

Meebeslissen in Bospolder-Tussendijken

Een evaluatie van de Open Oproep: een experiment met participatief budgetteren in Bospolder-Tussendijken.

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente
Rotterdam

Wie zijn wij?

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam.

De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek gaat over onderwerpen als gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteurs

Susan Brand

Anne Hoekstra

Laura Hoekstra

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 23 januari 2025
Projectnummer: 8328
Vragen: onderzoek@rotterdam.nl
Meer informatie: onderzoek010.nl
Afbeeldingen: Hester Blankestijn

Inhoud.

0	Samenvatting en conclusies.	6
1	Inleiding.	10
1.1	Aanleiding	10
1.2	Onderzoek naar de Open Oproep in Bospolder-Tussendijken: een democratische innovatie	11
1.3	Onderzoeksvragen	12
1.3.1	Doelstellingen van het onderzoek	12
1.3.2	Relevante betrokkenen bij het experiment	12
1.3.3	Onderzoeksvragen	13
2	Methode.	14
2.1	Literatuurstudie	14
2.2	Mixed-methods benadering	14
2.2.1	Kwalitatieve methoden	14
2.2.2	Kwantitatieve methoden	18
2.3	Analyse	19
2.4	Betrouwbaarheid en interpretatie resultaten	19
3	Beschrijving experiment participatief budgetteren in BoTu: de Open Oproep.	20
3.1	Participatief budgetteren en de Open Oproep	20
3.2	Wat was de context waarin de BoTu Raad (Open Oproep) tot stand kwam?	21
3.3	Verloop van de Open Oproep-avond	23
3.4	De initiatieven van de Open Oproep	25
3.4.1	Wie zijn de initiatiefnemers?	25
3.4.2	Cijfers over de initiatieven van de Open Oproep	25
3.5	Diversiteit bij de Open Oproep	27
3.5.1	Diversiteit onder de BoTu Raadsleden en de initiatiefnemers	28
3.5.2	Conclusie diversiteit en representativiteit	28
4	Context van de wijk Bospolder-Tussendijken.	30
4.1	Demografische en sociale kenmerken van BoTu en cijfers over participatie	30
5	Literatuuroverzicht: Belemmerende en bevorderende factoren bij het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij democratische participatie en participatief budgetteren.	33

5.1	Participatief budgetteren	33
5.2	Bevorderende en belemmerende factoren bij het betrekken van bewoners bij participatief budgetteren	34
5.2.1	Politieke en ambtelijke steun voor participatief budgetteren	34
5.2.2	Rol van professionals (wijkmanager, de wijknetwerkers, actieve bewoners, grenswerkers)	35
5.2.3	Rol van bestaande overlegstructuren bij het betrekken van (nieuwe) bewoners	35
5.2.4	Rol van werkvormen, manieren om met elkaar in gesprek te gaan	36
5.2.5	Bevorderende factoren bij het betrekken van <i>nieuwe en een diverse groep</i> bewoners	36
5.2.6	Overige randvoorwaarden van participatie	37
5.3	Eerdere ervaringen met participatief budgetteren in Rotterdam	37
6	Wat levert het op om bewoners meer zeggenschap te geven?	38
6.1	Ervaringskennis uit de wijk	38
6.2	Eigenaarschap over de wijk	38
6.2.1	Eigenaarschap missen op onderwerpen die voor bewoners belangrijk zijn	39
6.3	Persoonlijke ontwikkeling van bewoners	40
6.4	Hoe bewoners naar de wijk en andere bewoners kijken	40
6.5	De deur openen naar andere participatievormen	41
7	In hoeverre hebben de ervaringen van BoTu Raadsleden, initiatiefnemers en projectleiders met de BoTu Raad invloed gehad op hun vertrouwen in de gemeente Rotterdam?	42
7.1	Vertrouwen in de gemeente	42
7.2	De Open Oproep zorgt vaak voor een positieve ervaring met de gemeente	43
7.3	De Open Oproep is van de bewoners	44
8	Wat vinden initiatiefnemers en wijkprofessionals ervan dat de BoTu Raad beslist over initiatieven?	45
8.1	Wie mag er beslissen volgens de initiatiefnemers?	45
8.2	Wie mag er over initiatieven beslissen volgens de wijkprofessionals?	46
8.3	Zijn kinderen geschikt om te oordelen over bewonersinitiatieven?	47
9	Hoe betrek je (blijvend) bewoners bij de Open Oproep in BoTu en wat is de rol van wijkprofessionals daarbij?	48
9.1	Betrekken van bewoners	48
9.1.1	Het wijknetwerk en daarmee de Open Oproep valt of staat bij betrokken wijkprofessionals	48

9.1.2	Het werk van grenswerkers: projectleiders	50
9.1.3	Ondersteuning voor actieve bewoners	51
9.1.4	Bewoners betrekken via sociale netwerken	51
9.1.5	Bewoners betrekken via fysieke ontmoetingsplekken	52
9.1.6	Loting	53
9.2	Drempels voor bewoners	53
9.2.1	Niet alle bewoners ervaren 'ruimte' om actief te worden	54
9.2.2	Bewoners hebben soms weinig vertrouwen	54
9.2.3	Nieuwe bewoners kunnen het 'spannend' vinden om te participeren	55
9.2.4	BoTu Raad is onvoldoende bekend	55
9.2.5	Diversiteit in de BoTu Raad	55
9.3	Drempels specifiek voor initiatiefnemers	56
9.3.1	De BoTu Raad is (te) kritisch	56
9.3.2	Houding van de BoTu Raadsleden soms als onprettig ervaren	57
9.3.3	Besluitvorming is niet transparant genoeg voor sommige initiatiefnemers	58
9.3.4	Procedures zijn onvoldoende toegankelijk voor initiatiefnemers	58
9.3.5	Meer ondersteuning bieden bij het indienen van initiatieven	59
10	Aanbevelingen en lessen uit BoTu voor de rest van Rotterdam.	60
10.1	Hoofdaanbevelingen: lessen voor de gemeente Rotterdam bij het betrekken van bewoners (bij democratische participatie)	60
10.2	Overige aanbevelingen: lessen voor de gemeente Rotterdam bij het betrekken van bewoners (bij democratische participatie)	61
10.3	Aanbevelingen voor de Open Oproep BoTu	62
11	Literatuurlijst	65
	Bijlage A	70
	Bijlage B	74
	Bijlage C	75
	Bijlage D	77
	Bijlage E	78
	Bijlage F	80

BoTu Raadslid Harm: *"In je eigen [huis] mag je ook bepalen welke meubels je daar gaat neerzetten. Die allegorie die gaat ook op voor een wijk."*

0 Samenvatting en conclusies.

De focus van dit onderzoek ligt op een specifiek onderdeel van democratische participatie in de wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu): de Open Oproep. Een groep 'BoTu Raadsleden' - voornamelijk actieve bewoners - mag hierbij beslissen over het toekennen van geld aan initiatieven voor de wijk die zijn ingediend door initiatiefnemers van de Open Oproep. In dit onderzoeksrapport brengen wij de ervaringen van BoTu Raadsleden, initiatiefnemers en wijkprofessionals (wijkmanager(s), wijknetwerkers en projectleiders) in kaart. Deze ervaringen worden aangevuld met relevante cijfers over de Open Oproep en de wijk. In dit mixed-methods onderzoek interviewden wij in 2023 14 BoTu Raadsleden, 9 initiatiefnemers en 9 wijkprofessionals en namen wij vragenlijsten af bij zowel BoTu Raadsleden als initiatiefnemers. Ook deden wij onder andere observaties en een literatuurstudie en maakten wij gebruik van CBS-data en interne documenten.

In dit hoofdstuk trekken we conclusies over de vraag wat de Open Oproep oplevert als het gaat om het geven van zeggenschap aan bewoners, het versterken van sociale netwerken in de wijk en het versterken van het vertrouwen van bewoners in de overheid. Ook trekken we conclusies over de belemmerende en bevorderende factoren voor het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij de Open Oproep en plaatsen we onze empirische bevindingen uit BoTu tegenover bevindingen uit de literatuur.

Wat levert het op om bewoners meer zeggenschap te geven?

Het laten meebeslissen van bewoners in BoTu heeft veel positiefs gebracht voor betrokkenen. Veel respondenten zijn van mening dat bewoners relevante input kunnen geven door hun ervaringskennis over de wijk en de problematiek die daar speelt. Daarnaast blijkt dat meedoen aan de Open Oproep en actief zijn in de wijk een mogelijkheid kan zijn voor bewoners om zich op persoonlijk vlak te ontwikkelen (zie ook Williams et al., 2017). Veel respondenten zijn bovendien positiever gaan denken over de wijk en haar bewoners doordat zij actief zijn in de wijk. Zij vinden het leuk nieuwe mensen te leren kennen en waarderen de betrokkenheid die zij bij hen ervaren (vergelijk Pinnington et al., 2009). Ook opent deelname aan de Open Oproep de deur naar andere vormen van participatie in de wijk (zie ook Madej, 2019; Nylén, 2002). Wijkprofessionals zien de Open Oproep bovendien als een democratische leerschool voor bewoners. Het feit dat bewoners in BoTu via de Open Oproep zelf het geld mogen verdelen – en hiermee met elkaar een stukje verantwoordelijkheid krijgen over hun wijk – kan ten slotte een gevoel van 'eigenaarschap' onder bewoners bevorderen.

Houding van bewoners ten opzichte van de gemeente

Met de inzet van een democratische innovatie als deze hoopt men daarnaast het vertrouwen van burgers in de overheid te vergroten en burgers die zich 'machteloos' voelen te betrekken bij besluitvorming (Swaner, 2017; Williams et al., 2017). In dit onderzoek zien we dat deelnemen aan de Open Oproep en actief zijn in de wijk bij meerdere respondenten zorgt voor een positieve ervaring met de gemeente, ook bij respondenten die (zeer) weinig vertrouwen hebben in de gemeente. Respondenten vinden het positief dat ze de ruimte krijgen om mee te beslissen, krijgen meer begrip voor de gemeente, ervaren een stukje waardering voor hun inzet in de wijk of zijn positief over de relatie met wijkprofessionals van de gemeente. Belangrijke kanttekening is dat niet iedereen de Open Oproep ziet als een project van de gemeente, maar als een project van de bewoners zelf.

Een belangrijke rol voor wijkprofessionals

Een belangrijke bevorderende factor voor het betrekken van bewoners zijn de wijkprofessionals in BoTu, die het belang van de wijk met haar bewoners op de eerste plek zetten. Zij nodigen bewoners uit om te participeren en onderhouden het wijknetwerk. Daarnaast vormen speciaal aangestelde 'grenswerkers' (de projectleiders) een extra schakel tussen de bewoners en de gemeente, iets waarvan het belang ook wordt benadrukt in eerder onderzoek (Van Meerkerk et al., 2023). De wijkprofessionals ondersteunen actieve (maar ook 'nieuwe' en gelote) bewoners, tot tevredenheid van de meeste BoTu Raadsleden. De aangestelde projectleiders proberen het indienen van een initiatief toegankelijker te maken voor een groter deel van de wijk, onder andere voor bewoners die de Nederlandse taal minder goed beheersen. Bewoners waarderen de hoge mate van toegankelijkheid van de wijkprofessionals in BoTu. Het werk vraagt van wijkprofessionals veel inzet en betrokkenheid en zij hebben hiermee een cruciale maar ook ingewikkelde professionele rol. Het belang van de wijk is namelijk niet altijd hetzelfde als dat van de stad. De gemeentelijke systemen sluiten in BoTu nu nog niet altijd naadloos aan op het maatwerk in de wijk en 'out-of-the-box'-denken dat vereist is bij de nieuwe democratische werkwijze (vergelijk Van Meerkerk et al., 2023). Deze werkwijze is bovendien een investering in de wijk waar genoeg tijd, capaciteit en financiële middelen voor uitgetrokken moeten worden.

Bewoners succesvol betrekken

Uit dit onderzoek blijkt dat bewoners niet zo snel 'uit het niets' aansluiten bij een democratisch participatietraject. Een meer succesvolle aanpak is het voortdurend opbouwen van relaties en netwerken van actieve bewoners in een wijk (zie ook Fung, 2006; Voorberg et al., 2015; Igalle et al., 2020). Bewoners die al op enige wijze betrokken zijn bij de wijk, sluiten laagdrempeliger aan bij een project als de Open Oproep. Voor een project als dit lijkt dit voorwaardelijk te zijn. De Open Oproep kan dan ook niet los worden gezien van het buurtnetwerk en alle andere initiatieven en verenigingen in de wijk, waar al jarenlang door gemeente, wijkprofessionals, bewoners en wijkpartners in wordt geïnvesteerd in het kader van het programma Veerkrachtig BoTu 2028 (Veldacademie, 2024). Hierdoor bestaat er nu een (in)formeel wijknetwerk van actieve bewoners en sleutelfiguren in de wijk (Boonstra & Franzen, 2023). Dit netwerk heeft een grote rol gespeeld in het tot stand brengen van de BoTu Raad, die voornamelijk bestaat uit actieve bewoners uit het netwerk, en via dit netwerk haken soms nog steeds 'nieuwe' bewoners aan. Succesfactor bleek hierbij dat zij vaak persoonlijk werden gevraagd om mee te doen door een wijkprofessional.

Fysieke ontmoetingsplekken in de wijk (zoals buurthuis kamers), waar bewoners zomaar binnen kunnen lopen en op laagdrempelige wijze in contact kunnen komen met andere bewoners of wijkprofessionals, zijn volgens wijkprofessionals ook een belangrijke of zelfs voorwaardelijke factor voor het succesvol betrekken van bewoners (zie ook Van Meerkerk et al., 2023). Bewoners kunnen zo duurzame relaties opbouwen, en worden hierdoor over de streep getrokken om (blijvend) te participeren in de wijk. Het blijft echter een uitdaging om bewoners buiten het bestaande netwerk te betrekken, die niet nog niet eerder actief zijn geweest in de wijk.

Aandachtspunten vanuit initiatiefnemers en wijkprofessionals

Uit het onderzoek komt naar voren dat initiatiefnemers minder positief denken over de werkwijze van de Open Oproep. Ondanks dat de meesten positief zijn over het idee dat wijkbewoners hun initiatieven beoordelen, zijn er ook initiatiefnemers die hier kritisch over zijn. Sommige initiatiefnemers vinden bewoners niet 'neutraal' en onafhankelijk genoeg, en vinden dat zij te weinig kennis hebben over een onderwerp om weloverwogen beslissingen te kunnen nemen. Daarnaast benoemen sommige initiatiefnemers dat het besluitvormingsproces niet transparant genoeg is en komt naar voren dat de

praktische procedures voor het indienen van een initiatief tijdrovend en niet voor iedereen toegankelijk zijn. Meerdere respondenten (onder andere wijkprofessionals) ervaren bovendien dat de BoTu Raad erg kritisch is; de lat ligt hoog, vooral voor onervaren initiatiefnemers.

Een paar initiatiefnemers ervoeren bovendien dat sommige BoTu Raadsleden op de beoordelingsavonden een wat ongeïnteresseerde houding hadden of niet goed voorbereid waren. Dit kan spanning en teleurstelling opleveren voor initiatiefnemers, vooral als zij maandenlang intensief bezig zijn geweest met het ontwikkelen en indienen van een plan. Dit zorgt er ook voor dat sommige initiatiefnemers liever geen nieuwe initiatieven meer indienen bij de Open Oproep. De Open Oproep loopt hiermee het risico juist nieuwe drempels voor bewoners die willen participeren te creëren; dit vraagt om meer aandacht vanuit de wijkprofessionals en de BoTu Raadsleden voor de ervaringen van de initiatiefnemers. Ondanks dat de wijkprofessionals allen positief zijn over het concept van de Open Oproep, bevragen zij het democratische en objectieve gehalte van sommige toekenningen: vooral als er slechts een aantal BoTu Raadsleden in een beoordelingsgroepje zitten kan de mening van één persoon namelijk van grote invloed zijn.

Conclusie

Het experiment met de Open Oproep levert veel positiefs op voor de betrokken bewoners in de BoTu Raad. Voor de initiatiefnemers is de opbrengst minder duidelijk, door de benoemde obstakels waar zij tegenaanlopen en de kritiekpunten die zij benoemen. Ondanks dat er in de uitvoering een aantal belemmeringen naar voren komen, zijn deze echter niet onoplosbaar. Wijkprofessionals kunnen BoTu Raadsleden en (nieuwe) initiatiefnemers bijvoorbeeld (nog) meer ondersteuning bieden (vergelijk De Bruijn et al., 2022) en het indien- en besluitvormingsproces transparanter (zie ook Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023) en de communicatie toegankelijker maken. Bovendien zijn er de afgelopen tijd al diverse problemen opgepakt of verholpen. Zo is gekozen voor een toegankelijker werkvorm tijdens de beoordelingsavonden, waardoor het ook voor minder talige deelnemers makkelijker werd om aan de Open Oproep deel te nemen. Hiernaast is een belangrijk inzicht dat een democratische innovatie voor verschillende betrokken partijen verschillende functies kan dienen. Zo kan de Open Oproep voor een bewoner een middel zijn voor om mee te denken over diens wijk, voor een wijkprofessional een middel om de wijk veerkrachtiger te maken door *community building*, en voor een initiatiefnemer een manier om subsidie voor het initiatief te krijgen, of een combinatie hiervan. Het is belangrijk om met de verschillende visies die er kunnen zijn op een democratische innovatie rekening te houden.

Het is ten slotte belangrijk om te beseffen dat het betrekken van bewoners (bij democratische participatie) investering in de wijk en een langetermijnvisie vraagt. De Open Oproep kan niet los worden gezien van het al bestaande buurtnetwerk en alle andere initiatieven en verenigingen in de wijk. De gemeente en wijkprofessionals hebben - samen met bewoners en partners in de wijk - al jarenlang in de wijk geïnvesteerd, waardoor er nu een (in)formeel wijknetwerk van actieve bewoners en sleutelfiguren in de wijk bestaat. Het bestaan van zo'n (in)formeel wijknetwerk, met bovendien genoeg mogelijkheden voor fysieke ontmoetingen, lijkt een belangrijke voorwaarde voor het succesvol opzetten van nieuwe participatieprojecten. Het is dus van belang om voortdurend in te zetten op de randvoorwaarden voor (democratische) participatie, zoals die voortkomen uit dit onderzoek (zie figuur 1): sociale netwerken, fysieke ontmoetingsplekken, toegankelijke wijkprofessionals en voldoende capaciteit, financiële middelen en tijd.

Figuur 1: Vier hoofdaanbevelingen/randvoorwaarden voor (democratische) participatie.

Hoofdaanbevelingen van het onderzoek:

- A. Investeer in sociale netwerken en overlegstructuren in de wijk waarbij bewoners laagdrempelig kunnen aansluiten.
- B. Zorg voor toegankelijke wijkprofessionals die verbinding zoeken met bewoners.
- C. Faciliteer fysieke ontmoetingsplekken in de wijk.
- D. Zorg voor voldoende capaciteit, financiële middelen en tijd.

(Zie paragraaf 10.1 voor een toelichting bij deze aanbevelingen.)

Het project is bovendien een constant leerproces, waarbij de democratische innovatie in de loop van de tijd kan worden aangescherpt en specifiek afgestemd op de wijk waarin zij wordt uitgevoerd. Zonder structurele financiering bestaat het risico dat het sociale netwerk dat in de afgelopen jaren is opgebouwd weer uit elkaar valt, terwijl het jaren heeft gekost om langdurige relaties tussen bewoners en wijkprofessionals op te bouwen. Ook is er volgens wijkprofessionals uit het onderzoek financiering nodig om de wijknetwerken en daarmee het 'eigenaarschap' van bewoners te kunnen blijven voeden, bijvoorbeeld door initiatieven te financieren (zie ook Van Meerkerk et al., 2023). In plaats van afhankelijk te zijn van subsidies zou een democratische innovatie als de Open Oproep daarom bij voorkeur moeten worden betaald uit een vast wijkbudget, om de vruchten van de investering ook in de toekomst te kunnen blijven plukken. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat als de lokale overheid het aandurft om verantwoordelijkheid aan bewoners toe te vertrouwen, dit de betrokken bewoners veel kan brengen.

1 Inleiding.

1.1 Aanleiding

Lokale overheden experimenteren de laatste jaren volop met ‘democratische innovaties’ zoals burgerberaden of bewonersinitiatieven. Dit zijn “processen of instituties die zijn ontwikkeld om de rol van burgers in bestuursprocessen opnieuw vorm te geven en te verdiepen door de mogelijkheden voor participatie, overleg en invloed te vergroten,” (Geissel, 2019, p.406). Juist nu in veel moderne democratieën het vertrouwen in overheidsinstellingen afneemt en de ontevredenheid van burgers toeneemt, worden deze innovaties ingezet als alternatieve manier om burgers te betrekken bij het overheidsbeleid (Przeworski, 2019) en de kloof tussen burgers en overheid te verkleinen (Chwalisz, 2015; Does & Petit, 2022; Lerner, 2014; Van der Does & Jacquet, 2021).

Ook in Rotterdam wordt onder andere via bewonersinitiatieven, burgerberaden en gelote wijkcomités geprobeerd om meer burgers actief te betrekken bij de lokale democratie. Eerder onderzoek wees uit dat Rotterdammers al regelmatig mochten meepraten, maar dat zij vaak beslisrecht misten (Voorberg et al., 2020). De ambitie om burgers actief te betrekken bij hun wijk komt terug in het gemeentelijke programma Wijk aan Zet (Gemeente Rotterdam, 2021, p.2). Zo hebben Rotterdammers na de wijkraadsverkiezingen van 2022 meer zeggenschap over hun wijk gekregen. In de nieuwe Rotterdamse ‘wijkdemocratie’ met 39 wijkraden kunnen Rotterdammers gevraagd en ongevraagd advies geven over welke vraagstukken in hun wijk worden aangepakt en op welke wijze. De doelstelling van de gemeente is dat wijkbewoners ‘aan zet’ komen en de lokale overheid zichtbaar en benaderbaar wordt (Gemeente Rotterdam, 2021).

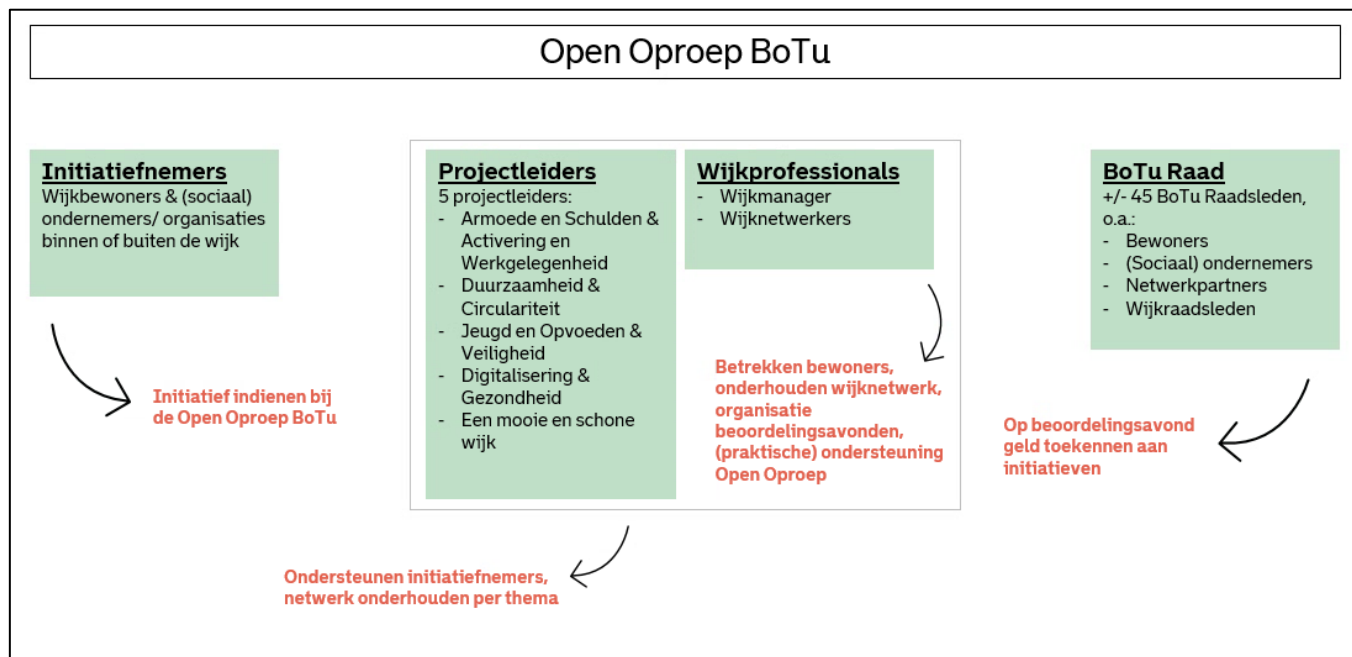
Uit de literatuur blijkt echter dat het betrekken van bewoners bij democratische innovaties niet eenvoudig is (Tonkens & Hurenkamp, 2020; Ghose & Pettygrove, 2014; Boogaard & Michels, 2016; Wheatley, 2003). Bovendien zijn bij vrijwel alle vormen van democratische innovaties theoretisch opgeleiden en burgers met bepaalde karaktereigenschappen - zoals extravertie en openheid - oververtegenwoordigd (Jennstal, 2018). Ook in Rotterdam blijkt dat deelnemers aan participatieprojecten vaak man, theoretisch opgeleid en van middelbare leeftijd zijn, en minimaal een middeninkomen hebben (Voorberg et al., 2020). Met name jongeren, ouderen, vrouwen en mensen met een migratieachtergrond blijven ondervertegenwoordigd (Voorberg et al., 2020). Kritiek op deze democratische innovaties is dan ook dat juist de groep burgers die in de representatieve democratie al goed vertegenwoordigd is (zij gaat stemmen bij verkiezingen en/of zij stelt zich verkiesbaar), ook bij democratische innovaties in de meerderheid is. In de wetenschap wordt dit effect ook wel beschreven als het ‘Matthëus-effect’ (Røiseland, 2022): de groep burgers die een gunstige maatschappelijke positie heeft (onder andere een theoretisch opleidingsniveau) zal waarschijnlijk eerder betrokken raken en meer baat hebben bij democratische innovaties in vergelijking met andere burgers. Op die manier worden de verschillen tussen groepen burgers groter, terwijl de intentie van overheden juist is om meer bewoners bij de democratie te betrekken en verschillen te verkleinen. Meer onderzoek naar belemmerende en bevorderende factoren in het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners is dus gewenst.

1.2 Onderzoek naar de Open Oproep in Bospolder-Tussendijken: een democratische innovatie

Om een beeld te krijgen van belemmerende en bevorderende factoren die een rol spelen bij het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij democratische innovaties richten wij ons in dit onderzoek op de wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu). Bospolder-Tussendijken is een wijk waarin het aantal bewoners dat deelneemt aan democratische innovaties hoger is dan in andere Rotterdamse wijken. Zo was BoTu tussen 2017 en 2022 de Rotterdamse wijk met over de hele periode het grootste aantal ingediende bewonersinitiatieven (zie bijlage B; Brand et al., 2023). Daarnaast hebben zich hier bij de wijkraadsverkiezingen in maart 2022 (Vogel et al., 2022) de meeste wijkbewoners verkiesbaar gesteld (33 kandidaten in Bospolder-Spangen-Tussendijken versus gemiddeld 16 kandidaten in andere Rotterdamse wijken¹). Daarnaast kent de wijk ook relatief veel armoede en ervaren overlast en wonen er relatief veel bewoners met een bijstandsuitkering vergeleken met de stad Rotterdam (zie Tabel 12, hoofdstuk 4 & bijlage A). Ook hebben er relatief veel bewoners moeite met het spreken van de Nederlandse taal (Gacic, 2022).

In Bospolder-Tussendijken vindt ook een experiment plaats met het betrekken van bewoners bij een democratische innovatie. Dit project, dat als doel heeft de zeggenschap van wijkbewoners te vergroten, wordt de 'Open Oproep' genoemd. Het gaat om een project met 'participatief budgetteren': een middel om lokale gemeenschappen directe inspraak te geven in de besteding van publieke middelen en de levering van publieke diensten (Gomez et al., 2016). De toenmalige wijkmanager beschreef de Open Oproep als een democratische leerschool voor bewoners: bewoners kunnen iets doen voor hun wijk en ervaring opdoen met democratische processen. Zie voor een schematisch overzicht van de Open Oproep figuur 2. Een volledige uitleg van het project met de Open Oproep staat beschreven in hoofdstuk 3.

Figuur 2: Schematisch overzicht Open Oproep BoTu.

¹ Via de verordening op de Wijkraden 2022 zijn Bospolder, Spangen en Tussendijken als één gezamenlijk gebied in Delfshaven aangemerkt. [Verordening op de Wijkraden 2022 | Lokale wet- en regelgeving](#) In de cijfers is niet gecorrigeerd voor het aantal bewoners per afzonderlijk gebied.

1.3 Onderzoeksvragen

1.3.1 Doelstellingen van het onderzoek

De eerste doelstelling van het onderzoek 'Meebeslissen in BoTu' is om inzicht te krijgen in de meerwaarde van de Open Oproep als het gaat om het geven van zeggenschap aan bewoners, het versterken van sociale netwerken in de wijk (Veerkrachtig BoTu) en het versterken van het vertrouwen van bewoners in de gemeente (o.a. Swaner, 2017). Dit zijn doelen die de gemeente met de Open Oproep nastreeft (Gemeente Rotterdam, 2021) en die ook in literatuur over participatief budgetteren worden benoemd (o.a. Swaner, 2017).

Een tweede doelstelling is om de belemmerende en bevorderende factoren bij het betrekken van een diverse groep bewoners bij de Open Oproep, als experiment met participatief budgetteren zichtbaar te maken. Deze inzichten kunnen behulpzaam zijn bij de implementatie van toekomstige projecten met participatief budgetteren in Rotterdamse wijken. Natuurlijk moet bij implementatie altijd rekening worden gehouden met de specifieke context en karakteristieken van een betreffende wijk.

1.3.2 Relevante betrokkenen bij het experiment

In wetenschappelijke studies is te zien dat zowel de deelnemers aan experimenten met participatief budgetteren, als de initiatiefnemers en de bewoners die met initiatieven bereikt worden vaak bestaan uit een zogenaamde 'wijk-elite' (Tonkens & Hurenkamp, 2020; Ghose & Pettygrove, 2014; Boogaard & Michels, 2016; Wheatley, 2003). Het is de bedoeling dat de initiatieven die worden gerealiseerd via de BoTu Raad in het belang zijn van zoveel mogelijk bewoners uit de wijk (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021). Door meer bewoners te betrekken bij initiatieven in de wijk is het volgens wijkprofessionals uit BoTu namelijk mogelijk de sociale veerkracht van individuen en gemeenschappen te versterken (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021). Met sociale veerkracht bedoelen zij de mate waarin mensen in de wijk elkaar helpen en samenwerken om met tegenslagen om te gaan (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021).

Om bovenstaande redenen is het niet alleen interessant om de ervaringen van de bewoners die beslissen over het geld te onderzoeken, maar ook die van de initiatiefnemers die een initiatief indienen en de wijkprofessionals die beide groepen begeleiden.

In dit onderzoek zijn daarom verschillende groepen relevant:

1. De deelnemers aan de BoTu Raad die over de verdeling van de subsidie beslissen.
2. De initiatiefnemers die een subsidieaanvraag indienen bij de Open Oproep BoTu.
3. De wijkprofessionals (wijkmanager(s), wijknetwerkers en projectleiders) die zowel deelnemers aan de BoTu Raad als de initiatiefnemers ondersteunen.

1.3.3 Onderzoeksvragen

Hoofdvragen:

1. Wat levert de Open Oproep in BoTu (een experiment met participatief budgetteren) op als het gaat om het geven van zeggenschap aan bewoners, het versterken van sociale netwerken in de wijk en het versterken van het vertrouwen van bewoners in de overheid?
2. Welke belemmerende en bevorderende factoren spelen een rol bij het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij de Open Oproep (een experiment met participatief budgetteren) BoTu?

Theoretische deelvraag:

Welke belemmerende en bevorderende factoren komen naar voren in de literatuur wat betreft het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij projecten met participatief budgetteren? (hoofdstuk 5)

Empirische deelvragen:

1. Achtergrond:
 - Hoe kan het experiment participatief budgetteren in BoTu (de Open Oproep) worden beschreven? (hoofdstuk 3)
 - Wat was de context waarin de BoTu Raad (Open Oproep) tot stand kwam? (hoofdstuk 3)
 - Hoe kunnen de initiatieven van de Open Oproep worden beschreven? (hoofdstuk 3)
 - In hoeverre is de BoTu Raad en de groep initiatiefnemers van de Open Oproep representatief voor de wijk? (hoofdstuk 3)
 - Wat zijn de demografische en sociale kenmerken van de wijk BoTu? (hoofdstuk 4)
 - Wat vertellen de cijfers over democratische participatie in BoTu? (hoofdstuk 4)
2. Wat levert het op om bewoners meer zeggenschap te geven? (hoofdstuk 6)
3. In hoeverre hebben de ervaringen van BoTu Raadsleden, initiatiefnemers en projectleiders met de BoTu Raad invloed gehad op hun vertrouwen in de gemeente Rotterdam? (hoofdstuk 7)
4. Wat vinden initiatiefnemers en wijkprofessionals ervan dat de BoTu Raad beslist over initiatieven? (hoofdstuk 8)
5. Hoe betrek je (blijvend) bewoners bij de Open Oproep in BoTu en wat is de rol van wijkprofessionals daarbij? (hoofdstuk 9)

2 Methode.

2.1 Literatuurstudie

De theoretische onderzoeksvraag is beantwoord met een literatuurstudie. Hierbij hebben wij ons zowel gericht op het verloop van experimenten met participatief budgetteren als op de manier waarop andere democratische innovaties georganiseerd zijn. De context in BoTu is mede in kaart gebracht door bestudering van beleidsdocumenten van de gemeente Rotterdam en uit BoTu.

2.2 Mixed-methods benadering

Voor de beantwoording van de empirische onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethoden. Om de ervaringen van de BoTu Raadsleden, initiatiefnemers en wijkprofessionals (wijkmanager(s), wijknetwerkers en projectleiders) in beeld te brengen is een kwalitatieve benadering gebruikt. Kwantitatief onderzoek werd aanvullend gebruikt om de demografische en sociale context en cijfers over democratische participatie van BoTu te beschrijven en de omvang, achtergrondkenmerken en overige ervaringen van de groep initiatiefnemers en BoTu Raadsleden in beeld te brengen.

Tijdens het onderzoek kwam naar voren dat er, ondanks pogingen de data te verkrijgen, over enkele onderdelen geen of onvoldoende data beschikbaar waren of te verzamelen waren. Hierdoor zijn de volgende onderdelen niet meegenomen in het onderzoek: een overzicht van de *gerealiseerde* initiatieven van de Open Oproep (veel initiatieven waren op het moment van onderzoek namelijk nog niet uitgevoerd/afgerond); de redenen van toekenning of afwijzing van subsidie voor bij de Open Oproep ingediende initiatieven (geen administratie van beschikbaar); de beoogde doelgroepen bij de initiatieven van de Open Oproep (geen administratie van beschikbaar). Dit heeft als gevolg dat de beantwoording van de onderzoeksvraag over initiatieven van de Open Oproep ('Hoe kunnen de initiatieven van de Open Oproep worden beschreven?' (hoofdstuk 3)) wat minder uitgebreid is dan vooraf beoogd.

2.2.1 Kwalitatieve methoden

Interviews

Om de ervaringen van betrokkenen te onderzoeken zijn interviews gehouden met 9 wijkprofessionals in de wijk, 14 BoTu-Raadsleden en 9 initiatiefnemers van de Open Oproep (zie tabel 1 t/m 4). In totaal spraken wij dus met 32 respondenten. In de interviews is onder andere gesproken over ervaringen van respondenten met het participatief budgetteren, de BoTu Raad en de Open Oproep, de werkwijze bij het betrekken van bewoners bij de wijk en de daarbij behorende succes- en faalfactoren. Door middel van de input uit de interviews (en literatuuronderzoek) zijn de topiclijsten voor verdere interviews steeds aangescherpt. Alle respondenten die gedurende het onderzoek zijn geïnterviewd ontvingen voorafgaand aan het interview een informatiebrief en tekenden een informed consentformulier.

In tabel 1 en tabel 2 staat een overzicht van de wijkprofessionals (wijkmanager(s), wijknetwerkers en projectleiders) die gedurende het onderzoek zijn geïnterviewd. Tijdens het onderzoek zijn meerdere wijkprofessionals vervangen. Er is een nieuwe wijkmanager gekomen, en twee nieuwe wijknetwerkers.

Wij hebben gesproken met zowel de 'oude' als de 'nieuwe' wijkprofessionals. In de resultaten wordt dieper ingegaan op het effect van deze wissel op het betrekken van bewoners in de wijk.

Tabel 1: Overzicht interviews wijkprofessionals.

Wijkprofessionals	Aantal wijkprofessionals dat is geïnterviewd tijdens het onderzoek	Totaal aantal wijkprofessionals in de wijk met die functie (op één moment in de tijd)
Wijkmanager (de wijkmanager werd gedurende het onderzoek vervangen)	2	1
Wijknetwerkers (twee wijknetwerkers werden gedurende het onderzoek vervangen)	3	2
Projectleiders (actieve wijkbewoners met een 8-urig werkcontract bij de gemeente)	4	5
Totaal	9 interviews	8

Tabel 2: Overzicht geïnterviewde wijkprofessionals.

Gefingeerde namen in rapport	
Wijkmanagers	Wijkmanager 1, Wijkmanager 2.
Wijknetwerkers	Wijknetwerker 1, Wijknetwerker 2, Wijknetwerker 3.
Projectleiders	Projectleider 1, Projectleider 2, Projectleider 3, Projectleider 4.

In tabel 3 staat een overzicht van de deelnemers aan de BoTu Raad die gedurende het onderzoek zijn geïnterviewd. In het onderzoek is de groep die als professional lid is van de BoTu Raad (zoals politieagent in de wijk) uitgesloten, omdat zij beroepshalve actief zijn in de wijk en wij in dit onderzoek geïnteresseerd zijn in de participatie van bewoners. De groep 'ondernemers' is daarentegen wel meegenomen in de interviews, omdat deze groep niet vanzelfsprekend wordt betrokken bij inspraak in de wijk (iets wat met bijvoorbeeld politie, gemeenten en woningcorporaties wel regelmatig gebeurt). Ook bij de wijkraadsleden was het relevant om te onderzoeken waarom zij actief zijn geworden: hoewel wijkraadsleden zichzelf verkiesbaar hebben gesteld, wisten we niet wat hen ertoe heeft bewogen om deze keus te maken. Zowel de 'BoTu12', als 'bewoners uit het netwerk' waren bovendien interessante groepen om te spreken, omdat deze bewoners vanuit de gemeente eerder actief zijn benaderd om deel te nemen: het is interessant te onderzoeken wat redenen zijn geweest voor deze bewoners om hierop in te gaan.

Tabel 3: Overzicht interviews leden BoTu Raad.

Groepen die actief zijn in BoTu Raad eind 2023	Aantal deelnemers aan de BoTu Raad dat is geïnterviewd tijdens het onderzoek	Totaal aantal deelnemers aan de BoTu Raad
BoTu12 (groep van 9 actieve bewoners, adviesgroep, representatieve samenstelling door wijkmanager, wijknetwerker en projectleiders benaderd)	2	9 (waarvan 1 zowel in BoTu12 als in de Wijkraad)
Wijkraadsleden BoTu-Spangen (gekozen bij wijkraadsverkiezingen maart 2023)	1	7 (waarvan 1 zowel in BoTu12 als in de Wijkraad)
Bewoners uit het netwerk (benaderd door wijkmanager, wijknetwerker en projectleiders)	7	15
(Sociaal) ondernemers betrokken bij de BoTu Raad	1	3
Professionals werkzaam in de wijk (o.a. gemeente, politie, corporatie, huisarts, schooldirecteur)	Niet meegenomen in studie	8
Gelote burgers uit de wijk (aangebeld door gemeentelijke professional om bewoner uit te nodigen)	3	4
Totaal	14 interviews	45

In bijlage C (tabel C1) worden de gefingeerde namen, en de achtergronden van de geïnterviewde BoTu Raadsleden gegeven (ten tijde van de dataverzameling). Bij de selectie van de respondenten binnen de groepen waren we van plan om zoveel mogelijk burgers te selecteren uit groepen die vaak ondervertegenwoordigd zijn in vormen van democratische participatie. Het ging hier om praktisch opgeleiden, jongeren, vrouwen, Rotterdammers met een migratieachtergrond en ouderen. In de praktijk moesten wij ons echter beperken tot de respondenten die bereid waren om mee te werken aan een interview. Mogelijk hebben we hierdoor perspectieven gemist. Sommige leden uit de BoTu Raad bleken overvraagd te worden met onderzoeken waardoor zij minder snel geneigd waren om mee te werken aan een interview². Bovendien bleken sommigen zich niet bewust te zijn van het feit dat zij in de BoTu Raad zaten, zoals bijvoorbeeld enkele wijkraadsleden. Zij identificeerden zichzelf namelijk als wijkraadslid en voelden zich geen onderdeel van de BoTu Raad terwijl zij door wijkprofessionals wel als onderdeel van de BoTu Raad werden gezien. Ook kenden sommige respondenten alleen het concept van de 'Open Oproep-avond' of 'beoordelingscommissie', maar waren zij niet bekend met de term 'BoTu Raad'. Het resultaat was dat sommige BoTu Raadsleden niet wilden deelnemen aan een interview of vragenlijst, omdat zij dachten dat zij niet onder de doelgroep vielen.

Naast de leden uit de BoTu Raad zijn ook 9 initiatiefnemers geïnterviewd om te vertellen over hun ervaringen met het indienen van een initiatief bij de Open Oproep, zie tabel 4. Bijlage C (tabel C2) toont de gefingeerde namen en de achtergronden (ten tijde van de dataverzameling) van de geïnterviewde initiatiefnemers.

² In de wijk BoTu wordt zoveel onderzoek gedaan door sociale onderzoekers dat actieve bewoners soms meerdere keer per jaar worden benaderd voor een interview. Dit kan nadelig zijn geweest voor onze respons bij vragenlijsten en interviews. Dit fenomeen beperkt zich niet tot BoTu, zie bijvoorbeeld dit artikel van de Volkskrant: [In deze Rotterdamse wijk zijn bewoners nu wel genoeg onderzocht: 'Ze denken dat ze hier even data kunnen komen halen' | de Volkskrant](#).

Tabel 4: Overzicht van alle interviews met initiatiefnemers.

Initiatiefnemers	Aantal initiatiefnemers dat is geïnterviewd tijdens het onderzoek	Totaal aantal initiatiefnemers in 2023
Initiatiefnemers van de Open Oproep	9 interviews*	43

*Eén initiatiefnemer die wij hebben geïnterviewd had deelgenomen aan de *jongeren* BoTu Raad.

Informele gesprekken met burgers die destijds 'nee' hebben gezegd na loting

Wij wilden voor het onderzoek ook graag weten wat de beweegredenen waren voor bewoners die waren geloot voor de BoTu Raad, maar *niet* mee wilden doen. Op twee verschillende momenten (zowel 's avonds als overdag) zijn wij daarom met een gemeentelijke professional uit BoTu langs de deuren gaan gegaan bij 20 van de 46 burgers die begin 2023 'nee' hadden gezegd of niet hadden gereageerd op de uitnodiging³ (via loting) om deel te nemen aan het experiment met participatief budgetteren. We hoopten via korte informele gesprekjes (en eventueel een paar vragen via de iPad) te achterhalen wat voor hen redenen waren om niet mee te doen aan het experiment. Respondenten konden via de iPad hun informed consent geven voor het onderzoek. Twee sessies van een uur langs de deuren gaan leverden echter weinig op. Van de in totaal twintig adressen waar is aangebeld was er slechts één bewoner bereid om een kort gesprekje te doen. Deze bewoner gaf aan te weinig 'mentale ruimte' en energie te hebben om op de uitnodiging in te gaan, de respondent stelde hierdoor andere prioriteiten. De meeste bewoners deden de deur niet open of waren niet bereid om ons te woord te staan. Vanwege de lage respons hebben we besloten geen verdere pogingen te ondernemen, omdat dit een te grote tijdsinvestering was met een te kleine opbrengst voor het onderzoek. Dit is echter ook meteen een interessante bevinding is: de groep bewoners die niet ingaat op de uitnodiging van de gemeente tot deelname aan democratische innovatie, wordt ook niet bereikt door de onderzoekers.

Participerende observatie

Gedurende het onderzoek is op verschillende momenten geobserveerd door één of twee onderzoekers. Deze observaties vonden onder andere plaats op de volgende evenementen en bijeenkomsten in de wijk (zie tabel 5):

Tabel 5: Overzicht observaties.

Observatie bij bijeenkomsten Open Oproep	Observaties bij andere bijeenkomsten in de wijk
Eerste ronde Open Oproep 2023: maart/april 2023 (twee avonden)	Bijeenkomst wijkraad: september 2023
Derde ronde Open Oproep 2023: oktober 2023	Bijeenkomst BoTu-12: 2023
Open Oproep Jongeren 2023: november 2023	Vergadering projectleiders: 2023
Evaluatie Open Oproep: december 2023	Vergadering wijkmanager: 2023

³ Er is destijds bij 50 adressen aangebeld. Deze adressen zijn aselekt geselecteerd via de notaris. Vier van de 50 bewoners hebben 'ja' gezegd op de uitnodiging om deel te willen nemen aan de BoTu Raad.

Ook hebben wij enkele keren een dagdeel meegelopen met de wijkmanager en wijknetwerkers tijdens hun werkzaamheden. Tijdens de observaties werd gelet op de thema's die aan bod komen in de hoofd- en deelvragen van het onderzoek (onder andere groepsdynamiek en rol wijkprofessionals) en hebben wij aantekeningen gemaakt van hiervoor relevante observaties. Na afloop van de verschillende bijeenkomsten werd een verslag uitgewerkt. Door vaker aanwezig te zijn gedurende bijeenkomsten kregen wij de gelegenheid om via informele gesprekken contact te leggen met verschillende deelnemers aan het experiment, wat behulpzaam was bij het opbouwen van een vertrouwensband (Bernard, 2006).

2.2.2 Kwantitatieve methoden

Kwantitatieve vragenlijsten

Er zijn twee vragenlijsten afgenomen: één onder de initiatiefnemers van de Open Oproep in 2023, en één onder de deelnemers van de BoTu Raad die aanwezig waren tijdens een vergadering van de BoTu-12, tijdens een avond van de Open Oproep of tijdens de evaluatie van de Open Oproep in 2023. De initiatiefnemers zijn bevroegd over achtergrondkenmerken en hun ingediende initiatief. De vragenlijst voor de initiatiefnemers is verspreid via de mail en online afgenomen. In totaal vulden 12 van de 43 initiatiefnemers die in 2023 een initiatief indienden bij de Open Oproep de vragenlijst in, een respons van 28%. De leden van de BoTu Raad zijn bevroegd over achtergrondkenmerken en hun deelname aan de BoTu Raad. In totaal vulden 22 van de 45 leden uit de BoTu Raad de vragenlijst in, een respons van 49%. Omdat de BoTu Raadleden de vragenlijst tijdens de Open Oproep fysiek konden invullen en hiervoor als bedankje een chocoladereep kregen was de respons mogelijk hoger dan bij de initiatiefnemers die de vragenlijst alleen online konden invullen. Alle respondenten gaven toestemming voor deelname aan de vragenlijst via de informed consent aan het begin van de vragenlijst. Via de vragenlijsten konden deelnemers bovendien aangeven of zij bereid waren om mee te werken aan een interview.

Projectregistraties

Om te onderzoeken welke initiatieven er in 2023 waren ingediend en welke initiatieven geld hebben gekregen maakten wij gebruik van projectregistraties. Deze informatie is gedeeltelijk bijgehouden door de interne organisatie van de BoTu Raad (gemeentelijke professionals) en gedeeltelijk opgevraagd bij de initiatiefnemers en BoTu Raadsleden.

Overige cijfers

Voor het beschrijven van de demografische en sociale kenmerken van BoTu, en cijfers over democratische participatie in de wijk is gebruik gemaakt van cijfers van het CBS (2022), en van het wijkprofiel van de gemeente Rotterdam (Gemeente Rotterdam, 2023; 2024).

Bewoners die niet participeren in de 'Open Oproep'

Belangrijk om te vermelden is dat in dit onderzoek geen data is opgehaald bij bewoners uit de wijk die niet meedoen aan het experiment met participatief budgetteren. Zoals vermeld in de alinea over informele gesprekken (zie 2.2.1) is een poging ondernomen gelote bewoners te spreken die niet mee wilden doen, maar dit leverde weinig resultaat op.

2.3 Analyse

De kwalitatieve data zijn via een inductieve inhoudsanalyse gecodeerd en geanalyseerd met behulp van het programma Atlas.ti. De geluidsopnames zijn voorafgaand hieraan uitgewerkt door een transcriptiebureau. Via een thematische analyse hebben de onderzoekers verschillende thema's geformuleerd, die zijn uitgewerkt in deze onderzoeksrapportage. De kwantitatieve data opgehaald via de vragenlijsten zijn geanalyseerd met behulp van Excel; hierbij zijn alleen beschrijvende analyses gedaan.

2.4 Betrouwbaarheid en interpretatie resultaten

In het onderzoek is geprobeerd door de inzet van een verscheidenheid aan (mixed-methods) methodes (onder andere observaties) een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen van de Open Oproep. Wij interviewden alle wijkprofessionals in de wijk, van de 45 BoTu Raadsleden interviewden wij er 14, en van de 43 initiatiefnemers in 2023 interviewden wij er 9. Dit is een totaal van 32 respondenten voor de interviews. Wat betreft de vragenlijsten vulden 12 van de 43 initiatiefnemers die in 2023 een initiatief indienden bij de Open Oproep de vragenlijst in, een respons van 28%. In totaal vulden 22 van de 45 leden uit de BoTu Raad de vragenlijst in, een respons van 49%. Ook deden wij onder andere observaties en maakten wij gebruik van CBS-data, interne documenten en literatuurstudie. Gezien de respons moeten de resultaten met enige voorzichtigheid worden behandeld: het kan zijn dat wij bepaalde perspectieven hebben gemist, omdat wij niet alle betrokkenen hebben bevroegd.

3 Beschrijving experiment participatief budgetteren in BoTu: de Open Oproep.

3.1 Participatief budgetteren en de Open Oproep

Participatief budgetteren is een voorbeeld van een democratische innovatie en is een middel om lokale gemeenschappen directe inspraak te geven in de besteding van publieke middelen en de levering van publieke diensten (Gomez et al., 2016). Vanaf de jaren tachtig heeft deze democratische innovatie zich wereldwijd in verschillende vormen ontwikkeld en aangepast aan lokale beleids- en politieke contexten (O'Hagan et al., 2020). De invulling van deze experimenten is zeer verschillend, net als de contexten waarin deze experimenten plaatsvonden (zie hoofdstuk 5). In BoTu heeft de wijkmanager besloten om burgers te laten beslissen over een 'extra subsidiepot' met geld. Dit experiment heeft als doel om de zeggenschap van bewoners in Bospolder-Tussendijken te vergroten. Wijkprofessionals zien de Open Oproep als een kans voor *community building* (wijknetwerker 2), waarbij bewoners bovendien meer ervaring kunnen opdoen met democratische processen.

De bewoners die met elkaar mogen beslissen over de verdeling van het geld komen samen in de zogenaamde BoTu Raad. Deze BoTu Raad - die onder andere bestaat uit bewoners, (sociaal) ondernemers, betrokken netwerkpartners en gekozen wijkraadsleden (Gacic, 2022, zie ook tabel 6) - mag bepalen hoe de komende vijf jaar een Europese subsidie⁴ wordt verdeeld. Concreet mogen zij beslissen welke initiatieven die worden ingediend bij de Open Oproep BoTu wel en geen geld krijgen toegekend, en hoeveel geld. Dit proces, waarbij de BoTu Raad beslist over het budget voor de initiatieven van de Open Oproep is de praktische uitvoering die in BoTu wordt gegeven aan het theoretische concept van participatief budgetteren.

Tabel 6: Samenstelling van de BoTu Raad.

BoTu Raad (Open Oproep), 45 leden

- (Gelote) bewoners
- (-Sociaal) ondernemers
- Netwerkpartners uit de wijk (o.a. professionals uit de wijk, bewoners uit o.a. BoTu 12, de wijkraad, BoTu-Bondgenoten)

De BoTu Raad bestond halverwege 2023 uit zo'n 45 leden die voor een onbepaalde tijd (maar minimaal 1 jaar) mogen deelnemen (behalve de 7 wijkraadsleden die voor vier jaar verkozen zijn). Het is de bedoeling dat de BoTu Raad ieder jaar groeit en dat bewoners zowel offline als online worden gestimuleerd om deel te nemen aan het beoordelingsproces voor de Europese subsidie (Gacic, 2022). Het is bovendien de bedoeling dat de groep qua samenstelling een afspiegeling vormt van de wijk (zie ook Gacic, 2022).

⁴ Sinds 2023 worden 40% van de kosten voor het programma Veerkrachtig BoTu betaald door een Europese subsidie. De overige kosten voor het programma worden gefinancierd door de gemeente Rotterdam.

Van 2023⁵ tot en met 2027 is er ieder jaar ongeveer 350.000 euro beschikbaar voor initiatieven in de wijk (Gacic, 2022; zie voor details bijlage D), waarvoor alle wijkbewoners - maar ook andere actoren (zoals sociaal ondernemers) binnen en buiten BoTu - een voorstel mogen doen (de Open Oproep BoTu)⁶. Op drie à vier momenten per jaar worden de voorgestelde initiatieven volgens een vaste procedure⁷ beoordeeld door de BoTu Raad. Dit wordt gedaan via interactieve werkvormen waarbij leden van de BoTu Raad worden uitgenodigd om met elkaar in gesprek te gaan over de verdeling van de subsidie, en een beslissing te nemen over de verdeling van het budget voor de Open Oproep. Behalve van de Europese subsidie kunnen actieve bewoners (net als in andere Rotterdamse wijken) ook gebruik maken van andere Rotterdamse subsidieregelingen, zoals Opzomer Mee, Citylab, Lokaal Budget (via een welzijnspartij) en Couleur Locale (MO). De Open Oproep BoTu kan worden gezien als een extra subsidie waardoor BoTu meer geld beschikbaar heeft voor bewonersinitiatieven dan andere Rotterdamse wijken.

3.2 Wat was de context waarin de BoTu Raad (Open Oproep) tot stand kwam?

Het feit dat relatief veel bewoners in BoTu deelnemen aan democratische innovaties (onder andere via bewonersinitiatieven) hangt mogelijk samen met het ontwikkelingsprogramma dat de gemeente Rotterdam in 2019, in samenwerking met bewoners en partners, is gestart. Dit tienjarige programma (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021) heeft als doel om van Bospolder-Tussendijken de eerste sociaal veerkrachtige wijk van Rotterdam te maken (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021)⁸. Het programma investeert in lokale gemeenschappen en onderlinge netwerken (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021; Veldacademie, 2020) om zo de veerkracht van individuen en gemeenschappen te versterken en uiteindelijk de zelfregie en samenredzaamheid van bewoners te vergroten, ook wel 'ABCD Community Development' genoemd (Veldacademie, 2020). Bij ABCD-Community Development staan de volgende principes centraal (Buurtwijs, 2024):

1. Wijkontwikkeling en vernieuwing van binnenuit en bottom-up.
2. Focus op capaciteiten in plaats van op problemen en tekortkomingen.
3. Initiatieven met weinig tot geen hulp van buitenaf.
4. Erkennen en voortbouwen op bestaande informele netwerken.
5. Het tot stand brengen van nieuwe sociale relaties.
6. Representatief leiderschap en vertegenwoordiging in de wijk.
7. Wijkspecifieke invulling van de methode.
8. Een combinatie van kleine snelle resultaten en wijkontwikkeling op de lange termijn.
(Buurtwijs, 2024)

⁵ In 2022 was er 300.000 euro beschikbaar voor de Open Oproep BoTu. Dit bedrag werd gefinancierd door de gemeente Rotterdam met het programmabudget van Veerkrachtig BoTu. Vanaf 2023 is formeel gestart met de Europese subsidie.

⁶ Het grootste gedeelte van dit geld (80%) gaat rechtstreeks naar de initiatieven. De tweede kostenpost bestaat uit de coaching van voorgestelde initiatieven door de projectleiders (= actieve bewoners) en daarmee 'het versterken van de gemeenschapsveerkracht'. Het overige geld wordt besteed aan communicatie, bijeenkomsten en events, monitoring, evaluatie en de administratie.

⁷ De procedure is opgesteld door de gemeente met enkele bewoners. Formeel is de LAG (local action group; namelijk de BoTu Raad) degene die de besluiten neemt want zij hebben officieel de subsidie aangevraagd en ontvangen. De gemeente is penvoerder/beheerder. In praktijk is bij de start een procedure opgesteld als gemeente met een paar bewoners als toetsers. Er is geen formele 'vaststelling' geweest. Er is een continu gesprek met de BoTu Raad (LAG) over de procedure.

⁸ Met sociale veerkracht bedoelen wijkprofessionals de mate verstaan waarin bewoners uit de wijk elkaar helpen en samenwerken om met tegenslagen om te gaan (Veerkrachtig BoTu 2028, 2021).

De verwachting van de wijkprofessionals is dat dit programma op de langere termijn positieve veranderingen met zich mee zal brengen op het gebied van gezondheid, veiligheid, opvoedklimaat, mantelzorg, duurzamere leefstijl en lokale economie (Veldacademie, 2020). Een sociaal netwerk is er echter niet van de ene op de andere dag. Door jarenlang te investeren in sociale structuren is er in BoTu volgens sommige onderzoekers een informeel wijknetwerk van actieve bewoners en sleutelfiguren gevormd, een zogenaamd 'rizoom' (Boonstra & Franzen, 2023): een wortelstructuur, en deze vormt de metafoor voor een netwerk van actieve bewoners in een wijk dat bijdraagt aan maatschappelijke initiatieven, zoals de organisatie van evenementen of bewonersinitiatieven.

In 2022 zijn er daarnaast meerdere veranderingen in het programma Veerkrachtig BoTu doorgevoerd om de wijk en haar bewoners (nog) meer centraal te stellen (Oelkers, 2022). Eén daarvan is dat er door de wijkmanager sinds 2022 vijf projectleiders (actieve bewoners, woonachtig in de wijk) zijn aangesteld. Zij hebben onder andere als taak om nieuwe bewoners actief te betrekken bij hun wijk en zijn geworven door middel van een vacature (8 uur betaalde arbeid) (Gacic, 2022). Op die manier zijn ambtelijke projectleiders waar mogelijk deels vervangen door wijkbewoners. De projectleiders uit de wijk richten zich ieder op een eigen thema⁹ en organiseren rondom dit thema een netwerk, stellen doelen en prioriteiten en ondersteunen initiatieven rondom dit thema (Gacic, 2022). De wijkmanager benoemt dat deze manier van werken past bij de filosofie van 'Community Led Local Development' (CLLD¹⁰), welke de voorkeur geeft aan een bottom-up in plaats van top-down manier van werken in de wijk. Volgens de wijkmanager is er bij de samenstelling van de groep BoTu projectleiders recht gedaan aan de diversiteit van de wijk¹¹ (zie ook Gacic, 2022). Wat er in deze context precies onder diversiteit wordt verstaan is echter niet vastgelegd.

Het experiment met de BoTu Raad (Open Oproep), waarbij bewoners mogen beslissen over geld voor initiatieven in de wijk, past bij de bottom-up manier van werken (CLLD) die in de wijk centraal staat. Bovendien is het experiment, net als het programma Veerkrachtig BoTu, een experiment dat steeds in ontwikkeling is en met behulp van opgedane inzichten voortdurend wordt bijgesteld. Eerdere kritiek die door onderzoekers op de BoTu Raad is geuit, is dat discussies tijdens de deliberatiesessies worden gevoerd op detailniveau en dat er gebruik wordt gemaakt van bestuurlijke taal, met termen als 'cofinanciering' (Drijfhout & Van Gils, 2023). Het gevolg hiervan is dat nieuwe wijkbewoners en bewoners met minder bureaucratische competenties moeilijker kunnen aansluiten en eerder uitvallen (Drijfhout & Van Gils, 2023). Drijfhout en Van Gils (2023) benoemen factoren om de gelijkheid tussen deelnemers aan het experiment met participatief budgetteren te vergroten. Zo moet een gesprek een 'helder doel' en een goede gespreksleider hebben en moeten zowel 'zittende' als 'nieuwe' bewoners inspraak hebben in de discussie. Om deze laatste groep te betrekken is door wijkprofessionals gekozen om vanaf begin 2023 een aantal 'gelote' bewoners toe te voegen aan de BoTu Raad. Op die manier zijn tot nu toe vier gelote burgers bereid gevonden om deel te nemen. Zij ontvangen hiervoor (net als de andere leden van de BoTu Raad) een financiële vergoeding. Voorafgaand aan de eerste beoordelingsbijeenkomst hebben zij eerst twee kennismakingsavonden gevolgd om beter voorbereid te zijn op hun deelname aan het deliberatieve proces.

⁹ 1. Armoede en Schulden, & Activering en Werkgelegenheid. 2. Circulair (Duurzaamheid), 2 Jeugd en opvoeden & Veiligheid), 4. Digitalisering & Gezondheid en 5. Een mooie en Schone wijk & Duurzaamheid.

¹⁰ Bij CLLD, vrij vertaald als een door de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling, wordt Europees subsidiegeld beschikbaar gesteld aan een zgn. Lokale Actie Groep (de LAG), bestaande uit bewoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties (Veerkrachtig BoTu 2028, 2023).

¹¹ Bij samenstelling van de groep van BoTu-projectleiders is er rekening gehouden met interessegebied, gender, leeftijd en culturele achtergrond.

3.3 Verloop van de Open Oproep-avond

Mensen binnen en buiten BoTu/Rotterdam worden uitgenodigd om via de Open Oproep een initiatief in te dienen voor de wijk BoTu met als doel om de wijk vooruit te helpen. Zij kunnen een initiatief indienen dat past bij één van de volgende thema's: Activering & Werkgelegenheid: Armoede & Schulden, Digitalisering, Duurzaamheid, Gezondheid, Jeugd & Opvoeden, Schoon & Mooi of Veiligheid (Bospolder-Tussendijken, 2025). Deze thema's zijn tot stand gekomen doordat wijkprofessionals op straat aan zo'n 500 tot 700 bewoners uit BoTu hebben gevraagd welke thema's voor hen belangrijk zijn. Voor ieder afzonderlijk thema is per jaar een specifiek budget vastgesteld door de BoTu Raad¹². Gedurende het indienproces, kunnen initiatiefnemers ondersteuning krijgen van de (al eerder benoemde) projectleiders, zoals bij het invullen van het aanmeldformulier of het voorbereiden van een pitch. Tijdens de Open-Oproep avonden (3 of 4 keer per jaar) worden de initiatieven beoordeeld door bewoners uit de BoTu Raad op basis van de volgende criteria (tabel 7):

Tabel 7: Beoordelingscriteria initiatieven Open Oproep (Open Oproep, 2025).

Beoordelingscriteria	Kleine initiatieven (tot en met 5000 euro)	Grote initiatieven ¹³ (vanaf 5001 euro)
Doel van het project Sluit het project aan bij de thema's en prioriteiten voor BoTu?	X	X
Aanpak en ervaring aanvrager Zit het plan goed in elkaar? Past het plan bij de wijk? Heeft de aanvrager de juiste ervaring om het project tot een succes te maken?	X	X
Lokale kracht Wordt het project georganiseerd door bewoners of lokale organisaties? Wordt er samengewerkt met bewoners of lokale organisaties bij de organisatie en uitvoering van het project?	X	X
Impact en effect Wat levert het project op voor de wijk? Hoe blijvend is de impact? Werkt het project door nadat de subsidiebijdrage is gestopt?	Niet van toepassing	X
Gemeenschapsvorming Draagt het project bij aan het vergroten of versterken van de gemeenschap en het netwerk in BoTu?	Niet van toepassing	X

Voorafgaand aan de Open Oproep-avond kunnen de BoTu Raadsleden de ingediende aanvragen (inclusief begroting) inzien om zich voor te bereiden op de beoordelingsavond. BoTu Raadsleden verdiepen zich daarbij in principe in één specifiek thema (of twee specifieke thema's) met bijbehorende initiatieven. Ter voorbereiding op de eerste twee bijeenkomsten in 2023 moesten initiatiefnemers vooraf ook een filmpje opsturen. De organisatie besloot echter om dit filmpje gedurende het jaar af te schaffen¹⁴. Tijdens bijeenkomst 3 en 4 moesten initiatiefnemers in plaats

¹² De BoTu Raad bepaalt aan het eind van het jaar hoeveel geld er aan ieder thema wordt toebedeeld. Hiervoor wordt een spelvorm gebruikt waarbij groepjes met pokerchips het geld mogen verdelen in drie rondes. Het gemiddelde van de verschillende groepjes na ronde 3 werd het budget van het thema.

¹³ In 2023 zijn alle ingediende initiatieven van de Open Oproep beoordeeld met behulp van de beoordelingscriteria die gelden voor kleine initiatieven. Vanaf 2024 wordt hier door de BoTu Raad strenger mee omgegaan.

¹⁴ Een deel van de initiatiefnemers vond het ingewikkeld om een filmpje te maken en/ of te veel tijd kosten. Het zorgde er bovendien voor dat initiatiefnemers die hier minder handig in zijn, zichzelf minder goed konden presenteren minder kans kregen op subsidie.

daarvan een pitch houden, waarbij zij in vijf minuten een korte toelichting gaven over hun initiatief en het belang hiervan voor de wijk.

Tijdens de avond¹⁵ kwamen de deelnemers bijeen per themagroep om samen het geld te verdelen. Gedurende de avond werden fysieke nummers, van cijfer 1 (laagste score) tot en met cijfer 5 (hoogste score) op de grond neergelegd. De gespreksleider vroeg deelnemers van een groep om aan de hand van eerdergenoemde criteria op een bepaald cijfer te gaan staan. Deelnemers verplaatsen zich naar een bepaald cijfer en mochten vervolgens toelichten waarom zij hier waren gaan staan. Na afloop van het gesprek mochten deelnemers van plaats wisselen, als zij naar aanleiding van het gesprek van standpunt waren veranderd. Vervolgens mochten zij aan het einde van de avond een aantal plastic muntjes (die symbool staan voor het te verdelen geld) verdelen onder de ingediende projecten. Zij konden zo per themagroep beslissen welke initiatieven het hele of een deel van het aangevraagde bedrag zouden krijgen en welke initiatieven buiten de boot vielen. Een dag na de Open Oproep ontvingen de initiatiefnemers de uitslag en in het geval bij afwijzing ook een korte toelichting waarom hun initiatief is afgewezen door de BoTu Raad.

De opkomst tijdens de verschillende Open-Oproep avonden verschilde per keer (zie tabel 8). Een reden voor de wisselende opkomst van de BoTu Raad zou volgens een wijknetwerker kunnen zijn dat verschillende wijkprofessionals in 2023 van baan zijn gewisseld. Het is mogelijk dat bewoners eerder geneigd zijn om te komen als zij de betreffende wijkprofessional goed kennen en door hen persoonlijk worden uitgenodigd. Een andere factor die invloed zou kunnen zijn op een lagere opkomst is dat de BoTu Raadsleden tijdens de bijeenkomst in november (anders dan wat eerder gebruikelijk was) niet voorafgaand aan de avond zijn opgebeld met de vraag of zij aanwezig zouden zijn. Andere mogelijke redenen die door wijkprofessionals worden benoemd zijn meer praktisch van aard, zoals weersomstandigheden en het feit dat een datum voor de Open Oproep relatief kort van tevoren is verplaatst.

Tabel 8: Opkomst BoTu Raadsleden bij Open Oproep 2023 (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

Bijeenkomsten Open Oproep 2023	Aantal beoordelaars (BoTu Raad) aanwezig bij bijeenkomst Open Oproep
Maart	24
April	24
Juni	23
November	13

¹⁵ Het precieze verloop van de avonden/bijeenkomsten van de Open Oproep kan per keer enigszins verschillen, bijvoorbeeld door wijzigingen in het programma door de organisatie (zoals het vervangen van ingestuurde filmpjes door korte pitches).

3.4 De initiatieven van de Open Oproep¹⁶

3.4.1 Wie zijn de initiatiefnemers?

Initiatiefnemers van de Open Oproep BoTu kunnen wijkbewoners zijn, maar ook (sociaal) ondernemers of organisaties binnen of buiten de wijk. De meeste initiatiefnemers die wij spraken hebben al vaker subsidie aangevraagd en kennen andere initiatiefnemers uit de sociale- en culturele sector. Initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld geven het vaakst aan dat zij een initiatief hebben ingediend in hun rol als vertegenwoordiger van een organisatie (het is echter niet bekend hoe vaak zij een initiatief in deze rol hebben ingediend).

In 2023 zijn in BoTu in totaal 55 initiatieven ingediend (zie bijlage E) door 43 initiatiefnemers (tabel 9). Van deze groep hebben 35 initiatiefnemers één initiatief ingediend, 7 initiatiefnemers twee initiatieven en 1 initiatiefnemer vier initiatieven (en 1 onbekend). Van de initiatiefnemers die de vragenlijst hebben ingevuld heeft meer dan de helft (58%) al vaker (gemiddeld zo'n 2 keer eerder) een initiatief bij de Open Oproep ingediend. Ook zijn er initiatiefnemers die eerder één of meerdere initiatieven hebben ingediend bij de reguliere bewonersinitiatieven in BoTu of in een andere wijk. Slechts een enkeling heeft pas één keer een initiatief ingediend.

Tabel 9: Overzicht aantal initiatiefnemers in 2023 (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

Open Oproep BoTu 2023

Aantal initiatiefnemers dat 1 initiatief heeft ingediend	34
Aantal initiatiefnemers dat 2 initiatieven heeft ingediend	8
Aantal initiatiefnemers dat meer dan 2 initiatieven heeft ingediend	1 (deze heeft 4 initiatieven ingediend)
Totaal aantal initiatiefnemers dat in 2023 een initiatief heeft ingediend	43

3.4.2 Cijfers over de initiatieven van de Open Oproep

Tijdens drie rondes van de Open Oproep in april, juni en november 2023 besliste de BoTu Raad over de verdeling van de subsidie. Van de 54 ingediende bewonersinitiatieven hebben er 35 subsidie gekregen en 19 geen subsidie (tabel 10). De meerderheid (57%) van de initiatieven kreeg slechts een deel van het aangevraagde geld. In de derde ronde van november kregen relatief meer initiatieven (57%) het volledige aangevraagde bedrag in verhouding met de twee eerdere rondes (36% en 30%).

¹⁶ Let op: de cijfers over de initiatieven van de Open Oproep in dit hoofdstuk zijn onder voorbehoud. Het lukte ons als onderzoekers niet om inzicht te verkrijgen in de volledige projectadministratie van de Open Oproep en deze leek bovendien enkele kleine inconsistenties in de aantallen te bevatten.

Tabel 10: Overzicht van aantal initiatieven dat in 2023 subsidie heeft gekregen (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

	Aantal ingediende initiatieven dat werd besproken	Aantal initiatieven dat geen subsidie krijgt	Aantal initiatieven dat wel subsidie krijgt	Aantal initiatieven dat wel subsidie krijgt: het volledig aangevraagde bedrag	Aantal initiatieven dat wel subsidie krijgt: een gedeelte van het aangevraagde bedrag
Ronde 1: april	19 (100%)	8 (42%)	11 (58%)	4 (36%)	7 (64%)
Ronde 2: juni	14 (100%)	4 (29%)	10 (71%)	3 (30%)	7 (70%)
Ronde 3: november	21 (100%)	7 (33%)	14 (67%)	8 (57%)	6 (43%)
Totaal in heel 2023	54 (100%)	19 (35%)	35 (65%)	15 (43%)	20 (57%)

Van de initiatiefnemers die de vragenlijst hebben ingevuld heeft ongeveer een derde geen geld toegekend gekregen bij de Open Oproep in 2023, de rest wel (voor 1 of meerdere initiatieven).

De verschillende initiatieven zijn ingedeeld bij één of meerdere thema's. De meeste initiatieven die werden ingediend hadden betrekking op de thema's Armoede & Schulden, Jeugd & Opvoeden of Gezondheid (tabel 11). Thema's waar de minste initiatieven zijn ingediend zijn Energie en Schoon & Mooi. Van de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld gaf ongeveer twee derde aan bij meerdere verschillende thema's (minstens 2, maximaal 4) een initiatief te hebben ingediend.

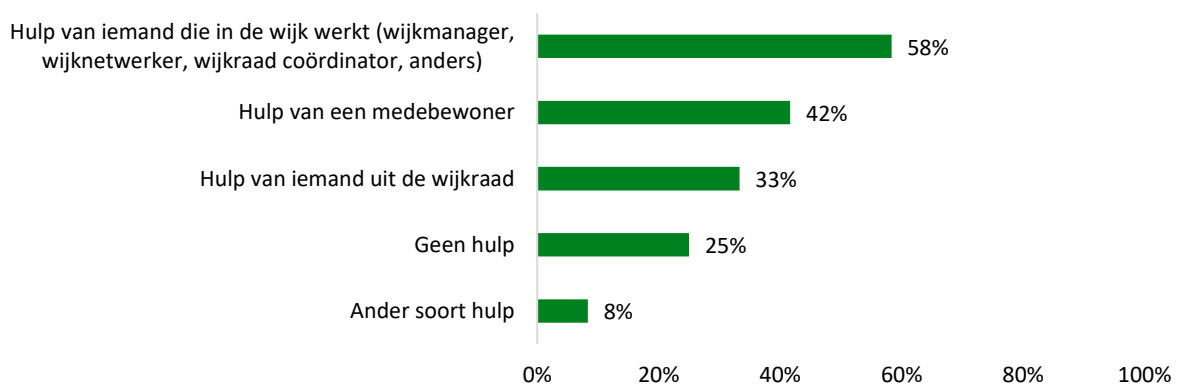
Tabel 11: Overzicht van ingediende initiatieven per thema in 2023 (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

	Aantal ingediende initiatieven per thema (meerdere thema's mogelijk per initiatief)
Armoede & Schulden	11
Werk & Activering	6
Veiligheid	5
Jeugd & Opvoeden	13
Schoon & Mooi	4
Energie	1
Klimaatadaptatie	6
Circulair	8
Digitalisering	5
Gezondheid	13
Totaal	72 thema's (bij 54 initiatieven)

Er is niet geregistreerd op basis van welke redenen initiatieven wel of geen subsidie kregen. Initiatiefnemers die geen subsidie kregen werden na afloop van de Open Oproep wel altijd telefonisch en/ of per mail geïnformeerd om welke redenen hun initiatief geen subsidie kreeg.

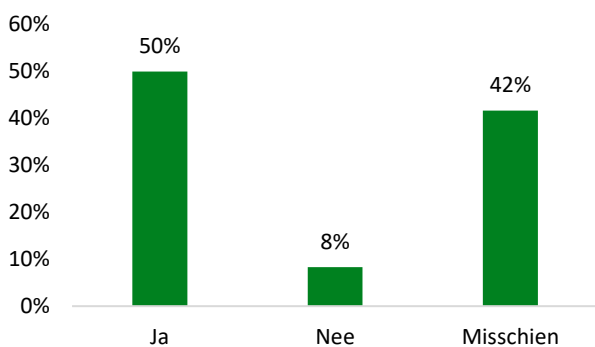
De meeste initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld hebben één of meerdere vormen van hulp gekregen bij het indienen van hun initiatief/initiatieven (zie grafiek 17). Deze hulp kwam het vaakst van iemand die in de wijk werkt.

Grafiek 1. Soorten hulp die initiatiefnemers hebben gehad bij indienen van initiatief/initiatieven (n = 12, meerdere antwoorden mogelijk).

De meeste initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld willen nogmaals een initiatief indienen bij de Open Oproep (50%), of overwegen dit (42%) (zie grafiek 18).

Grafiek 2. Willen initiatiefnemers nogmaals een initiatief indienen bij de Open Oproep BoTu? (n = 12)

3.5 Diversiteit bij de Open Oproep

Zoals eerder benoemd is het de bedoeling dat de BoTu Raad qua samenstelling een afspiegeling vormt van de wijk (Gacic, 2022). Wat er echter 'precies' onder een afspiegeling van de wijk wordt verstaan is niet helemaal duidelijk. In deze paragraaf beschrijven we hoe divers de groep bewoners uit de BoTu Raad en de groep initiatiefnemers is op basis van de door ons opgehaalde gegevens. De kenmerken van de deelnemers worden hierbij afgezet tegenover cijfers over de rest van de wijk.

3.5.1 Diversiteit onder de BoTu Raadsleden en de initiatiefnemers

Zowel BoTu Raadsleden als initiatiefnemers hebben wij gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Aan de BoTu Raadsleden vroegen wij in de vragenlijst onder andere sinds wanneer zij in de BoTu Raad zitten. Dit was vrij gelijkmatig verdeeld: sommigen zitten al in de BoTu Raad sinds het begin (2019), anderen waren net ingestroomd (2023). De rest is ergens in de tussentijd aangesloten. In deze vragenlijsten hebben wij ook enkele achtergrondkenmerken uitgevraagd, zoals leeftijd, gender en opleidingsniveau. Bijlage F toont cijfers (op basis van deze vragenlijsten) over de diversiteit onder zowel de BoTu Raadsleden als de initiatiefnemers. Uit deze cijfers trekken wij onderstaande conclusie over de diversiteit.

3.5.2 Conclusie diversiteit en representativiteit

Bij de vergelijking tussen de BoTu Raadsleden en de initiatiefnemers (die de vragenlijst hebben ingevuld) valt op dat er onder de bewoners uit de BoTu Raad op het eerste gezicht meer diversiteit is dan bij de initiatiefnemers als het gaat om opleidingsniveau (grafiek F6 & F7), werksituatie (grafiek F8 & F9), migratieachtergrond (grafiek F10 & F11). Onder BoTu Raadsleden is er namelijk iets meer spreiding over de verschillende opleidingsniveaus, terwijl de initiatiefnemers voornamelijk een hbo- of wo-opleiding hebben. Dit geldt ook voor werksituatie: ondanks dat ook onder BoTu Raadsleden de meeste respondenten een betaalde baan hebben, net als bij de initiatiefnemers, zijn er onder de BoTu Raadsleden ook respondenten die bijvoorbeeld een uitkering hebben. Onder BoTu Raadsleden heeft het grootste deel wel een migratieachtergrond, onder initiatiefnemers heeft het grootste deel geen migratieachtergrond. Opvallend is bovendien dat BoTu Raadsleden vaker in de wijk zelf wonen, en hier ook al langere tijd wonen in vergelijking met initiatiefnemers. Ook zijn relatief veel BoTu Raadsleden werkzaam (geweest) bij een gemeente. Wat verder opvalt is dat de meeste initiatiefnemers 'ervaren' zijn: zij hebben al eerder één of meerdere initiatieven ingediend.

Als we de samenstelling van de BoTu Raad en van de initiatiefnemers vergelijken met de CBS-cijfers van Bospolder-Tussendijken, valt op dat er op de meeste vlakken geen representatieve afspiegeling is. Zo is er een oververtegenwoordiging van BoTu Raadsleden en initiatiefnemers in de leeftijdscategorie 24 t/m 44-jarigen, terwijl 18 t/m 23-jarigen juist achterblijven in vergelijking met de wijk. Er zijn ook relatief weinig 65-plussers in de BoTu Raad vergeleken met de wijk; onder de initiatiefnemers zijn er juist relatief veel respondenten in de leeftijdscategorie 65 t/m 74 jaar. Ook is het aandeel hbo-/wo-opgeleiden een stuk groter in de BoTu Raad en onder de initiatiefnemers dan het gemiddelde van de wijk. In Bospolder-Tussendijken is dit namelijk 20% hbo-/wo-opgeleiden, terwijl dit aandeel in de BoTu Raad en onder de initiatiefnemers respectievelijk 68% en 83% is. Hiermee wordt het in de literatuur beschreven 'Matthëus-effect' (Røiseland, 2022) bevestigd: ook bij de Open Oproep zijn de theoretisch opgeleiden, die in de representatieve democratie al goed worden vertegenwoordigd, in de meerderheid (zie ook Jennstal, 2018).

Daarnaast is er een groter aandeel BoTu Raadsleden (75%) en initiatiefnemers (84%) met betaald werk dan het aandeel bewoners met betaald werk in de wijk (59%). Wat betreft migratieachtergrond is de BoTu Raad redelijk representatief: 64% van de BoTu Raadsleden heeft een migratieachtergrond tegenover 78% in BoTu. Onder de initiatiefnemers zijn mensen met een migratieachtergrond minder gerepresenteerd, met 33%. Wat betreft gender is de groep BoTu Raadsleden representatief voor de wijk; er is een kleine oververtegenwoordiging van mannen onder de initiatiefnemers. Ten slotte woont

ruim driekwart van de BoTu Raadsleden in de wijk, een kwart woont dus niet in de wijk zelf. Van de initiatiefnemers woont de helft niet in BoTu.

Samenvattend lijkt de samenstelling van de groep bewoners uit de BoTu Raad en de initiatiefnemers op de meeste vlakken geen representatieve afspiegeling van de wijk. BoTu Raadsleden lijken wel dichter in de buurt van een representatieve afspiegeling van de wijk te komen dan initiatiefnemers. Ook lijkt er onder bewoners uit de BoTu Raad meer diversiteit te zijn als het gaat om opleidingsniveau, werksituatie en migratieachtergrond. Belangrijke kanttekening hierbij is dat niet alle initiatiefnemers en niet alle BoTu Raadsleden de vragenlijst hebben ingevuld, en dat het om kleine aantallen respondenten gaat: in totaal vulden 12 van de 43 initiatiefnemers die in 2023 een initiatief indienden bij de Open Oproep de vragenlijst in, een respons van 28%, en in totaal vulden 22 van de 45 leden uit de BoTu Raad de vragenlijst in, een respons van 49%. Daarnaast zijn theoretisch opgeleide initiatiefnemers mogelijk eerder geneigd om een online vragenlijst in te vullen. Enige voorzichtigheid is dus geboden in het trekken van conclusies over de diversiteit en representativiteit binnen beide groepen.

4 Context van de wijk Bospolder-Tussendijken.

4.1 Demografische en sociale kenmerken van BoTu en cijfers over participatie

De wijk Bospolder-Tussendijken – bestaande uit de delen Bospolder en Tussendijken – is gelegen in het Rotterdamse Delfshaven. In 2023 telde de wijk 14.692 inwoners, waarvan 7.316 in Bospolder en 7.376 in Tussendijken (Gemeente Rotterdam, 2024). Bospolder wordt getypeerd als een ‘echte stadswijk’ met een historisch karakter en is ontstaan tussen 1910 en 1930 als een arbeiderswijk (Gemeente Rotterdam, 2023). Tussendijken wordt gezien als het ‘hart’ van Delfshaven. Midden in de wijk ligt een groot marktplein, waaraan zich ook Pier 80 bevindt: het multifunctionele Huis van de Wijk waar bewoners onder andere terecht kunnen met vragen (Gemeente Rotterdam, 2023), en tevens de locatie waar de bijeenkomsten plaatsvinden van de Open Oproep BoTu.

Wanneer we Bospolder-Tussendijken (BoTu) vergelijken met de rest van Rotterdam (CBS, 2022 (zie bijlage A); Gemeente Rotterdam, 2024 (zie tabel 12)) vallen er verschillende zaken op. Als we kijken naar *participatie* en *vertrouwen* van bewoners valt op dat BoTu op deze onderdelen meestal gelijk aan, of zelfs hoger dan het stadsgemiddelde scoort. Zo is in BoTu een vergelijkbaar aandeel bewoners actief in de wijk als gemiddeld in Rotterdam, bijvoorbeeld via bewonersinitiatieven, of het maken van plannen voor buurt of stad (Gemeente Rotterdam, 2024 (zie tabel 12)). Bewoners zijn ook in gelijke mate als in heel Rotterdam tevreden over het eigen meedoen en de ondersteuning van de gemeente bij participatie, en een groot deel van de bewoners in BoTu voelt zich verantwoordelijk voor de buurt (Gemeente Rotterdam, 2024 (zie tabel 12)). Ten slotte is het vertrouwen in overheidsorganisaties, gemeentebestuur en instanties en hulpverleners relatief hoog vergeleken met Rotterdam (Gemeente Rotterdam, 2024 (zie tabel 12)).

Daarnaast valt op dat BoTu op een aantal vlakken minder goed scoort dan het stadsgemiddelde van Rotterdam¹⁷. Zo heeft BoTu een groter aandeel sociale huurwoningen (van woningcorporaties) en kwetsbare meergezinswoningen, scoort de veiligheidsbeleving en de tevredenheid over de buurt onder het gemiddelde van Rotterdam, zegt een relatief klein aandeel bewoners *geen* problemen in de buurt te ervaren, is er een groter aandeel bewoners zonder startkwalificatie in de wijk, en bewoners met een laag huishoudinkomen en is er een bijna twee keer zo groot aandeel bewoners met een bijstandsuitkering vergeleken met het stadsgemiddelde (CBS, 2022 (zie bijlage A); Gemeente Rotterdam, 2024 (zie tabel 12)).

¹⁷ De verschillen tussen Bospolder en Tussendijken, en Rotterdam zijn gebaseerd op het Wijkprofiel 2024 (Gemeente Rotterdam, 2024). Let op: de verschillen zijn gebaseerd op percentages van Bospolder, Tussendijken en Rotterdam, maar zijn niet getoetst op significantie.

Tabel 12. Wijkprofiel Bospolder, Tussendijken en Rotterdam, 2024 (Gemeente Rotterdam, 2024).

	Bospolder	Tussendijken	Rotterdam
<i>Wonen</i>			
Woningcorporaties	63%	59%	43%
Kwetsbare meergezinswoningen (zonder lift, woningopp. <75m2, lage WOZ-waarde)	47%	40%	22%
<i>Veiligheid</i>			
Veiligheidsbeleving (0-200)	55	65	96
Tevredenheid over de buurt	61%	56%	72%
Zegt <i>geen</i> problemen in de buurt te ervaren	22%	18%	46%
<i>Bewoners</i>			
Migratieachtergrond	77%	78%	55%
Bewoners (18-23 jaar) zonder startkwalificatie	40%	41%	32%
Bewoners (23-76 jaar) zonder startkwalificatie	44%	41%	29%
<i>Werk & inkomen</i>			
Bewoners met laag huishoudinkomen (iets boven het sociaal minimum)	30%	31%	17%
<i>Betrokkenheid bij de buurt</i>			
Bewoners die lang in de buurt wonen	50%	43%	42%
Zegt geluk met de buurt te hebben	32%	30%	52%
Zegt zich verbonden te voelen met de buurt	48%	47%	48%
Zegt zich verantwoordelijk te voelen voor de buurt	85%	82%	85%
Bewoners die burenhulp verlenen	38%	43%	46%
Zegt dat buurtbewoners elkaar kennen	36%	28%	34%
Zegt dat buurtbewoners veel met elkaar omgaan	28%	30%	28%
<i>Participatie</i>			
Bewoners die actief zijn als vrijwilliger	18%	23%	21%

Bewoners die actief zijn in een bewonersinitiatief	16%	21%	19%
Bewoners die betrokken zijn geweest bij het maken van plannen voor buurt of stad	29%	32%	29%
Bewoners die zich actief voor de buurt inzetten	14%	18%	15%
Zegt over eigen meedoen tevreden te zijn	62%	60%	60%
Zegt dat de gemeente voor meedoen zorgt	43%	50%	45%
Zegt dat de gemeente-initiatieven ondersteunt	39%	47%	40%
<i>Vertrouwen</i>			
Zegt vertrouwen te hebben in overheidsorganisaties	71%	73%	75%
Zegt vertrouwen in het gemeentebestuur te hebben	47%	52%	51%
Zegt vertrouwen te hebben in instanties en hulpverleners	49%	52%	52%

Opvallend is tenslotte dat ondanks deze relatief hoge scores, Bospolder in 2024 lager is gaan scoren op bepaalde onderdelen dan daarvoor¹⁸. Zo is het aandeel bewoners die actief zijn in een bewonersinitiatief met 10 procentpunt gedaald ten opzichte van 2022 (in Rotterdam is dit ook enigszins gedaald), is het aandeel bewoners die betrokken zijn bij het maken van plannen voor buurt of stad met 5 procentpunt gedaald ten opzichte van 2022, en is het aandeel bewoners die zich actief voor de buurt inzetten met 6 procentpunt gedaald ten opzichte van 2022 (Gemeente Rotterdam, 2024). Tussendijken is op sommige van deze onderdelen juist hoger gaan scoren ten opzichte van eerder (Gemeente Rotterdam, 2024).

¹⁸ Vanuit de data is hier niet direct een verklaring voor te geven. Het is niet ondenkbaar dat bredere maatschappelijke ontwikkelingen en gebeurtenissen zoals de Covid-19 pandemie en de toeslagaffaire invloed hebben gehad op deze ontwikkeling. Deze ontwikkelingen zouden ook kunnen worden verklaard door het relatief klein absolute aantal respondenten per wijk, dat in opbouw kan afwijken van een eerdere meting.

5 Literatuuroverzicht: Belemmerende en bevorderende factoren bij het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij democratische participatie en participatief budgetteren.

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de theoretische deelvraag, en gaat in op de belemmerende en bevorderende factoren die naar voren komen in de literatuur wat betreft het (blijvend) betrekken van een diverse groep bewoners bij democratische innovaties, en in het bijzonder projecten met participatief budgetteren.

5.1 Participatief budgetteren

Participatief budgetteren is een democratische innovatie en een democratisch middel om lokale gemeenschappen directe inspraak te geven in de besteding van publieke middelen en de levering van publieke diensten (Gomez et al., 2016). In de literatuur wordt de potentie van participatief budgetteren beschreven. Zo kan deze innovatie het vertrouwen van burgers in de overheid vergroten (Swaner, 2017) en burgers betrekken die zich machteloos voelen en niet betrokken zijn bij de besluitvorming door de overheid (Williams et al., 2017). Ook kan het potentieel leiden tot intergenerationeel begrip, meer zelfvertrouwen onder deelnemers en andere percepties van burgers op openbare dienstverleners (Williams et al., 2017).

De precieze invulling die er wordt gegeven aan projecten met participatief budgetteren verschilt per land, per gemeente, per stad en per wijk. Ook de mate waarin bewoners daadwerkelijk inspraak hebben, verschilt (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Zo wordt er in de literatuur onderscheid gemaakt tussen projecten die consulterend of adviserend van aard zijn (bewoners geven advies op de verdeling van het geld) en projecten die besluitvormend van aard zijn (burgers beslissen binnen de gestelde kaders hoe het geld wordt verdeeld) (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Ook wat betreft de omvang van het budget bestaan er verschillen: soms mogen burgers adviseren en/of besluiten over het gehele wijkbudget en soms over een specifiek project binnen een wijk (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023).

Daarnaast zien we bij deze experimenten twee varianten terug. Er zijn experimenten waarbij bewoners mogen beslissen over de reguliere wijkbegroting (of stadsbegroting) (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Bij deze projecten nemen zij de 'taken over' van lokale professionals en mogen zij beslissen over zaken die er 'echt toe doen' (rechtspraak, beleid). Hiertegenover staan 'kleinere experimenten' met participatief budgetteren waarbij burgers een 'extra potje met geld'

mogen verdelen (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Er staat op dat moment voor de burger zelf en de gemeente minder 'op het spel' omdat de lokale overheid geen bestaande taken uit handen geeft aan bewoners. De 'Open Oproep' in BoTu valt onder de laatste categorie. Het experiment met participatief budgetteren in BoTu staat niet op zichzelf maar moet worden gezien in de context van eerdere investeringen die zijn gedaan in de wijk¹⁹. Ook uit de literatuur blijkt dat omgevingsfactoren en de specifieke lokale context waarin participatief budgetteren wordt uitgevoerd zeer bepalend zijn voor het succes ervan (Wood & Murray, 2007).

Ondanks het feit dat er verschillen zijn in de precieze invulling die aan participatief budgetteren wordt gegeven, komen er in de internationale literatuur en evaluaties van participatief budgetteren in Nederlandse wijken een aantal succes- en faalfactoren naar voren. In het onderstaande overzicht wordt besproken welke deze succes- en faalfactoren zijn en in hoeverre deze terug te zien zijn bij het experiment met participatief budgetteren in de wijk Bospolder-Tussendijken in Rotterdam.

5.2 Bevorderende en belemmerende factoren bij het betrekken van bewoners bij participatief budgetteren

5.2.1 Politieke en ambtelijke steun voor participatief budgetteren

Een belangrijke factor voor het slagen van participatief budgetteren is dat een project voldoende politieke en ambtelijke steun krijgt (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Dit werd onder andere benoemd bij de Rotterdamse pilot in Middelland (Van Meerkerk et al., 2023) en eerdere pilots in Amsterdam (Buurtbudgetten 2019-2020, 2020): in Rotterdam bleek bijvoorbeeld dat politieke steun fragiel kon zijn door wisselingen in de macht en de mate van bestuurlijke aandacht voor het onderwerp (Van Meerkerk et al., 2023). Een drempel voor politici en ambtenaren kan bovendien zijn dat zij door participatief budgetteren mandaat (vrezes te) verliezen door de toegenomen invloed van de burger (Edelenbos et al., 2010). Dit vraagt van politici en ambtenaren dat zij zich op een andere manier leren verhouden tot de burger en deze meer ruimte geven (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Een houding die bovendien nodig is om burgers het gevoel te geven dat zij serieus worden genomen. Naast politici en ambtenaren spelen ook publieke managers een belangrijke rol en dan met name bij het faciliteren en implementeren van projecten met participatief budgetteren (Michelbrinck & Van der Walle, 2021). Een project is namelijk succesvoller als dit aansluit bij stads- of gemeentebreed beleid in plaats van dat het als losstaand eenmalig project wordt uitgevoerd.

Een risico voor het slagen van een project met participatief budgetteren kan zijn dat de bestaande gemeentelijke structuren – die vaak top-down zijn – niet goed aansluiten bij de nieuwe werkwijze van participatief budgetteren die juist een vorm van co-creatie (samenwerking tussen overheid en burgers) vereist (Van Meerkerk et al., 2023). Een andere factor die het werken met participatief budgetteren bemoeilijkt, is de tijdelijkheid van de pilots in wijken (Buurtbudgetten 2019-2020, 2020): dit belemmert onder andere het opbouwen van langdurige relaties tussen bewoners en ambtenaren die juist nodig zijn om van elkaar te leren en die het onderlinge vertrouwen kunnen vergroten. Het komt bovendien voor dat verschillende partijen in het proces te weinig gedeelde belangen zien, of dat de belangen van bijvoorbeeld ambtenaren en bewoners van elkaar verschillen (Van Meerkerk et al., 2023; Buurtbudgetten 2019-2020; 2020). Zo wordt participatief budgetteren soms vooral ingezet als

¹⁹ Verschillende investeringen: onder andere dat sinds 2014 wordt gewerkt aan Veerkrachtig BoTu, het bestaan van een actieve wijkraad en het feit dat besliskracht naar de wijk is gegaan via projectleiders.

politiek instrument 'om burgers tevreden te houden', in plaats van dat het doel van politici is om burgers daadwerkelijk meer zeggenschap te geven: dit wordt ook wel 'schijnparticipatie' genoemd (Goldfrank & Schneider, 2006). Een belangrijke succesfactor is dan ook dat overheden burgers vooraf garanderen dat hun voorstellen ook worden uitgevoerd (binnen een afzienbare termijn) en dat zij dit ook naar de burger toe communiceren (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Het is hierbij van belang om duidelijke participatiekaders te stellen (Van Meerkerk et al., 2023). Duidelijkheid geven aan burgers over wat er wel en niet kan voortkomt teleurstellingen (en zogenaamde 'participatie-frustratie') (Tonkens & Verhoeven, 2011).

Tot slot is het bij participatief budgetteren niet alleen voor politici en ambtenaren lastig om hun houding te veranderen, maar soms ook voor de burgers zelf, wat zelfs tot sociale conflicten kan leiden (Ganuzza et al., 2014). Een bron voor deze conflicten kan bijvoorbeeld zijn dat de aanwezige stedelijke sociale bewegingen waarin burgers zichzelf tot dan toe hadden verenigd (participatie van onderop) hun dynamiek moeten aanpassen aan de opkomst van nieuwe participatiemechanismen (zoals participatief budgetteren) waarbij burgers worden uitgenodigd om deel te nemen (Ganuzza et al., 2014).

5.2.2 Rol van professionals (wijkmanager, de wijknetwerkers, actieve bewoners, grenswerkers)

Uit de literatuur blijkt ook dat naast de houding van politici en ambtenaren, ook de houding en visie van uitvoerende (gemeentelijke) professionals een cruciale factor is voor het slagen van participatief budgetteren (Michelbrinck & Van der Walle, 2021; Marlowe & Portillo, 2006). Het is belangrijk dat professionals achter het idee van co-creatie staan (Michelbrinck & Van der Walle, 2021). Tegenstrijdige verwachtingen tussen de gemeente en bewoners over zeggenschap, verantwoordelijk en aansturing binnen het proces van co-creatie kunnen het proces belemmeren (Van Meerkerk et al., 2023). Zogenaamde 'grenswerkers' kunnen een hoofdrol spelen, omdat zij met één voet in de gemeente staan en met één voet in de wijk en hierdoor nauw contact hebben met verschillende partijen (Van Meerkerk et al., 2023). Voorbeelden hiervan in BoTu zijn de wijkmanager (die zowel nauw samenwerkt met bewoners als met ambtenaren elders in de organisatie) en de projectleiders (bewoners die in dienst zijn van de gemeente voor 8 uur per week). Het is daarbij van belang dat deze grenswerkers binnen de beperkte discretionaire ruimte en de middelen die zij hebben, responsief kunnen zijn aan de verschillende belanghebbenden in de wijk (Michelbrinck & Van der Walle, 2021).

5.2.3 Rol van bestaande overlegstructuren bij het betrekken van (nieuwe) bewoners

Een andere belangrijke factor voor het slagen van participatief budgetteren is de aanwezigheid van voldoende sociale structuren en sociaal kapitaal in de wijk (Fung, 2006; Voorberg et al., 2015; Igalle et al., 2020). Omgekeerd kan een experiment met participatief budgetteren volgens de literatuur weer andere vormen van participatie in de wijk bevorderen (Madej, 2019; Nylén, 2002) en kan het gemeenschapszin creëren tussen bewoners (Pinnington et al., 2009). Vanuit sociale structuren vinden bewoners en professionals elkaar eerder voor samenwerking. Er kan hierbij gebruik worden gemaakt van bestaande lokale netwerken, en van lokale sleutelfiguren (Movisie, 2020; Van Meerkerk et al., 2023). Het kan daarbij behulpzaam zijn om de bestaande netwerken uit de wijk vooraf goed in kaart te brengen, zodat professionals, bewoners en initiatiefnemers inzichtelijk hebben waar zij met hun idee of bijdrage kunnen aansluiten (Buurtbudgetten 2019-2020; 2020). Bij deze netwerken is het van belang dat het eigenaarschap niet alleen bij de gemeente of professionals ligt, maar ook bij de

bewoners uit de wijk (Van Meerkerk et al., 2023). Een risico is bovendien dat het eigenaarschap in de wijk slechts bij een klein aantal individuen uit de wijk komt te liggen (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Uit verschillende studies blijkt dan ook dat het belangrijk is om als wijk (en als gemeente) steeds nieuwe bewoners actief te blijven betrekken (dit is niet iets dat je slechts eenmalig hoeft te doen en daarna weer kunt loslaten) (Buurtbudgetten 2019-2020; 2020). Ook wordt het belang van een 'duurzaam lerend netwerk' benoemd, waarbij er in de wijk ruimte is voor experimenten die men gaandeweg kan bijsturen (Buurtbudgetten 2019-2020; 2020). Het werken met participatief budgetteren is namelijk een proces wat niet in één keer tot stand komt, maar zich juist geleidelijk ontwikkelt. Bovendien is iedere gemeente, stad, dorp of wijk uniek en vereist de implementatie daarom een specifieke aanpak (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023).

5.2.4 Rol van werkvormen, manieren om met elkaar in gesprek te gaan

Verschillende werkvormen kunnen behulpzaam zijn bij het organiseren van een succesvol project met participatief budgetteren. Er kan hierbij gebruik worden gemaakt van vernieuwende participatievormen om participatie aantrekkelijker en laagdrempeliger te maken (Drijfhout & Van Gils, 2023). Hierbij kan men bijvoorbeeld denken aan 'gaming' (spelvormen om bewoners te betrekken), maar ook aan werkvormen die passen bij minder taalvaardige wijkbewoners (zoals het gebruik van knikkers om budgetten te verdelen) (Van Meerkerk et al., 2023). Ook kan men tijdens de werkvormen maatregelen nemen om de gelijkheid van deelnemers te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld worden gedaan door iedere deelnemer voldoende spreektijd te geven en een getrainde moderator of gespreksleider te kiezen die de werkvorm leidt (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023). Tot slot is het voor de deelnemers belangrijk dat het proces, de werkvormen en het interne reglement (vooraf) voldoende duidelijk zijn (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023).

5.2.5 Bevorderende factoren bij het betrekken van *nieuwe en een diverse groep bewoners*

Zoals in de inleiding benoemd, voorkomt het blijvend betrekken van 'nieuwe' bewoners dat er slechts een klein groepje actieve bewoners beslist waar het geld naar toe gaat binnen projecten met participatief budgetteren. Het betrekken van bewoners is echter niet altijd even makkelijk en is bovendien een voortdurend proces (De Bruijn et al., 2022). In de literatuur komen verschillende factoren naar voren die kunnen helpen bij het betrekken van nieuwe groepen. Zo wordt als succesfactor benoemd om voorafgaand aan een project eerst duidelijk te bepalen welke groep bewoners je wilt bereiken en te definiëren wat het begrip 'diversiteit' in een traject precies betekent (De Bruijn et al., 2022). Om een meer diverse groep bewoners te betrekken wordt bovendien aangeraden om een mix van verschillende participatie-instrumenten te gebruiken en bewoners zowel via online als offline- communicatie te benaderen (Movisie, 2020). Op die manier bereik je zowel de digitaal vaardige als de minder digitaal vaardige bewoners. Ook kan het behulpzaam zijn om 'vindplaatsgericht' te werken, door als gemeentelijke professionals aanwezig te zijn op specifieke plekken in de wijk waar je bepaalde groepen bewoners kunt ontmoeten (De Bruijn et al., 2022; Van Meerkerk et al., 2023). Daarbij kan de aanwezigheid van fysieke ontmoetingsplekken in de wijk waar burgers binnen kunnen lopen (zoals buurthuis kamers) het makkelijker maken om nieuwe bewoners te betrekken (Van Meerkerk et al., 2023). Overige strategieën die kunnen helpen zijn het loten van bewoners om zo nieuwe mensen te benaderen (Drijfhout & Van Gils, 2023). Verder kan ook de inzet van sleutelfiguren en het inzetten op het opbouwen van vertrouwen helpen om contact te leggen met nieuwe mensen (Buurtbudgetten 2019-2020; 2020). Als mensen eenmaal bereid zijn om deel te

nemen, is het daarnaast ook belangrijk om hen gedurende een traject voldoende te ondersteunen en/of training of scholing aan te bieden (De Bruijn et al., 2022). Voor nieuwe mensen kunnen er namelijk drempels zijn – zoals een beperkte beheersing van de taal, en/of beperkte kennis en ervaring – waardoor het extra spannend voor hen kan zijn om actief te worden (Drijfhout & Van Gils, 2023; Brand & Hurenkamp, 2022).

Een belangrijke kanttekening die wordt geplaatst is dat men zich ook niet moet blindstaren op het betrekken van ‘nieuwe’ groepen bewoners (Van Meerkerk et al., 2023). Het intensief inzetten op het bereiken van nieuwe doelgroepen kan er namelijk ook voor zorgen dat het proces vertraagt en dat andere actievere burgers weer afhaken, omdat het voor hen te langzaam gaat (Van Meerkerk et al., 2023).

5.2.6 Overige randvoorwaarden van participatie

In de literatuur worden ook nog een aantal overige randvoorwaarden benoemd voor een succesvolle uitvoering van projecten met participatief budgetteren. Zo is voldoende publiciteit voor het project van belang (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023; Van Meerkerk et al., 2023): een brede publiciteit die verschillende groepen bewoners offline en online aanspreekt kan behulpzaam zijn (Kennisplatform burgerbegrotingen, 2023; Movisie, 2020; Rios et al., 2017). Bovendien kan de inzet van technologie als instrument de deelname van sommige groepen bewoners juist verhogen (zoals jongeren), maar kan dit andere bewoners juist afschrikken (zoals minder taalvaardige bewoners) (De Bruijn et al., 2022, Movisie, 2020). Een risico dat door sommige auteurs wordt benoemd is dat door de inzet van technologie de kwaliteit van burgerparticipatie achteruitgaat (onder andere doordat sommige burgers minder geneigd zijn om zich online te mengen in discussies) (Lim & Oh, 2016). Een laatste succesfactor voor participatief budgetteren is de aanwezigheid van voldoende (structureel) budget (Van Meerkerk et al., 2023).

5.3 Eerdere ervaringen met participatief budgetteren in Rotterdam

In Rotterdam is eerder geëxperimenteerd met een vorm van participatief budgetteren in de wijk Middelland. Destijds mochten wijkbewoners beslissen over een wijkbudget van 7 miljoen euro bij het project ‘Mooi Mooi Middelland’. Uit de evaluatie (Van Meerkerk et al., 2023; Schipper & Van Steenbergen, 2017) kwam naar voren dat slechts een klein clubje burgers actief betrokken bleef en dat het moeilijk was om een brede groep burgers te betrekken. Bovendien bleven bewoners vaak slechts kortstondig aangehaakt en bleek het lastig om hen voor een langere periode te betrekken (Schipper & Van Steenbergen, 2017; Van Meerkerk & al., 2023). Ook bleken lang niet alle burgers zich prettig te voelen bij het idee om ‘zoveel geld’ te mogen verdelen. Ze voelden zich niet ‘bevoegd’ en ‘comfortabel’ om dit te doen en vonden het moeilijk om de subsidie ‘op’ te maken (Schipper & Van Steenbergen, 2017). De inzet van participatief budgetteren als innovatie is daarom ook niet in iedere context een succes. Net als in Middelland wordt door andere onderzoekers ook in BoTu de kritiek geuit dat het experiment meer in het voordeel is van de ‘mondige’ burgers in de wijk en dat vooral burgers die zich ‘thuis voelen’ in een ‘deliberatieve’ setting autonomie claimen (Drijfhout & Van Gils, 2023). Met deze setting bedoelen we: ‘een institutie die ontworpen is om kleine groepen burgers die aselect gekozen zijn, samen te laten overleggen over publiek beleid, wetten of andere publieke zaken’ (Smit & Setala 2018; Ryan & Smith, 2014). Hoewel de leden van de BoTu Raad niet allemaal via loting aselect zijn benaderd, is het doel van het experiment vergelijkbaar met dat van het experiment in Middelland.

6 Wat levert het op om bewoners meer zeggenschap te geven?

In dit hoofdstuk beschrijven we wat het bewoners kan brengen op het moment dat zij mee mogen beslissen over hun wijk. Zij zijn positief over de Open Oproep en de kans om 'echte' inspraak te hebben in hun wijk. De Open Oproep kan bovendien een gevoel van eigenaarschap onder bewoners bevorderen, en bewoners ervaren dat zij zich op persoonlijk vlak kunnen ontwikkelen.

6.1 Ervaringskennis uit de wijk

De meeste respondenten zijn erg positief over het project van de Open Oproep en enthousiast over het feit dat bewoners de kans krijgen om mee te beslissen over hun wijk, zij hopen dat deze methode breder in Rotterdam ingezet zal worden.

BoTu Raadslid Halima: Leuk, wij krijgen de kans om mee te beslissen over onze wijk, wat er hier wel komt en wat hier niet komt, bijvoorbeeld waar wij echt interesse in hebben, waar wij echt behoefte aan hebben (...). Want de gemeente wil geld in mijn wijk stoppen, dan wil ik graag ook beslissen, meebeslissen met de anderen waar het geld naartoe gaat (...). Dat vind ik een hele goede zet eigenlijk van de gemeente, ik vind het supertof.

Bewoners hebben volgens respondenten het recht om hun stem te laten horen, en kunnen zeer relevante input leveren door hun ervaringskennis uit de wijk. Zij weten namelijk als geen ander welke problematiek er speelt in hun wijk, aldus wijkprofessionals:

Projectleider 4: Kijk, uiteindelijk zijn het de bewoners die hier wonen en gaat het over de bewoners die gebruik moeten maken of deel moeten nemen aan die activiteiten. Die professional die om vijf uur naar huis gaat, die kan wel alles bepalen, maar die (...) moet hier niet straks gaan deelnemen aan die activiteiten. Die weet soms minder goed wat de buurvrouw of de buurman nodig heeft. Dat zijn die bewoners die op het plein naar beneden kijken en zien wat er gebeurt. Die last hebben van vuil op straat, die te maken hebben met de onveiligheidsgevoelens die zij zelf hebben of hun kinderen hebben of hun burens hebben, dus het is niet meer dan logisch dat we hun ook betrekken bij die besluitvorming op een aantal punten.

Het zou bovendien effectiever zijn wanneer de mensen bij wie bepaalde problematiek speelt, mee mogen beslissen over de oplossingen. Een BoTu Raadslid vindt dit niet alleen wenselijk, maar zelfs noodzakelijk:

BoTu Raadslid Harm: In je eigen [huis] mag je ook bepalen welke meubels je daar gaat neerzetten. Die allegorie die gaat ook op voor een wijk.

6.2 Eigenaarschap over de wijk

Het feit dat bewoners in BoTu via de Open Oproep zelf het geld mogen verdelen voor hun wijk kan bovendien een gevoel van 'eigenaarschap' bevorderen. Enkele BoTu Raadsleden en een initiatiefnemer benoemen dat zij graag iets willen bijdragen aan de toekomst van 'hun' wijk, zoals BoTu Raadslid Duygu: "Ik wil dat mijn kinderen in een veilige, mooie wijk opgroeien." Zij vinden het

bovendien bijzonder dat het lukt om met buurtbewoners samen beslissingen te nemen en te merken dat buurtbewoners zich allemaal verantwoordelijk voelen om het geld goed te besteden.

BoTu Raadslid Douwe: *Dus je ziet dat we als mensen - onderling verbonden door toevallig dan in dit geval twee postcodegebieden - in staat zijn om [grote] beslissingen te nemen (...). Dus dat vind ik het bijzondere, dat eigenlijk mensen die maatschappelijk gezien samen niets zouden kunnen bereiken, op een hele goede, mooie en zorgvuldige manier in staat zijn om hele grote keuzes te maken.*

Initiatiefnemer Faysel vertelt door actief te zijn in de wijk meer betrokkenheid bij de wijk te zijn gaan voelen:

Initiatiefnemer Faysel: *Niet specifiek door de Open Oproep, maar meer door hetgeen wat wij zelf in de wijk doen, voel ik me heel erg betrokken bij de wijk.*

Ook een projectleider denkt dat de Open Oproep een gevoel van verantwoordelijkheid voor de wijk bij bewoners stimuleert.

Projectleider 4: *En hier met het laten beslissen met de Open Oproep zie je dat men zich toch ook wel meer verantwoordelijk gaat voelen voor die wijk. Als je kijkt naar hoe zij plannen beoordelen, dan is het kritischer dan ambtenaren soms doen, want het is hun geld, het is hun wijk.*

Belangrijk om te vermelden is dat dit 'eigenaarschap' niet geheel nieuw is in BoTu. Ook toen de gemeente hier minder actief op inzette in de wijk, waren er al bewoners die het initiatief namen om zichzelf te organiseren. Zo vertelt een BoTu Raadslid dat zij met een aantal moeders in de wijk opstond tegen de onveiligheid in de wijk. Zij hielden toezicht, zodat hun kinderen veilig buiten konden spelen.

Een BoTu Raadslid: *Het was voor mij heel erg simpel, ik deed letterlijk het gasfornuis uit, het eten kon wachten, ik ben beneden op dat pleintje gaan zitten. (...) Op een gegeven moment dacht ik (...) mijn kind gaat hier gewoon spelen. En ik zat daar op een gegeven moment drie dagen alleen en de vierde dag kwam er een moeder bij die ik alleen van 'hallo, hallo' ken. Die kwam erbij zitten, die zei: "X, ik kijk nu al drie dagen naar je." Ze zei: "Ik ben heel erg bang dat ze je wat aan gaan doen en ik kom nu gewoon naast je zitten, omdat ik niet wil dat je alleen bent". Ze zei "Ik ben ook bang, dan worden we samen bang," en op een gegeven moment zaten wij daar met dertig moeders.*

6.2.1 Eigenaarschap missen op onderwerpen die voor bewoners belangrijk zijn

Hoewel vrijwel alle respondenten enthousiast zijn over het concept van de Open Oproep wordt door een paar BoTu Raadsleden benadrukt dat zij eigenlijk inspraak willen hebben over andere onderwerpen in de wijk. Het gaat dan expliciet over zaken die er voor hen het meest toe doen. BoTu Raadslid Mariska benoemt bijvoorbeeld dat zij nu wel over 'stomme geveltuintjes' mag beslissen, maar niet over de tram die uit de wijk verdwijnt, terwijl ze hiervan afhankelijk is. Het feit dat je inspraak krijgt over een initiatief betekent dan ook niet dat bewoners direct meer vertrouwen krijgen in de politiek of de gemeente:

BoTu Raadslid Duygu: *Welk college luistert er nou wel naar de wijkraad? In ieder geval niet die van Rotterdam hoor. Als ze dat hadden gedaan, hadden ze niet die tramlijn vier hier weggehaald.*

6.3 Persoonlijke ontwikkeling van bewoners

Meedoen aan de Open Oproep en actief zijn in de wijk kan voor bewoners ook een mogelijkheid zijn om zich op persoonlijk vlak te ontwikkelen. Voor sommige bewoners die wij spraken is de Open Oproep (één van de) eerste keren dat zij in aanraking komen met een vorm van inspraak of meebeslissen. Sommige anderen hebben echter wel eens eerder ervaring hiermee opgedaan of zijn politiek betrokken, bijvoorbeeld via een klankbordgroep of vakbond. Ook zijn veel BoTu Raadsleden op meerdere manieren actief in de wijk, bijvoorbeeld in de BoTu-12 of als vrijwilliger of professional.

Mee mogen beslissen over de wijk kan bewoners meer zelfvertrouwen geven en hen het gevoel geven dat zij ertoe doen, aldus wijkprofessionals. Dit geldt dan met name voor bewoners in een kwetsbare positie. Zij kunnen door hun ervaringskennis bovendien beter aansluiten bij de leefwereld van bewoners in een kwetsbare positie.

Projectleider 1: Nu ik praat vooral [over] mensen die uit armoede komen of in kwetsbare positie staan in de wijk, normaal gesproken zijn mensen die denken dat zij hebben niets om te geven, omdat zij een tekort [hebben] aan heel veel dingen. Dat is helemaal niet waar. Dat zijn echt mensen die hebben heel veel om te zeggen, heel veel meningen, heel veel ervaring en dat is iets die is onmisbaar om deze processen te kunnen versterken.

Initiatiefnemer Murat denkt dat het beoordelen BoTu Raadsleden een gevoel van 'trots' geeft, en vertelt dat actief zijn in de wijk hem zelf het gevoel geeft goed bezig te zijn, wat energie en vertrouwen geeft. Sommige BoTu Raadsleden benoemen bovendien dat zij specifieke vaardigheden hebben ontwikkeld door hun deelname aan de BoTu Raad:

BoTu Raadslid Guilherme: Ik denk dat ik al wat vaardigheden had die ik hier heb ingezet en misschien verder ontwikkeld. (...) Kritisch lezen, samenwerken, vragen stellen.

6.4 Hoe bewoners naar de wijk en andere bewoners kijken

Wijkprofessionals proberen in de wijk in te zetten op *community building*. Zij hopen, onder andere door projecten als de Open Oproep, dat bewoners elkaar leren kennen, er netwerken ontstaan, waardoor bewoners bijvoorbeeld samen iets kunnen betekenen voor de wijk, of elkaar eerder aan durven te spreken op elkaars gedrag, aldus een wijknetwerker. Meedoen in de wijk en bij de Open Oproep lijkt inderdaad een positief effect te hebben op hoe deelnemers aankijken tegen elkaar en de wijk. Andersom kan dit echter ook gelden: eenmaal positief denkend over de wijk zouden bewoners eerder mee willen doen. Een BoTu Raadslid geeft aan dat zij door tijdens de beoordelingsavonden in gesprek te gaan met andere bewoners via andermans ogen naar een bepaald thema heeft leren kijken. Meerdere respondenten geven bovendien aan een positieve(re) kijk op de wijk en haar bewoners te hebben gekregen, of voelen zich er meer thuis.

Initiatiefnemer Mathijs: Ja, je gaat je wel, dat vind ik, ook meer mensen die je kent zelf. Je weet, je spreekt met je buurtbewoners, je burens en dat je weet hoe zo'n wijk in elkaar zit. Daardoor wordt het op veel meer plekken dan opeens thuis.

Zo benoemen sommige respondenten BoTu Raadsleden en een initiatiefnemer dat zij erachter zijn gekomen hoeveel mensen betrokken zijn bij de wijk, voor zichzelf opkomen, en zich inzetten om hier een fijne buurt van te maken. Bovendien kunnen ze buurtgenoten leren kennen.

Initiatiefnemer Froukje: *Dat ik dus zie van, vet, deze vette mensen wonen ook allemaal hier. Dat zijn mijn wijkgenoten.*

Aan de andere kant benoemen sommige respondenten ook de problematiek in de wijk. Een paar BoTu Raadsleden schrokken van de problemen die er spelen.

6.5 De deur openen naar andere participatievormen

Wat deelnemers ten slotte aan de Open Oproep waarderen is dat zij hierdoor in contact komen met andere bewoners en wijknetwerken. Deze contacten kunnen volgens een wijkprofessional eenzaamheid in de wijk doen afnemen, en zorgen voor kortere lijntjes tussen bewoners en de gemeente. Dit kan weer leiden tot meer participatie in de wijk. Zo vertelt een initiatiefnemer vóór deelname aan de Open Oproep nooit eerder een initiatief te hebben ingediend, maar via de Open Oproep kwam de respondent erachter wat er nog meer mogelijk is op het gebied van initiatieven in Rotterdam. Ook een wijkmanager vertelt dat deelnemers regelmatig doorstromen van het een naar het ander en zo op meerdere manieren actief worden in de wijk.

Een projectleider probeert de werkwijze in BoTu ook in andere wijken te promoten. Deze wijkprofessional ziet in BoTu namelijk de vruchten die men plukt van het faciliteren van bewoners in wat zij zélf graag willen voor de wijk; er ontstaan steeds meer initiatieven:

Projectleider 4: *Wel door de ervaring die ik hier heb opgedaan en wat je ziet wat voor effect het hier heeft. Kijk naar het Bollenpandje waar allerlei initiatieven uit ontstaan, gewoon puur omdat je ze faciliteert, kijk naar de Haringpakkersstraat wat er allemaal gebeurt als je mensen faciliteert en ruimte te geeft om iets te kunnen doen.*

7 In hoeverre hebben de ervaringen van BoTu Raadsleden, initiatiefnemers en projectleiders met de BoTu Raad invloed gehad op hun vertrouwen in de gemeente Rotterdam?

In dit hoofdstuk beschrijven we of en zo ja, hoe, respondenten anders zijn gaan denken over de gemeente Rotterdam door hun betrokkenheid bij de Open Oproep.

7.1 Vertrouwen in de gemeente

Ongeveer een derde van de gesproken BoTu Raadsleden en initiatiefnemers heeft in de interviews aangegeven (zeer) weinig vertrouwen in de gemeente en/of landelijke overheid te hebben of teleurgesteld te zijn door negatieve ervaringen met de gemeente. Zij voelen zich niet gehoord na het doen van vele meldingen, hebben weinig vertrouwen in de Rotterdamse politiek, of vinden de gemeente te argwanend richting mensen met een uitkering. Enkele respondenten vertellen niet (meer te) stemmen bij verkiezingen omdat ze hun vertrouwen zijn verloren. Anderen zijn niet geïnteresseerd in politiek. Een enkeling is bovendien kritisch op dit onderzoek van de gemeente, en benoemt dat er in de wijk al ontzettend veel onderzoek is gedaan. Eén van de initiatiefnemers ervaart daarnaast dat de gemeente zijn aanvragen vaak afwijst zonder ze inhoudelijk goed bekeken te hebben of dat de gemeente helemaal niet reageert op de aanvraag.

Initiatiefnemer Murat: Wij worden niet gezien als een waardevolle partij bij de gemeente, (...) de gemeente die gaat in gesprek met grote partijen, grote jongens die bepalen dingen (...). Terwijl wij doen heel veel dingen, nuttige dingen voor de wijk, dat is niet eerlijk (...). Of misschien geven ze wel subsidies aan de mensen die met hun bevriend zijn, bepaalde partijen. (...) Dat is niet netjes, niet gezond voor de staat. Wij willen allemaal de kans krijgen om te groeien en wij zijn [er] voor de mensen, wij helpen iedereen, elke dag zit ik hier tot vijf uur.

Volgens BoTu Raadslid Duygu is de wijk uiteindelijk zichzelf gaan organiseren doordat de gemeente de bewoners in de steek heeft gelaten. Het gevoel overheerst bij haar dat bewoners het dan zelf maar moeten doen. Het wantrouwen in de gemeente kan bewoners dus ook juist motiveren om zich actief in te zetten voor hun wijk:

BoTu Raadslid Duygu: Wij zijn zo vaak aan ons lot overgelaten, dat wij daar zo weerbaar van zijn geworden, dat wij zelf een community hebben opgebouwd. Dat is het enige dat misschien ten goede is gekomen van die nalatigheid van de gemeente, dat wij hier op onze eigen poten staan.

Ook andere leden uit de BoTu Raad benoemen dat zij bij voorkeur zoveel mogelijk dingen in de wijk zelf oppakken. Zij willen zich niet zoveel bezighouden met wat de gemeente doet en gaan het liefst zelf aan de slag.

BoTu Raadslid Guilherme: Ik denk dat het heel eigen is in deze wijk om zoveel mogelijk niet bezig te houden met de gemeente. Dus waar we het zelf op kunnen pakken, dan proberen we dat zelf ook te doen.

Toch zijn niet alle ervaringen met de gemeente negatief. Een derde van de initiatiefnemers en enkele BoTu Raadsleden geven aan (veel) vertrouwen te hebben in de gemeente, positieve ervaringen te hebben met, of zelfs trots te zijn op de gemeente. Ook zijn er een aantal respondenten met interesse in de politiek en maatschappelijke ontwikkelingen. Een initiatiefnemer benoemt dat het voor de gemeente niet makkelijk is om het goed te doen, ook als de intentie goed is.

Initiatiefnemer Mathijs: Het is ook volgens mij wel ingewikkeld om de gemeente in Rotterdam te zijn (...). Ik heb ook het gevoel dat ook wel Rotterdam, de gemeente ook wel trots is op zijn stad en dat ook wel uitdraagt en dat ze de bewoners wel een warm hart toedraagt, dat voel ik wel.

BoTu Raadslid en ondernemer Douwe beschrijft de gemeente bovendien als heel benaderbaar. Hij vindt dat de gemeente genoeg gelegenheid biedt aan bewoners die iets willen veranderen, maar dat zij vervolgens ook zelf in actie moeten komen.

BoTu Raadslid Douwe: En Rotterdam is ook heel benaderbaar. Ik bedoel, de burgemeester die vertelt overal waar hij is zijn eigen e-mailadres, dat is het emailadres burgemeester@rotterdam.nl. Weet je, iedereen die roept, ik kan niemand vinden binnen de gemeente, die moet plat gezegd van zijn gat af komen en een rondje gaan lopen en dan kan hij hier aan de overkant binnenstappen.

7.2 De Open Oproep zorgt vaak voor een positieve ervaring met de gemeente

Tegelijkertijd vertelt ongeveer een derde van de BoTu Raadsleden en initiatiefnemers dat zij door hun deelname aan de Open Oproep en door actief te zijn in de wijk een positieve ervaring met de gemeente hebben opgedaan. Ook zijn sommigen (nog) positiever over de gemeente gaan denken. Zij waarderen het dat de gemeente de bewoners ruimte geeft om mee te beslissen en dat de hiërarchische verhouding tussen gemeente en bewoners wegvalt. Een experiment zoals de Open Oproep laat volgens een initiatiefnemer bovendien zien dat de gemeente actief op zoek is naar manieren om bewoners meer inspraak te geven en meer wijkgericht te werken.

BoTu Raadslid Halima: Ik weet nu als mensen heel erg negatief zijn over de gemeente, dan zeg ik van, nee, dat is niet waar, de gemeente doet al heel veel. Wij moeten zelf opstaan, wij moeten onze stem laten horen. De bal ligt eigenlijk ook bij ons als bewoners. Wat wil je dat de gemeente gaat doen? Jou meesleuren en dan mee laten beslissen? Dat kan niet, dus in die zin ben ik eigenlijk, vertegenwoordig ik de gemeente heel erg van, ze doen best veel. En dit [Open Oproep] geeft mij alleen die extra bevestiging van, ze willen wel, ze zijn ook zoekende.

Initiatiefnemer Froukje vertelt door de Open Oproep inderdaad positiever te zijn gaan kijken naar de gemeente, terwijl ze voorheen vaker negatief was. Ze heeft met de Open Oproep gezien dat ze daadwerkelijk zelf invloed kan uitoefenen op haar leefomgeving: dat geeft een 'kick', kracht en hoop. Ook initiatiefnemer Faysel vertelt meer begrip te hebben gekregen voor de gemeente, ondanks dat hij nog steeds dingen ziet die anders zouden moeten.

Initiatiefnemer Froukje vertelt altijd al het gevoel te hebben gehad niet vertegenwoordigd te worden door de gemeente en de politiek. Bezig zijn met een initiatief levert nu een stukje waardering op:

Initiatiefnemer Froukje: Maar dat [gevoel niet genoeg vertegenwoordigd te zijn in gemeente/politiek] heb ik mijn hele leven al (...). Maar nu ga ik dit natuurlijk wel doen en zie ik dus wel dat er waardering is voor wat ik doe of zo. Dat ik denk, er is daar wel een plek.

Ook BoTu Raadslid Halima vertelt dat zij door deelname aan de BoTu Raad en door actief te zijn in de wijk merkt dat de gemeente bewoners veel ruimte geeft om mee te beslissen en hier al veel in doet. Zij vindt dat de bal ook bij bewoners ligt, en zij hun stem meer moeten laten horen. Deze boodschap probeert zij op andere bewoners over te brengen.

Het komt ook voor dat bewoners alleen positiever gaan denken over vertegenwoordigers van de gemeente die in de wijk werken. Zo vertelt BoTu Raadslid Wilfred een 'waardeloze' relatie te hebben met de gemeente, maar wel te spreken te zijn over de relatie met wijkprofessionals in BoTu: die is 'top'. Tijdens de Open Oproep voelt deze bewoner zich wél serieus genomen door de gemeente.

7.3 De Open Oproep is van de bewoners

Er zijn ook een aantal respondenten die aangeven niet anders over de gemeente te zijn gaan denken door hun deelname. Bovendien zijn niet alle initiatiefnemers, zoals wordt benoemd in hoofdstuk 9, enthousiast over de Open Oproep, waardoor dit niet per sé bijdraagt aan hun vertrouwen in de gemeente.

Tijdens het onderzoek kwam daarnaast naar voren dat niet alle deelnemers aan de Open Oproep beseffen dat de Open Oproep door de gemeente is geïnitieerd en wordt ondersteund. Juist omdat bewoners zoveel zelf doen voelt dit project voor hen meer als iets van de wijk zelf. Initiatiefnemer Sherwin denkt dat het project hierdoor laagdrempeliger aanvoelt en meer mensen kan trekken. Hierdoor zou het echter wel kunnen dat eventuele positieve ervaringen met het project niet aan de gemeente worden toegeschreven door sommige bewoners.

Initiatiefnemer Sherwin: Voornamelijk ook omdat die bewoners zo betrokken zijn, vergeet je een beetje dat het iets is van de gemeente.

8 Wat vinden initiatiefnemers en wijkprofessionals ervan dat de BoTu Raad beslist over initiatieven?

Over de vraag wie er idealiter over initiatieven zou moeten beslissen wordt verschillend gedacht door de respondenten. Niet iedereen is van mening dat bewoners hier geschikt voor zijn en sommigen vinden dat bewoners dit alleen zouden mogen doen onder bepaalde voorwaarden. We belichten het perspectief van initiatiefnemers en wijkprofessionals.

8.1 Wie mag er beslissen volgens de initiatiefnemers?

De meeste initiatiefnemers zijn in principe te spreken over het idee dat bewoners initiatieven mogen beoordelen. Zo vertelt initiatiefnemer Froukje: *“Ik vind dit wel vooruitstrevend dus van de gemeente Rotterdam, (...) dat ze dit hebben aangedurfd.”* Zolang het gaat om beslissingen op wijkniveau is er volgens de meeste initiatiefnemers niets op het experiment tegen, omdat er weinig mis kan gaan.

Initiatiefnemer Sherwin: Kijk, dit zo in de wijk, dat is zo lokaal en zo klein. En je kan ook bijna niet een hele slechte beslissing nemen. Dus dan denk ik bij mezelf, vooral ook omdat het gewoon hun wijk is, geef ze vooral alle macht en laat ze lekker beslissen over hun wijk en dan zijn zij ook gewoon blij dat zij iets te zeggen hebben in hun eigen wijk. (...) Niet eens door datgene wat daarna nog gaat gebeuren, maar alleen aan het feit dat ze mogen meepraten, dan heb je al dat mensen gewoon tevreden zijn. Dus dat valt bijna niet te verpesten.

Deze initiatiefnemer vindt bewoners geschikter dan professionals om het geld te verdelen, omdat zij minder gevoelig zijn voor ‘vriendjespolitiek’. Als professionals het geld verdelen is het in zijn ervaring vooral belangrijk dat je als initiatiefnemer de juiste mensen kent, aldus initiatiefnemer Sherwin:

Initiatiefnemer Sherwin: Ja. Het is gewoon, er wordt niet neutraal gekeken naar het initiatief en wat de impact ervan zal zijn. Er wordt meer gekeken naar wie erachter staat en ken ik jou en mag ik jou en gun ik het jou?

Een kanttekening die door initiatiefnemer Sherwin wel wordt benoemd, is dat de groep bewoners die nu bij de Open Oproep beslist, bestaat uit een ‘klein groepje actieve bewoners’. Om vriendjespolitiek bij hen te voorkomen zou de groep bewoners eigenlijk vaker moeten rouleren.

Er zijn echter ook initiatiefnemers die kritisch kijken naar het feit dat bewoners in de BoTu Raad beslissen over de initiatieven: zij vinden namelijk dat bewoners juist niet neutraal zijn. Een paar initiatiefnemers vinden daarom dat een onafhankelijk persoon het geld zou moeten verdelen. Bovendien is niet ieder onderwerp volgens de initiatiefnemers geschikt voor de Open Oproep. Zo vindt initiatiefnemer Marlou dat bepaalde onderwerpen (zoals armoedebestrijding) behoren tot de taken van de overheid, en niet facultatief zouden moeten zijn. Ook benoemen meerdere initiatiefnemers dat

bewoners over bepaalde onderwerpen te weinig inhoudelijk kennis hebben om een goede beslissing te kunnen nemen. Zo vertelt een initiatiefnemer Faysel:

Initiatiefnemer Faysel: Nou zitten wij in een hele specifieke hoek (...). En daar zijn mensen niet heel bekend mee. (...) En daardoor denk ik dat het heel moeilijk is voor bewoners alleen om op heel veel verschillende topics een ja of een nee te geven. Ik denk dat ze daar altijd wel professionele begeleiding bij moeten hebben (...).

Om die reden zou er volgens de initiatiefnemer Faysel bij iedere tafel een deskundige (met kennis over het specifieke onderwerp) beschikbaar moeten zijn. Ook initiatiefnemer Teun vertelt dat hij de indruk heeft dat hun initiatief niet is gehonoreerd, doordat de bewoners niet goed begrepen wat het nut was van het initiatief was voor de wijk. Twee initiatiefnemers hebben de indruk dat de BoTu Raad vooral initiatieven honoreert die iets (leuks) opleveren op de korte termijn, en geen initiatieven die gaan over wat goed is voor de wijk op de langere termijn.

Initiatiefnemer Marlou: Ik denk dat je alles wat op korte termijn impact heeft op je leefomgeving en jouw leefwereld en jouw sociale netwerken, je prima bij bewoners kunt neerleggen. Daar kun je namelijk heel goed over oordelen, daar kun je je een voorstelling van maken en daar kun je wat van vinden. Iets van de langere termijn is veel ingewikkelder.

Ten slotte is het niet voor iedereen duidelijk wie er in de BoTu Raad zitten en waarom. Initiatiefnemer Marlou benoemt dat zij niet weet op basis waarvan de BoTu Raadsleden zijn gekozen en welke vaardigheden zij al dan niet hebben, waardoor het niet mogelijk is om een uitspraak te doen over de geschiktheid van de BoTu Raad om te beslissen over de initiatieven.

8.2 Wie mag er over initiatieven beslissen volgens de wijkprofessionals?

Ook bij wijkprofessionals wordt er verschillend gedacht over de vraag wie er idealiter over initiatieven zou moeten beslissen. Hoewel zij allemaal positief zijn over het idee van de Open Oproep, benoemen sommigen ook knelpunten bij de uitvoering.

Ten eerste zijn de meeste wijkprofessionals van mening dat de leden van de BoTu Raad strenger met geld omgaat dan dat de meeste ambtenaren zouden doen. Enerzijds is dit iets positiefs: bewoners voelen zich verantwoordelijk om het geld goed te besteden. Anderzijds komt er op die manier minder geld terecht bij de initiatieven, ook als deze van goede kwaliteit zijn. Zo gebeurt het weleens dat niet al het geld wordt uitgegeven, maar in de subsidiepot blijft zitten. Bovendien kan het de motivatie van initiatiefnemers afremmen.

Een tweede punt waar wijkprofessionals minder tevreden mee zijn is dat het geld nu mogelijk niet altijd naar de 'juiste' projecten gaat, doordat het eigenbelang van bewoners een rol kan spelen (Projectleider 3). Hierbij speelt mee dat per initiatief altijd een subgroepje met een wisselend aantal BoTu Raadsleden bepaalt waar het geld naar toe gaat (per onderwerp). Als er BoTu Raadsleden afwezig zijn kan dit resulteren in een klein aantal BoTu Raadsleden per groepje, en dit is ook weleens voorgekomen. Het risico is volgens een paar wijkprofessionals dat de persoonlijke meningen van individuele leden van de BoTu Raad hierdoor een erg grote invloed kunnen hebben.

Wijknetwerker 2: Maar de sfeer en de toon kan zo snel bepaald worden door, wat ik zeg, één iemand die heel dominant erover kan zijn. En ook heel snel omslaan, valt het me op, dat ik echt soms echt denk, dat ik soms echt mijn hart vasthoud van, gaat überhaupt iemand geld krijgen? En krijgen ze toch ineens geld, omdat dan iemand dan toch weer er wat over zegt. Dat vind ik wel een moeilijke. Ehm, nogmaals, ambtenaren zijn ook niet heilig, dus wie weet (...). Objectiviteit en subjectiviteit vind ik wel een grote factor die meespeelt als je zegt, laat ik een ambtenaar oordelen.

Een projectleider benoemt als mogelijke oplossing om de beoordelingscriteria transparanter te maken). Wat ook zou kunnen helpen is als meer mensen inspraak hebben op de beoordeling van een initiatief, bijvoorbeeld via een digitale stemoptie voor andere bewoners van de wijk.

8.3 Zijn kinderen geschikt om te oordelen over bewonersinitiatieven?

Via de Open Oproep Jongeren wil de gemeente ook kinderen tot en met twaalf jaar laten beslissen over bewonersinitiatieven in de wijk. Tijdens dit event bespreken de kinderen de voorstellen aan de hand van drie criteria²⁰. Bij de laatste opkomst was de opkomst en daarmee de representativiteit echter beperkt, zo waren er bijvoorbeeld alleen maar jongens aanwezig. Naast het probleem met de representativiteit dient zich ook de vraag aan of kinderen tot en met twaalf jaar wel geschikt zijn om initiatieven op waarde te kunnen schatten. In de praktijk bleken de beoordelingscriteria te abstract. Ook initiatiefnemer Mathijs - die aanwezig was bij de beoordelingsavond van de jongerenraad - twijfelt of kinderen initiatieven goed op waarde kunnen schatten:

Initiatiefnemer Mathijs: Ze kunnen ook bijvoorbeeld hele ontwapenende dingen zeggen of vragen. Maar ik vraag me wel af in hoeverre zij zo'n aanvraag goed kunnen beoordelen. Dus ik zou dat, als dat doorgaat, sowieso in samenspraak doen met een aantal volwassenen. Maar het is, enerzijds denk ik van, het is in het kader van betrokkenheid, inclusie, goed. Tegelijkertijd kan ik me ook voorstellen dat een kind nog ook heel erg andere keuzes maakt in waarom hij enthousiast is over iets. En dat is soms goed, maar soms ook niet goed.

²⁰ 1) Gaat dit idee het voorgestelde resultaat bereiken? 2) Gaat dit idee het voorgestelde doel bereiken? 3) Voegt dit initiatief iets toe aan de wijk? Heeft dit initiatief meerwaarde voor de wijk?

9 Hoe betrek je (blijvend) bewoners bij de Open Oproep in BoTu en wat is de rol van wijkprofessionals daarbij?

Om wijkbewoner te betrekken bij vormen van inspraak, zoals de Open Oproep, zal je eerst moeten onderzoeken hoe je met hen in contact komt. In dit hoofdstuk beschrijven we manieren om bewoners te betrekken bij de Open Oproep. Wijkprofessionals (wijkmanagers en wijknetwerkers) en projectleiders spelen hierbij een grote rol. Ook benoemen we eventuele drempels die bewoners kunnen ervaren om actief te worden.

9.1 Betrekken van bewoners

Het betrekken van bewoners bij de Open Oproep verloopt grotendeels op dezelfde manier die wij ook kennen uit eerdere onderzoeken naar bewonersparticipatie (zie hoofdstuk 5): via wijkprofessionals, via sociale netwerken en via ontmoetingsplekken in de wijk, en in het geval van BoTu onder andere via 'de buurthuis kamers'. Voor de Open Oproep wordt daarnaast ook gebruik gemaakt van loting. Hieronder volgt een meer uitgebreide beschrijving van deze werkwijzen.

De meerderheid van de deelnemers geeft aan te zijn uitgenodigd om deel te nemen aan de BoTu Raad door een wijkprofessional of een projectleider. De overige leden zijn op een andere manier betrokken via het wijknetwerk. BoTu Raadsleden die actief zijn geworden geven verschillende redenen²¹ waarom zij destijds actief werden. Meerdere respondenten vertellen dat zij graag iets willen bijdragen aan de toekomst van de wijk en andere bewoners willen helpen. Daarnaast worden ook het hebben van zeggenschap, het mee kunnen beslissen over de financiering, en de wil om meer buurtbewoners te leren kennen benoemd als redenen om deel te nemen.

BoTu Raadslid Harm: Ik vind dat fijn om ook mee te doen aan de wijk waar je in woont. Iets terug te geven en dat doet ook mee aan [het] woonplezier, denk ik.

9.1.1 Het wijknetwerk en daarmee de Open Oproep valt of staat bij betrokken wijkprofessionals

De eerste manier waarop (nieuwe) bewoners worden betrokken in BoTu is via de wijkprofessionals. De wijkprofessionals in BoTu die een actieve rol spelen bij de Open Oproep zijn de wijkmanager(s), de wijknetwerkers en de projectleiders van de Open Oproep - actieve wijkbewoners met een 8-urig werkcontract bij de gemeente. Al deze wijkprofessionals kunnen worden beschreven als grenswerkers, omdat zij in de gemeentelijk organisatie werken, maar ook nauwe banden onderhouden met de bewoners in de wijk (vergelijk Van Meerkerk et al., 2023). De voormalig wijkmanager benoemt dat gemeentelijke professionals inmiddels met zo'n tien procent van de 14.000 bewoners uit BoTu actief

²¹ Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk.

contact hebben. Wijknetwerkers zijn verantwoordelijk voor het onderhouden van het contact met bewoners en met partners in de wijk²². Op het gebied van participatie houden wijknetwerkers zich onder andere bezig met het betrekken van bewoners als er input vanuit bewoners nodig is, zoals bij de inrichting van een plein. De wijkmanager heeft een meer formele rol en onderhoudt de contacten met zowel de gemeente als partners in de wijk. Deze heeft een meer strategische functie en denkt na over de visie, praat met directeuren, met de wethouder en met de subsidieverstrekker.

9.1.1.1 Wat vraagt deze manier van werken van wijkprofessionals?

Gemeentelijke professionals zijn vaak enthousiast over de manier van werken in BoTu. Zowel wijkprofessionals als projectleiders benoemen dat er verschillende zaken van belang zijn voor het succesvol uitvoeren van hun werk. Zo benoemen zij dat er voor hun werk specifieke kwaliteiten nodig zijn. Hun werk is 'meer' dan werk en ze benadrukken dat wijkprofessionals echt een 'hart' voor de wijk moeten hebben. Daarbij is het volgens hen van belang om de wijk en haar bewoners centraal te zetten. Soms kan dit lastig zijn: de wijkmanager moet steeds laveren tussen de belangen van de wijk en de belangen van de gemeente, wat weleens tot onbegrip kan leiden van een van beide partijen.

Wijkmanager 2: Daar loop ik wel tegenaan, dus dat, dat bepaalde dingen op een bepaalde manier zijn geregeld en dat, dat past niet altijd op de wijk en dat vind ik lastig. En dan, en dan vind ik het ook wel eens lastig met collega's, want collega's die (...) daarvan zijn van dat systeem, die snappen mij altijd heel goed en die zijn het ook helemaal mee eens, maar ze zijn dan ook niet meer bij machte om er dan wat aan te doen of om het aan te passen. (..)Het is lastig van, je krijgt wel begrip, maar tegelijkertijd willen ze niet echt afwijken van de regels of kunnen ze het niet. Het zit een beetje vast.

Wijkprofessionals in BoTu doen hun werk bovendien niet alleen 'voor', maar ook 'samen met' bewoners. Het is van belang relaties en vertrouwen op te bouwen met bewoners. Wijkprofessionals benoemen dat het betrekken van nieuwe bewoners veel tijd kost. Wil je in een wijk meer inzetten op het betrekken van bewoners, dan zal hier dus tijd/capaciteit voor ingerekend moeten worden. Dit houdt in dat je als ambtenaar ook echt de wijk in gaat:

Wijkmanager 2: Het is zoals we hier dus werken, dus samen met bewoners, dat is een relatie die (...) je hebt met elkaar, maar die heb je niet van de ene op de andere dag, dus dan moet je, daar, die moet je opbouwen en dat heeft met vertrouwen te maken.

Wijkmanager 2: Het werken hier in de wijk is echt anders, omdat het gewoon een heel ander soort wijk is en we werken op een andere manier. Maar dat moet je natuurlijk ook liggen, want hier doe je gewoon alles met de bewoner. Maar dat vraagt ook wat van jou als professional, want je hebt ook gewoon te maken met je werk wat je moet doen namens de gemeente, maar je doet het met de wijk. Je kan hier niet achter je computer gaan zitten en de deur dichtdoen en dan maar dingen uit gaan zitten werken achter je computer. Dat vraagt denk ik toch wel wat bepaalde skills om dat te doen.

De BoTu Raadsleden en initiatiefnemers zijn vrijwel unaniem positief over de wijkprofessionals. Verschillende respondenten benoemen dat zij de wijkprofessionals in BoTu als toegankelijker ervaren dan andere ambtenaren. Zo ook BoTu Raadslid Duygu:

²² Eén van de geïnterviewde wijknetwerkers is tevens programmasecretaris en houdt zich specifiek bezig met de organisatorische kant van de Open Oproep.

BoTu Raadslid Duygu: *De wijkmanager is de gemeente in de wijk. Maar gelukkig heeft ze niet dat jasje aan, zij werkt hier voor de gemeente, ze is voor de bewoners de gemeente, maar uiteindelijk staat ze wel voor de rechten van de wijk. En dat vinden wij best wel belangrijk en dat zie je ook en dat voel je ook.*

De bewoners hebben ook invloed gehad op de keuze van wijkprofessionals. Zo hadden bewoners bij de sollicitatieprocedure voor de nieuwe wijkmanager een beslissende stem²³. De manier van werken in BoTu resulteert erin dat bewoners de wijkmanager als 'meer' dan een gemeentelijke professional beschouwen. Zoals een bewoner het benoemt: "wijkmanager X is van ons". Sommige bewoners omhelzen haar bij een begroeting. Tegelijkertijd zorgt deze 'nabijheid' als ambtenaar in de wijk ook voor nieuwe uitdagingen. Een wijkprofessional benoemt bijvoorbeeld dat het soms lastig is om de eigen grenzen te bewaken in haar functie doordat zij zo betrokken is bij alles wat speelt in de wijk. Ook kost het als wijkprofessional in het begin veel tijd om te investeren in netwerken met bewoners, iets wat vaak ook deels buiten reguliere werktijden plaatsvindt. Het is dus belangrijk dat grenswerkers hun eigen grenzen (blijven) bewaken in hun werk. Bij wisselingen van wijkprofessionals kan het bovendien een tijd duren voor het vertrouwen met bewoners is opgebouwd.

Verschillende wijkprofessionals benoemen ten slotte dat het in hun werk belangrijk is dat zij voldoende 'discretionaire ruimte' hebben. Hiermee bedoelen zij dat zij ruimte krijgen om zelfstandig beslissingen te kunnen nemen. Bijvoorbeeld door als wijkprofessional over voldoende geld te beschikken om in te zetten naar eigen goeddunken. Naar voren komt ook het belang van continuïteit in dit soort vernieuwende projecten. Hiervoor is structureel geld een voorwaarde. Een projectleider benadrukt dit belang:

Projectleider 4: *De gemeente heeft er goed aan gedaan om ook Europese subsidie binnen te halen, zodat je ook kunt zorgen voor een stukje continuïteit en het niet weer iets is dat in één of twee jaartjes draait. Maar dat je nu weet, voor een aantal jaren is er iets gedekt, dat vind ik een goede aanpak van de gemeente.*

9.1.2 Het werk van grenswerkers: projectleiders

De afgelopen jaren zijn een aantal ambtenaren in BoTu vervangen door 'projectleiders' in de vorm van vijf actieve wijkbewoners. Ook dit zijn grenswerkers door hun dubbelfunctie als bewoner én medewerker van de gemeente. De meeste projectleiders zijn of waren voorheen ook al actief in de wijk of in een sociaal beroep. Zoals beschreven worden zij voor hun werk in BoTu acht uur per week betaald door de gemeente. Omdat projectleiders 'bewoners van de wijk' zijn vormen zij een schakel tussen de bewoners en de wijkprofessionals:

Projectleider 3: *Tuurlijk, ik ben een bewoner. Alleen, ik neem wel mijn rol daarin, want ik heb bepaalde taken die ik moet uitvoeren. Maar het is niet zozeer dat ik mij ook van de gemeente voel. (...) Ik ben gewoon in de wijk, ik doe het eigenlijk voor de gemeente en voor de bewoners. Zo zie ik het eigenlijk, ik zit daar gewoon tussen.*

De vijf projectleiders in de wijk richten zich allemaal op één specifiek thema van de Open Oproep. Binnen hun functie proberen zij nieuwe initiatieven aan te trekken en bestaande initiatieven in de wijk uit te breiden. Zo zijn wijkprofessionals een keer de wijk ingetrokken om mensen op straat te vragen welke onderwerpen zij belangrijk vonden voor de wijk, waarmee zo'n 500-700 bewoners bereikt zijn.

²³ De toenmalige wijkmanager die wegging had aan een aantal actieve wijkbewoners gevraagd om deel te nemen aan het selectieproces van een nieuwe wijkmanager.

Projectleider 2: *Dus met name een mindset dat we op straat gewoon mensen aanspreken en vragen wat ze denken wat in de wijk beter kan. En vervolgens door door te vragen, krijg je gewoon hele persoonlijke verhalen te horen die je misschien nooit had gehoord anders. En ook niet zo snel, omdat je zo gehaast met je agenda elke dag bezig bent, heb je daar geen tijd of maak je daar geen tijd voor.*

Ook via de BoTu-krant (wijkkrant), de nieuwe website van Bospolder-Tussendijken en via WhatsAppgroepen onderhouden projectleiders contact met bewoners. Daarnaast begeleiden zij bewoners met het indienen van een initiatief en coachen ze hen bij het opzetten van het project.

9.1.3 Ondersteuning voor actieve bewoners

Verschillende bewoners en wijkprofessionals benadrukken dat goede ondersteuning aan actieve bewoners belangrijk is. De meeste leden uit de BoTu Raad benoemen dat zij voldoende ondersteuning krijgen bij hun werk. Ook bij het indienen van initiatieven is goede ondersteuning belangrijk. Voor sommige bewoners lukt het anders misschien niet om zelf een initiatief in te dienen:

Initiatiefnemer Murat: *Sommige mensen kunnen niet goed schrijven, sommige mensen hebben mooie ideeën maar ze kunnen ze niet op papier zetten. Dan begeleiding, waar je het over hebt, is eigenlijk begeleiding tonen die echt past bij de aanvragen.*

Zonder deze ondersteuning zouden sommige initiatieven bovendien misschien niet worden gerealiseerd, aldus een projectleider. De BoTu Raad beoordeelt volgens deze projectleider op een behoorlijk 'hoog' niveau, waardoor de projectleider vermoedt dat een project dat wordt ingediend door iemand die bijvoorbeeld laaggeletterd is zonder ondersteuning waarschijnlijk niet snel door de commissie heen zou komen.

9.1.4 Bewoners betrekken via sociale netwerken

De tweede manier waarop (nieuwe) bewoners worden betrokken in BoTu is via de sociale netwerken in de wijk, die voorwaardelijk lijken voor een project als de Open Oproep. Deze sociale netwerken tonen zich voornamelijk in een netwerk van verenigingen en buurthuis kamers, en bijeenkomsten en initiatieven waar bewoners bij zijn aangesloten.

BoTu Raadslid Douwe: *Wat vooral belangrijk is, is dat de groep mensen die het de afgelopen keer gedaan heeft het vertelt, mensen uitnodigt, 'doe mee' (...). Dat is de enige weg, zo zijn we hier gekomen, dus door al die kleine netwerkjes te verbinden en daarin in het midden dat grote evenement [de Open Oproep] te organiseren. En ik denk dat dat grote evenement ook zich zo moet ontwikkelen. Dus dat je persoon voor persoon vraagt, uitnodigt, welkom heet in het netwerk.*

De wijkmanager vertelt dat je op die manier gebruik kunt maken van de sociale relaties die mensen met elkaar en met de wijkprofessionals hebben opgebouwd: dit zorgt voor een ingang en stelt bewoners op hun gemak.

Cruciaal hierbij is bovendien volgens de wijkmanager het wederkerige karakter van de relatie die ontstaat tussen bewoners en de gemeente: het is belangrijk om bewoners als gemeente ook iets terug te geven, en niet slechts informatie op te halen bij bewoners op het moment dat dit nodig is. Bovendien is het idee dat dit netwerk zichzelf steeds verder uitbreidt. Zo wordt aan de BoTu Raadsliden af en toe gevraagd of zij nog iemand uit hun netwerk kennen die zou willen aansluiten of

zijn/haar plekje zou willen innemen. Soms gebeurt dit volgens een projectleider ook spontaan door mond-tot-mondreclame. Veel mensen vinden het volgens wijkprofessionals spannend om in hun eentje aan te sluiten bij bijvoorbeeld een beoordelingsavond; het is laagdrempeliger als dit via een vereniging of groepje gebeurt.

Ook sleutelfiguren kunnen een belangrijke rol spelen in zo'n wijknetwerk. BoTu Raadslid Halima, zelf zo'n sleutelfiguur, vertelt dat bewoners zich bij hen eerder vertrouwd voelen:

BoTu Raadslid Halima: Ik woon er, dat is de grootste sleutel die je kan hebben. (...) Als bewoner je wordt gezien als buurvrouw, als buurvrouw het zegt, dan is het goed. Dat is echt gewoon een iets wat honderd procent werkt.

Veel BoTu Raadsleden geven aan actief te zijn geworden in de wijk, (mede) doordat ze hierdoor via het netwerk bij konden aanhaken. Ook zijn er BoTu Raadsleden die van het ene groepje doorstromen naar de andere groep en zo in de BoTu Raad terecht zijn gekomen. Een nadeel van het betrekken van bewoners via de bestaande sociale netwerken is dat de kans groot is dat je 'in dezelfde vijver blijft vissen': er worden op deze manier minder makkelijk mensen bereikt die ver van dit netwerk af staan. Maar: "de vijver wordt wel steeds groter," aldus een wijkmanager.

9.1.5 Bewoners betrekken via fysieke ontmoetingsplekken

De derde manier waarop (nieuwe) bewoners worden betrokken in BoTu is via fysieke ontmoetingsplekken. Fysieke ontmoetingsplekken – en in het bijzonder de buurthuis kamers²⁴ - worden door meerdere wijkprofessionals als belangrijke factor, of zelfs als een voorwaarde gezien voor het succesvol betrekken van nieuwe bewoners. Wijkprofessionals in BoTu proberen nieuwe bewoners te bereiken via deze buurthuis kamers, waar buurtbewoners terecht kunnen voor een kopje koffie of thee en een praatje (Bospolder-Tussendijken, 2024). Op dit moment zijn er negen van deze plekken waar bewoners binnen kunnen lopen en elkaar zo op een laagdrempelige manier kunnen ontmoeten. Via de buurthuis kamers en de initiatieven die daar plaatsvinden wordt vervolgens geprobeerd om samen met contactpersonen uit de buurthuis kamers deze 'nieuwe' bewoners te verbinden aan een netwerk in de wijk, aldus een wijkmanager.

Fysieke ontmoetingsplekken in de wijk zijn volgens een wijkprofessional 'de basis' voor participatie, maar deze basis is niet in alle Rotterdamse wijken op orde:

Wijknetwerker 2: In Mathenesse hebben we bijvoorbeeld nog niet de basis qua voorzieningen op orde. Geen goed Huis van de Wijk, geen goed gezondheidscentrum. Dat is gewoon een voorwaarde.

Andere locaties waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten zijn onder andere Huis van de Wijk Pier 80 en de wijkhub (Jong Delfshaven). Door sommige respondenten wordt de suggestie gedaan om in de toekomst ook de Voedselbank of het Huis van de Wijk in te zetten als locatie om nieuwe bewoners te betrekken. Ook wordt door een wijknetwerker benoemd dat jongeren uit de wijk graag een eigen jongerenhub zouden krijgen.

²⁴ Een buurthuis kamer is een ruimte in een woning in de wijk waar bewoners elkaar laagdrempelig kunnen ontmoeten. Deze huiskamers worden onder andere gebruikt voor het organiseren van sociale en culturele activiteiten voor de wijk.

Volgens een wijkprofessional hoeven zij niet meer veel bij te dragen als er eenmaal ontmoetingsplekken in een wijk zijn. Bewoners kunnen elkaar ontmoeten en op die manier ontstaan nieuwe netwerken.

9.1.6 Loting

De laatste manier waarop (nieuwe) bewoners worden betrokken bij inspraak in BoTu is via loting. In januari en februari 2023 hebben wijkprofessionals via loting geprobeerd om nieuwe bewoners van buiten het bestaande netwerk actief te krijgen in de BoTu Raad door aan te bellen bij 50 gelote adressen in de wijk. De hoop is dat dit zorgt voor een 'frisse wind', doordat nieuwe mensen weer nieuwe perspectieven met zich meebrengen²⁵.

Na een groep bewoners te hebben geloot zijn twee wijkprofessionals langs de deuren gegaan om deze gelote bewoners uit te nodigen om mee te doen in de BoTu Raad. Met deze loting zijn in ieder geval enkele bewoners bereikt die naar eigen zeggen anders niet mee hadden gedaan. Zo vertelt een gelote bewoner zonder deze loting nooit mee te hebben gedaan:

Geloot BoTu Raadslid: Ik denk dat anderen voor zouden zijn gegaan. (...) Dan had ik het aan anderen overgelaten.

De gelote bewoner is positief over het loten, omdat het zicht kan geven op nieuwe/andere visies:

Geloot BoTu Raadslid: Ze verruimen mijn eigen blik en zo verruimt de gemeente zijn eigen blik. Dat is ook belangrijk. (...) Je krijgt dus de meningen van anderen te horen. Dat hoor je niet vaak.

Hierbij moet wel worden gezegd dat de gelote bewoners die mee wilden doen vrijwel allemaal al op de één of andere manier actief waren in de wijk, bijvoorbeeld als vrijwilliger of als deelnemer aan activiteiten. Ook kwam het voor dat een bewoner de persoon die bij hen aanbelde voor de loting al kende, wat diegene dan over de streep trok om mee te doen. Ook via loting blijft het dus een uitdaging om nieuwe bewoners van buiten het bestaande netwerk te betrekken die nog niet eerder actief zijn geweest in de wijk

Enkele wijkprofessionals geven aan dat loting bovendien heel arbeidsintensief is, terwijl de opbrengst minimaal is. Dat de opbrengst gering is, komt volgens de wijkmanager (onder andere) doordat in het lotingsproces geen relatie wordt opgebouwd met de bewoner, terwijl juist deze relatie een succesfactor blijkt in het betrekken van nieuwe mensen.

Wijknetwerker 1: Want als ik nu kijk dat er van die vijftig adressen uiteindelijk vier mensen hebben meegedaan, maar dat we gemiddeld wel twee keer bij mensen aan de deur zijn geweest, bij sommige mensen wel drie keer aan de deur zijn geweest, omdat men niet thuis was, dan is dat best heel veel tijd.

9.2 Drempels voor bewoners

Ondanks alle inspanningen van wijkprofessionals blijft het betrekken van nieuwe bewoners en initiatiefnemers bij de Open Oproep niet eenvoudig. Kenmerkend is bijvoorbeeld dat bewoners vaak

²⁵ Inmiddels zijn er 4 bewoners uit de BoTu Raad actief geworden door loting. Zij zijn allemaal geselecteerd in 2023.

eerst op één of andere manier actief worden in de wijk voordat zij mee (willen) doen met de Open Oproep. Deelnemen aan inspraak is voor bewoners zonder ervaring met participatie volgens wijkprofessionals immers vaak nog een te hoge drempel. In deze paragraaf benoemen we verschillende drempels die bewoners en initiatiefnemers kunnen ervaren om actief te worden bij de Open Oproep.

9.2.1 Niet alle bewoners ervaren 'ruimte' om actief te worden

Wat het allereerst moeilijk maakt om bewoners te betrekken is dat niet alle wijkbewoners ruimte ervaren om iets voor hun wijk te doen. Zo vertelt een wijkprofessional dat veel mensen in de wijk 'wel iets anders aan hun hoofd' hebben en dat zij 'aan het overleven' zijn door armoede-gerelateerde stress of mentale klachten. Toch zou het volgens sommige respondenten juist goed zijn als ook deze bewoners beter gerepresenteerd zou worden in de BoTu Raad:

BoTu Raadslid Harm: De mensen die aanwezig zijn bij zo'n BoTu Raad, die hebben de sociale capaciteiten om daar te zijn. De mensen die je erbij wilt hebben, zijn de mensen ook in de lagere klasse, maar die zijn per definitie minder in staat om daar te zijn. Want als jij onder de armoedegrens woont, werkt, woont, leeft. Ik zou dan geen zin hebben om in zo'n BoTu Raad [te zitten]. Dan ben ik bezig met mijn leven op orde aan het krijgen en mijn kinderen aan het voeden, weet ik veel. Dus die groep valt af, terwijl het wel een groep is die gerepresenteerd moet worden. Dus dat is een soort vicieuze cirkel waar je dan in zit.

De gemeente biedt een vergoeding aan de bewoners die in de BoTu Raad zitten: dit kan financiële drempels wegnemen of verkleinen.

9.2.2 Bewoners hebben soms weinig vertrouwen

Een drempel om te participeren kan ook zijn dat bewoners hun vertrouwen hebben verloren in veel zaken, waaronder de gemeente, aldus een wijkprofessional. BoTu Raadslid Douwe vertelt dat er in de wijk veel mensen zijn die niet stemmen, en zich niet vertegenwoordigd voelen. Zij trekken door dit lage vertrouwen in instanties en overheid niet of minder snel aan de bel bij de gemeente. Volgens een wijkprofessional zijn bewoners nogal eens teleurgesteld geraakt in de gemeente, bijvoorbeeld doordat er niets gebeurt met hun input of zij niets meer terug horen: dit demotiveert hen vervolgens om te participeren. BoTu Raadslid Duygu geeft aan dat zij juist deze groep bewoners met weinig vertrouwen probeert te betrekken:

BoTu Raadslid Duygu: Omdat mensen hier in de wijk voornamelijk geen vertrouwen meer hebben in de gemeente proberen wij, bewoners die al actief zijn, hen erbij te betrekken. Wij hebben ook geen vertrouwen, alleen kijk: ons lukt het wel beetje bij beetje. Maar als jij meehelpt, zijn we toch weer een stap verder. Zo proberen wij hen te activeren, waardoor we een sneeuwbal effect krijgen, gaan creëren en dan zijn we straks echt wel groter dan de gemeente Rotterdam. (...) Als ik iemand hoor klagen over, ja, maar dat is allemaal niet goed geregeld, ik zeg: kom dan mee, laat je stem horen. Het zijn altijd dezelfde stemmen, laat je stem horen, schreeuw het uit, dat mag hier. Ga die confrontatie aan, vraag Aboutaleb gewoon persoonlijk van, waarom?

Ook vermoeden enkele respondenten dat er misschien bewoners zijn die een bijstandsuitkering ontvangen en hierdoor niet durven te participeren. Zij denken dat deze bewoners bang zijn om 'fouten te maken', waardoor zij gekort zouden kunnen worden op hun uitkering. Het is daarom juist belangrijk dat ook deze mensen zich welkom voelen, en voorlichting en begeleiding krijgen zodat zij wel mee kunnen doen in de wijk:

Initiatiefnemer Murat: *[Zij] zijn bang voor gemeente en uitkering, ze zitten alleen maar te denken over de uitkering en de gemeente en ze kunnen niet naar buiten komen. Het is een taboe geworden om iets anders te doen, dan krijg je problemen in je bijstand. (...) Mensen zijn een beetje bang gemaakt om een stapje te nemen, dus laten we gewoon een voorlichting organiseren en laten weten wat er is, wat er voor de wijk is“.*

9.2.3 Nieuwe bewoners kunnen het ‘spannend’ vinden om te participeren

Wat volgens wijkprofessionals ook een drempel kan vormen voor nieuwe bewoners om actief te worden in de BoTu Raad is dat zij het spannend vinden, verlegen zijn, of niet genoeg zelfvertrouwen hebben om hun mening te geven in een groep. Bovendien kennen de huidige BoTu Raadsleden elkaar al langer – het is een hechte groep – wat een drempel kan vormen voor nieuwe bewoners om aan te sluiten. Ook bestaat er een kans dat bewoners uitvallen op het moment dat ze al actief zijn geworden. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat bewoners terugschrikken van sommige deelnemers die tijdens de Open Oproep erg fel worden. Een relatief nieuw BoTu Raadslid benoemt om die reden bijna te zijn gestopt als lid van de BoTu Raad.

Geloot BoTu Raadslid: *Mensen waren fanatiek. Dat ging best wel hard. Als je daar de eerste keer komt dan denk je fanatisme, die mensen laten je niet uitspreken. En dan voel je je niet zelf geroepen om hier iets aan toe te voegen.*

9.2.4 BoTu Raad is onvoldoende bekend

Wat ook een drempel kan vormen voor participatie is de bekendheid van een participatieproject. Zo blijkt dat veel respondenten vermoeden dat niet iedereen in de wijk weet dat BoTu Raad bestaat, en wat zij precies doen. Initiatiefnemer Sherwin vindt dat er meer kan worden gedaan om de rest van de wijk op de hoogte te stellen van het bestaan van de BoTu Raad:

Initiatiefnemer Sherwin: *Er zijn zat mensen die wel een mening hebben en die iets zouden willen zeggen, maar die denk ik gewoon niet eens weten dat dit bestaat.*

Verschillende wijkprofessionals willen graag dat de BoTu Raad bekender wordt, maar benoemen ook dat het lastig is om met sommige bewoners uit de wijk contact te leggen. Omdat veel bewoners de Nederlandse taal niet goed beheersen komt een boodschap via post of flyers niet altijd goed aan. Ook zijn veel bewoners beperkt digitaal-vaardig waardoor online informatie veel bewoners niet bereikt.

9.2.5 Diversiteit in de BoTu Raad

Verschillende wijkprofessionals, BoTu Raadsleden en initiatiefnemers benadrukken het belang van diversiteit bij het betrekken van nieuwe (groepen) bewoners. Hier zijn zoals eerder benoemd echter geen vastgelegde afspraken over gemaakt in BoTu en er wordt niet specifiek benoemd om welke bewoners het dan gaat. De respondenten benoemen echter ook een aantal kanttekeningen wat betreft het streven naar diversiteit. Zo plaatst een wijkprofessional als kanttekening “vanuit community building ook [te hebben] geleerd dat het heel belangrijk is om ook de actieve bewoners te blijven waarderen” en dus niet enkel het betrekken van een diverse groep bewoners na te streven. Ook niet alle initiatiefnemers vinden het noodzakelijk dat de BoTu Raad een goede afspiegeling is van de wijk. Het gaat er volgens een paar initiatiefnemers namelijk vooral om dat je wordt vertegenwoordigd door iemand die jouw behoeften, belangen en wensen kent. Dit vraagt dan juist om bewoners met ‘geschikte vaardigheden’ hiervoor. Ook benoemen sommige BoTu Raadsleden dat de gemeente zich minder moet richten op het betrekken van nieuwe bewoners, omdat simpelweg niet iedereen actief wil worden.

Verschillende respondenten benoemen acties die zouden kunnen worden gedaan om een meer diverse groep bewoners te betrekken. Eén wijkprofessional oppert dat het interessant kan zijn om mensen met een bepaald expertise toe te voegen aan de BoTu Raad, zoals een thuiszorgmedewerker, een maatschappelijk werker of een budgetcoach. Ook als bepaalde groepen niet willen deelnemen aan de BoTu Raad beschikt de BoTu Raad op die manier wel over professionals die de 'gemiste doelgroepen' uit de wijk goed kennen. Een andere suggestie van BoTu Raadslid Rachida is om de BoTu Raad (ook) overdag te organiseren: dit kan volgens de respondent mensen aantrekken die overdag beschikbaar zijn zoals vrouwen die 's avonds thuis bij de kinderen zijn.

Om meer jongeren te betrekken is een speciale BoTu Jongerenraad opgericht, waarin jongeren in een aparte bijeenkomst mogen beslissen over de initiatieven van de Open Oproep voor het thema jeugd. Het betrekken van jongeren hierbij is volgens een wijkprofessional een grote uitdaging: ze zijn druk en bekijken daarom goed wat ze er zelf voor terugkrijgen. De wijkprofessional stelt bovendien vast dat het vertrouwen van jongeren in BoTu erg laag is vergeleken met andere wijken; dit komt volgens deze wijkprofessional onder andere door eerdere projecten in BoTu voor jongeren die nog niet zijn gerealiseerd, of inmiddels alweer gestrand zijn.

Projectleider 4: Maar ook zo bijvoorbeeld een jongeren centrum, (...) dat moet er komen en dat gaat er komen, want dat staat ook in de opdracht van de welzijnsaanbieder. Waar is die? We zijn al bijna anderhalf jaar verder, de jongerenhub is er nog niet, dat zorgt wel voor een stukje wantrouwen ook.

Het is ten slotte lastig om jongeren in de wijk, als zij eenmaal betrokken zijn, 'vast te houden' in het netwerk: "Maar ja, dan stopt zo'n project en dan ben je ze [de jongeren] ook weer kwijt," (wijknetwerker 1).

9.3 Drempels specifiek voor initiatiefnemers

Hoewel initiatiefnemers positief zijn over het idee van de Open Oproep, zijn zij minder te spreken over de uitvoering en zijn hun ervaringen vaker negatief dan die van de BoTu Raadsliden en de wijkprofessionals. Initiatiefnemers en andere betrokkenen benoemen verschillende elementen die drempels kunnen vormen voor initiatiefnemers om mee te (blijven) doen aan de Open Oproep.

9.3.1 De BoTu Raad is (te) kritisch

Een eerste drempel die naar voren komt is dat de BoTu Raad volgens meerdere betrokkenen erg kritisch kan zijn bij het beoordelen van initiatieven. De lat ligt hoog. Volgens een enkeling zelfs zo hoog, dat veel aanvragen zonder begeleiding niet toegewezen zouden worden. Het niveau van onervaren initiatiefnemers komt niet altijd overeen met het niveau van de BoTu Raadsliden, aldus een projectleider:

Projectleider 3: Degenen die nu in de beoordelingscommissie zijn, dat zijn vaak al ondernemers die al jaren echt gewoon hun werk doen, dus hun vak begrijpen, hun expertise hebben, dat hebben bewoners vaak niet of mensen die een initiatief indienen. (...) degene die de aanvraag indienen, (...) eigenlijk laagdrempelige initiatieven indienen, die worden best wel kritisch beoordeeld.

Voor initiatiefnemers, die erg veel tijd steken in hun aanvraag, is dit dus erg spannend, en zij kunnen teleurgesteld zijn als zij geen geld, of slechts een deel van het aangevraagde budget toegekend krijgen volgens een projectleider.

Initiatiefnemer Marlou vindt dat er veel te veel gevraagd wordt van initiatiefnemers in het aanvraagproces: de drempel ligt te hoog. Deze respondent vertelt dan ook dat zij initiatiefnemers kent die hierdoor zijn afgehaakt. Het demotiveert initiatiefnemers als hun initiatief wordt afgewezen:

Initiatiefnemer Marlou: Dat was met die vorige Open Oproep ook al. (..) Ik denk dat er iets van 52 inzendingen zijn geweest. Toen werden er vijf gehonoreerd. Al die andere mensen hebben allemaal moeite gedaan, hebben allemaal ideeën gehad en daarna zijn ze afgefakkeld. Ik denk dat je heel veel energie uit de wijk stopt, in plaats van dat je het aanwakkert. En dat is zonde, want het is natuurlijk te gek dat er 52 mensen moeite nemen om iets te doen.

Initiatiefnemer Marlou denkt dat bewoners door de huidige vorm (met een beoordelingscommissie) automatisch in een rol terecht komen waardin zij geneigd zijn initiatieven streng te beoordelen, te controleren en hoge eisen te stellen. Een oplossing zou kunnen zijn om als BoTu Raad de initiatieven niet (alleen) achteraf te beoordelen, maar om (ook) van tevoren samen na te denken over de impact die zij in de wijk zouden willen zien en de waarden die daarbij belangrijk zijn. Een andere initiatiefnemer oppert om BoTu Raadsleden en initiatiefnemers meer samen te laten optrekken in het proces, zodat ze met elkaar kunnen toewerken naar initiatieven die de BoTu Raad graag wil zien voor de wijk.

9.3.2 Houding van de BoTu Raadsleden soms als onprettig ervaren

Een andere drempel is de houding die enkele initiatiefnemers ervaren bij BoTu Raadsleden: een paar initiatiefnemers benoemen dat zij de indruk hadden dat sommige leden uit de BoTu Raad op de beoordelingsavonden niet geïnteresseerd of niet goed voorbereid waren. Initiatiefnemer Froukje vond dit erg lastig, omdat zij veel tijd had gestoken in de aanvraag en wat betreft haar inkomen ook afhankelijk was van subsidie. Het feit dat niet iedereen geïnteresseerd leek in haar verhaal maakte dat ze het houden van haar pitch extra spannend vond. Een ander vond het wat 'nonchalant' overkomen dat sommige BoTu Raadsleden op het laatste moment nog mochten wisselen van thema waarover zij zouden beoordelen, en oppert het idee om per thema een vaste groep van betrokken BoTu Raadsleden te plaatsen. Sommige initiatiefnemers vinden daarom dat de BoTu Raadsleden meer training zouden moeten krijgen in hun communicatie en contact met initiatiefnemers:

Initiatiefnemer Sherwin: Misschien moeten ze de bewoners wat meer, hoe zal ik dat zeggen, begeleiden in het traject en in het beoordelen van de plannen. Want ik had echt het gevoel dat een aantal van die bewoners, die zaten er wel, maar ik weet niet of ze überhaupt wel begrepen wat het initiatief inhield of dat het ze überhaupt interesseerde.

Ook vertelt een initiatiefnemer dat zij zich niet serieus genomen voelde, omdat tijdens één van de Open Oproep-avonden slechts een derde van alle BoTu Raadsleden kwam opdagen (zie ook paragraaf 3.3, tabel 8: Opkomst BoTu Raadsleden bij Open Oproep 2023):

Initiatiefnemer Froukje: Maar ik vind ook als je bij zo'n BoTu Raad bent, mag je dat ook serieus doen en komen. Ik vind het echt raar dat twee derde niet komt.

Ook tijdens het pitchen vonden enkele initiatiefnemers de houding van sommige BoTu Raadsleden niet prettig. Zo vertelt initiatiefnemer Froukje dat ze dichtklapte doordat ze zoveel kritiek over zich heen kreeg. Ze miste de zogenaamde 'sandwich-methode' waarin er eerst iets positiefs werd gezegd voordat een kritisch punt werd benoemd. Een initiatiefnemer oppert het aanstellen van een vertrouwenspersoon voor de Open Oproep.

9.3.3 Besluitvorming is niet transparant genoeg voor sommige initiatiefnemers

Sommige initiatiefnemers ervaren bovendien onduidelijkheid rondom het nemen van beslissingen over de initiatieven. Het is voor sommige initiatiefnemers niet duidelijk wie er precies in de BoTu Raad zitten en waarom, en ook het besluitvormingsproces zelf wordt niet door iedereen als transparant ervaren. Een initiatiefnemer van wie het initiatief was afgewezen kreeg bijvoorbeeld het gevoel dat de terugkoppeling met uitleg over deze beslissing niet goed aansloot bij het ingediende initiatief:

Initiatiefnemer Teun: De evaluatie die we gekregen hebben achteraf gaf in ieder geval aan dat ik niet geloof dat zij precies begreep wat er gebeurd was tijdens de beoordelingsprocedure.

Ook zijn een paar initiatiefnemers negatief over de terugkoppeling: ze hadden graag meer gehoord over de afwegingen van de aanwezige leden van de (jongeren) BoTu Raad of vinden het proces ondoorzichtig. Een initiatiefnemer was eerst positief over het idee van de Open Oproep, maar dit veranderde op het moment dat het initiatief geen geld kreeg toegekend. De initiatiefnemer had veel tijd en moeite gestopt in de aanvraag en begreep niet goed waarom deze werd afgewezen. Na deze ervaring zou deze respondent niet opnieuw een initiatief willen indienen.

Volgens een wijkprofessional zijn initiatiefnemers bovendien niet altijd op de hoogte van de beoordelingscriteria. Deze wijkprofessional vindt het belangrijk aan de voorkant al duidelijker en transparanter te zijn over de beoordelingscriteria (in begrijpelijke taal), en te zorgen dat deze criteria haalbaar zijn voor initiatiefnemers. Als dit niet zo is, kan dit leiden tot onzekerheid bij initiatiefnemers. In het aanvraagproces wordt van initiatiefnemers verwacht dat zij al precies weten hoe zij het gaan aanpakken, terwijl dit nog niet altijd vast te leggen valt:

Initiatiefnemer Marlou: Jij moet beloven hoeveel, weet ik veel, vierkante meter dit en hoeveel mensen dat en je moet van alles beloven wat je eigenlijk in zo'n vroeg stadium nog helemaal niet weet. En andersom krijg je geen enkele handreiking en geen enkele zekerheid. (...) Dat is gewoon heel veel moeite gaan doen voor iets waar je echt nul zekerheid hebt of je het gaat krijgen, toch? Ik bedoel, als je van loterijen houdt, dan koop je wel een lot in de loterij, maar daar hoeft je geen moeite voor te doen.

9.3.4 Procedures zijn onvoldoende toegankelijk voor initiatiefnemers

Ook komt naar voren dat de huidige procedure misschien nog onvoldoende toegankelijk is voor iedereen. Volgens een wijknetwerker vormt het financiële plaatje een eerste praktische drempel voor initiatiefnemers: initiatiefnemers moeten de kosten voor hun initiatief voorschieten en kunnen deze uitgaven pas op een later moment terugkrijgen. Niet iedereen uit de wijk heeft dit geld echter achter de hand. Slechts 30% van het toegewezen bedrag wordt nu vooraf beschikbaar gesteld. Bovendien is het volgens een andere wijknetwerker noodzakelijk om als initiatiefnemer van de Open Oproep ingeschreven te staan bij de Kamer van Koophandel.

Een tweede praktische drempel is dat de voorbereidingen die initiatiefnemers moeten doen (zoals een filmpje maken²⁶) initiatiefnemers veel tijd kosten, waardoor sommigen er volgens initiatiefnemer Marlou van afzien om een initiatief in te dienen. BoTu Raadslid Rens oppert om een maximum te stellen aan het aantal pagina's dat een indiening mag zijn, om de hoeveelheid werk te beperken.

²⁶ Inmiddels hoeven initiatiefnemers geen filmpje meer te maken, dit was alleen bij bijeenkomst 1 en 2 in 2023 het geval. Een deel van de initiatiefnemers vond het ingewikkeld om een filmpje te maken en/ of te veel tijd kosten. Het zorgde er bovendien voor dat initiatiefnemers die hier minder handig in zijn, zichzelf minder goed konden presenteren minder kans kregen op subsidie. Om die reden is het filmpje vervangen door een presentatie.

Initiatiefnemer Marlou: *Voor mij voelt het gewoon als totale verspilling van mijn tijd. Ik ken dus ook wel mensen die zeggen, ik ga het gewoon niet meer doen, ik ga gewoon liever die tijd spenderen aan de wijk en dan betaal ik het zelf wel.*

9.3.5 Meer ondersteuning bieden bij het indienen van initiatieven

Er zou ten slotte meer aandacht kunnen worden besteed aan het begeleiden van 'nieuwe initiatiefnemers' bij het indienen van een bewonersinitiatief. Het indienen van een initiatief kan voor nieuwe initiatiefnemers 'eng' zijn volgens een wijkprofessional, omdat zij niet goed weten wat hen te wachten staat. Zoals benoemd is het proces van indienen ook niet altijd even duidelijk, of initiatiefnemers begrijpen het niet. Ook de taal vormt volgens een paar respondenten een obstakel: veel bewoners hebben moeite met lezen, schrijven en praten in het Nederlands. Sommige respondenten benoemen dat er nu een groep bewoners is die wel een initiatief zou willen inbrengen, maar niet weet waar en hoe. Een cursus: 'Hoe dien ik een initiatief in' zou voor hen behulpzaam kunnen zijn, aldus een projectleider:

Projectleider 3: *Dus een soort van workshop voor de gewone bewoner over hoe je een initiatief kan indienen (...). En dus ook hoe kan jij een begroting maken, hoe ga jij met geld, als jij geld krijgt, hoe ga jij de administratie organiseren? Dat kan heel waardevol zijn, omdat heel veel mensen zijn bijvoorbeeld, zij hebben geen kans meer om in de arbeidsmarkt te kunnen instappen. En dit is ook een andere vorm van financiële zelfstandigheid. Kan ook een mooie tool zijn.*

10 Aanbevelingen en lessen uit BoTu voor de rest van Rotterdam.

In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste lessen voor de gemeente die naar voren komen op basis van dit onderzoek wat betreft het betrekken van bewoners (bij democratische participatie), en aanbevelingen specifiek voor de Open Oproep BoTu.

10.1 Hoofdaanbevelingen: lessen voor de gemeente Rotterdam bij het betrekken van bewoners (bij democratische participatie)

Het betrekken van bewoners (bij democratische participatie) vraagt om investering in de wijk en kost tijd. Het is hiervoor van belang om tijdig en voortdurend in te zetten op de volgende vier randvoorwaarden die (democratische) participatie mogelijk maken of bevorderen:

A. Investeer in sociale netwerken en overlegstructuren in de wijk waarbij bewoners laagdrempelig kunnen aansluiten.

Bewoners worden vaak niet zomaar actief op het gebied van inspraak. Zij haken vaak aan via het wijknetwerk. Sociale relaties die mensen met elkaar en met de wijkprofessionals hebben opgebouwd zorgen voor een ingang en stellen bewoners op hun gemak. Vertrouwen groeit langzaam en moet je stap voor stap opbouwen. Zeker in het geval dat bewoners weinig vertrouwen hebben in de gemeente of in zichzelf. Dit betekent dat je als gemeente jarenlang moet investeren in netwerken voordat je succes kunt oogsten.

B. Zorg voor toegankelijke wijkprofessionals die verbinding zoeken met bewoners.

Wijkprofessionals kunnen een belangrijke rol vervullen in het betrekken van bewoners bij (democratische) participatie. Zij onderhouden (samen met bewoners) het wijknetwerk en proberen dit uit te breiden. Ook ondersteunen zij actieve bewoners. Een toegankelijke opstelling van hen, waarbij bewoners zich gehoord en gezien voelen is hierbij cruciaal. Persoonlijk contact en het persoonlijk uitnodigen van bewoners om te participeren blijkt een succesfactor voor het betrekken van bewoners. Het is daarbij belangrijk dat wijkprofessionals voldoende fysiek aanwezig zijn in de wijk. Een praktische leidraad bij bovenstaande kan de specifieke werkwijze van wijkprofessionals in BoTu zijn: hier wordt gewerkt volgens de principes van 'ABCD Community Development' en 'Community Led Local Development' (CLLD).

C. Faciliteer fysieke ontmoetingsplekken in de wijk.

Via deze fysieke locaties – zoals buurthuis kamers, de wijkhub of het Huis van de Wijk – kunnen bewoners op laagdrempelige wijze in contact komen met andere bewoners, wijkprofessionals, en andere grenswerkers. Op het moment dat zij andere actieve bewoners leren kennen en meer ervaring opdoen wordt de kans groter dat zij willen deelnemen aan bewonersparticipatie.

D. Zorg voor voldoende capaciteit, financiële middelen en tijd.

Inzetten op (democratische) participatie in de wijk vraagt om voldoende inzet van wijkprofessionals en voldoende en structurele financiële middelen. Deze zijn onder andere nodig voor het opbouwen en in stand houden van sociale netwerken in de wijk, het financieren en ondersteunen van initiatieven, en het organiseren van participatiebijeenkomsten. Bovendien kost het betrekken van bewoners en het winnen van het vertrouwen tijd. Biedt als gemeente voldoende waardering en ondersteuning aan wijkprofessionals. Houdt er rekening mee dat veel werk buiten kantooruren plaatsvindt en investeer in voldoende capaciteit zodat het werk behapbaar blijft.

10.2 Overige aanbevelingen: lessen voor de gemeente Rotterdam bij het betrekken van bewoners (bij democratische participatie)

Overige aanbevelingen bij de implementatie van democratische innovaties.:

E. Definieer als organisatie duidelijk wat je met een (democratisch) participatieproject wil bewerkstelligen.

Benoem daarbij wanneer het project als een succes kan worden gezien. Bijvoorbeeld als er zoveel mogelijk (nieuwe) bewoners worden bereikt of als specifieke groepen vaker deelnemen.

F. Denk erover na of het wenselijk is dat bewoners weten dat de gemeente democratische participatie faciliteert.

Als bewoners 'aan zet' zijn, kunnen zij het project ervaren als iets 'van henzelf' in plaats van iets 'van de gemeente'. Dit kan wenselijk zijn, maar kan er aan de andere kant ook voor zorgen dat positieve ervaringen met het project niet of nauwelijks afstralen op de gemeente.

G. Wees transparant over inspraak en geld.

Juist als het gaat om een democratisch proces is het goed om transparant te zijn wat betreft inspraak en geld. Anders bestaat het risico dat wijkbewoners de inspraak ervaren als een besloten en ondoorzichtig evenement dat slechts in het voordeel is van een kleine groep buurtbewoners.

H. Faciliteer een manier van werken in de wijk waarbij maatwerk leidend is en die 'out-of-the-box'-denken stimuleert.

De gemeentelijke systemen lijken niet altijd goed aan te sluiten op een 'democratische werkwijze' in de wijk. Dit kan een uitdaging vormen voor wijkprofessionals.

Hoe maak je (democratische) participatie toegankelijk voor alle bewoners?

I. Werk samen met grenswerkers uit de wijk als schakel tussen bewoners en de gemeente.

Grenswerkers, die met één voet in de gemeente staan en met één voet in de wijk, kunnen een toegankelijke schakel vormen tussen bewoners en gemeente. Wijkprofessionals kunnen zo'n grenswerkersrol vervullen. Daarnaast kan overwogen worden om bewoners uit de wijk aan te stellen als grenswerker in dienst van de gemeente.

J. Zorg binnen (democratische) participatieprojecten voor transparante en toegankelijke processen voor bewoners.

Ingewikkelde formulieren en eigen financiële bijdragen kunnen drempels vormen voor bewoners en initiatiefnemers om te participeren. Zorg daarnaast voor toegankelijke en inclusieve werkvormen.

K. Houd in (democratische) participatieprojecten rekening met het perspectief en de ervaringen van alle verschillende doelgroepen.

Een democratische innovatie kan voor verschillende betrokken partijen verschillende functies dienen. Belangen van verschillende partijen kunnen overeenkomen, maar ook van elkaar verschillen. Zo kunnen bewoners, initiatiefnemers en wijkprofessionals andere ervaringen of belangen hebben. Heb oog voor deze verschillen en zorg dat er voor elke doelgroep voldoende aandacht is. Het kan hierbij helpen om vooraf de beoogde doelen van de diverse stakeholders duidelijk vast te stellen.

L. Maak participatie toegankelijk voor iedereen door bewoners ondersteuning en training te bieden.

Zorg ervoor dat bewoners die zich willen inzetten voor de wijk kansen krijgen om zich te ontwikkelen. Biedt voldoende ondersteuning, training en coaching.

10.3 Aanbevelingen voor de Open Oproep BoTu

Zorg voor (nog) meer duidelijkheid voor bewoners:

I. Geef de BoTu Raad voldoende bekendheid met een duidelijke 'naam' en houd de organisatiestructuur simpel.

Zet in op voldoende bekendheid van de BoTu Raad/ Open Oproep in de wijk. Ook is er onder deelnemers verwarring over de naam van de BoTu Raad, en wie hier precies inzitten. Niet alle deelnemers zijn bekend met de term 'BoTu Raad', zij gebruiken bijvoorbeeld liever de term 'beoordelingsavond' of 'Open Oproep'. Sommigen voelen zich primair wijkraadslid of lid van de BoTu-12 en benoemen dat zij 'op bezoek' zijn bij de BoTu Raad. Zij zien zichzelf niet per sé als deelnemer, terwijl zij wel degelijk meedoen aan het verdelen van het geld. Ook is het voor deelnemers niet altijd helder hoe je in de BoTu Raad kunt komen. Deze interne verwarring over de naam en structuur van de BoTu Raad maakt het voor buitenstaanders lastiger om grip te krijgen op wat de BoTu Raad is of doet.

II. Definieer als organisatie duidelijk wat je met de BoTu Raad wil bewerkstelligen.

Hoewel de wijkprofessionals democratische participatie belangrijk vinden, is het niet duidelijk wanneer dit slaagt en in hoeverre het streven naar diversiteit daarbij belangrijk is. Is het bijvoorbeeld nodig dat (bijna) alle bewoners actief worden? En moeten we bijvoorbeeld een groep bewoners betrekken die statistisch representatief is of kunnen de belangen van bewoners ook worden verdedigd door mensen die de wijk goed kennen?

III. Definieer wat je onder diversiteit verstaat en ontwikkel een aanpak om specifieke groepen te bereiken.

Hoewel wijkprofessionals benadrukken dat diversiteit belangrijk is en dat zij streven naar een diverse samenstelling van de BoTu Raad staat nergens op papier wat er onder het begrip diversiteit wordt verstaan. Dit maakt dat wijkprofessionals zelf bepalen hoe zij hierop inzetten. Bovendien blijken niet alle respondenten diversiteit (het) belangrijk(st) te vinden. Voor veel

initiatiefnemers is het bijvoorbeeld veel belangrijker dat BoTu Raadsleden kundig zijn en goed voorbereid. Ook benoemen sommige respondenten dat bewoners vertegenwoordigd kunnen worden door een specifieke professional (zoals een schuldhulpverlener). Mocht de wijk willen inzetten op het betrekken van een meer diverse groep BoTu Raadsleden en/of initiatiefnemers dan is het een aanbeveling dat wijkprofessionals hier (samen met bewoners) een specifieke aanpak voor ontwikkelen.

IV. Houd een zorgvuldige administratie bij van de Open Oproep.

Maak voor wijkbewoners inzichtelijk welke initiatieven wel of geen geld hebben gekregen en waarom. Het is nu moeilijk om te achterhalen waarom een initiatief wel of geen geld heeft gekregen. Nu bestaat het risico dat wijkbewoners de Open Oproep ervaren als een besloten en ondoorzichtig evenement dat slechts in het voordeel is van een kleine groep buurtbewoners. Een gebrek aan transparantie maakt bovendien dat initiatiefnemers mogelijk minder snel een initiatief zullen indienen, omdat zij het risico te groot vinden dat zij geen geld krijgen. Overweeg bovendien om initiatieven die worden uitgevoerd (uitgebreider) te monitoren, en dit terug te koppelen aan de BoTu Raadsleden.

V. Bied (meer) ondersteuning aan initiatiefnemers in de wijk:

VI. Heb meer oog voor de ervaringen van initiatiefnemers en investeer in duurzame netwerken met deze groep.

Bij de Open Oproep lijkt de nadruk nu vooral te liggen op de ervaringen en ontwikkeling van de BoTu Raadsleden: zij hebben de beslismacht en krijgen kansen om zich via hun deelname persoonlijk te ontwikkelen. De keerzijde hiervan is ook dat de nadruk komt te liggen op de verdeling van geld en het kritisch beoordelen van de initiatieven, wat de ervaring van initiatiefnemers negatief kan beïnvloeden en hen kan afschrikken. Ook kan worden overwogen meer aandacht te besteden aan initiatieven die worden afgewezen: hier hebben initiatiefnemer immers ook veel tijd en energie in gestoken. Er zou concluderend meer aandacht moeten zijn voor de ervaringen van de initiatiefnemers. Door drempels weg te nemen voor initiatiefnemers wordt het voor bewoners makkelijker om een initiatief in te dienen en zich op die manier te mengen in het democratische proces. Om initiatiefnemers blijvend te betrekken is het belangrijk om ook bij deze doelgroep te (blijven) investeren in een duurzaam netwerk.

VII. Biedt potentiële initiatiefnemers meer hulp en ondersteuning.

Voor potentiële initiatiefnemers zonder kennis, ervaring en een netwerk is het vaak een grote stap om een bewonersinitiatief in te dienen. Dit betekent echter niet dat deze groep bewoners geen goede ideeën heeft voor de wijk. Een workshop 'hoe dien ik een initiatief in' zou meer onervaren bewoners kunnen stimuleren om een initiatief in te dienen. Ontwikkel specifieke strategieën om doelgroepen te betrekken die nu moeilijk worden bereikt.

VIII. Hoe blijft de Open Oproep democratisch, nu en in de toekomst?

IX. Zorg voor voldoende roulatie van bewoners bij de Open Oproep.

Voorkom dat steeds hetzelfde groepje bewoners aan zet is. Als je meer bewoners wilt betrekken bij democratische processen zul je ervoor moeten zorgen dat de groep rouleert en voldoende groot en divers blijft. Zorg er ook voor dat de subgroepjes van de BoTu Raad - die

per thema beoordelen - groot genoeg zijn op de beoordelingsavonden. In het geval dat een groep bewoners ondervertegenwoordigd blijft kun je ervoor kiezen om hen te laten vertegenwoordigen door lokale professionals die de betreffende doelgroep goed kennen.

11 Literatuurlijst

Boogaard, G. & A. Michels (2016). G1000. Ervaringen met burgertoppen. Den Haag: Boom bestuurskunde.

Boonstra, B. & J. Franzen (2023). *Reflectie conferentie: Werken aan Veerkracht in Wijken 08-06-2023*. Rotterdam.

Bospolder-Tussendijken (2025). *Open Oproep*. Geraadpleegd op 6 januari, 2025, via [Open oproep – Bospolder Tussendijken](#)

Brand, S., Glas, L., Hekelaar, A., Hoekstra, A., & L. Hoekstra (2023). Evaluatie regeling bewonersinitiatieven 2022. Rotterdam: Gemeente Rotterdam

Brand, S. & M. Hurenkamp (2022). *Kwalitatief onderzoek naar gelote wijkcomités in Rotterdam 2018-2022*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Buurtbudgetten 2019-2020 (2020). *Inzichten en aanbevelingen uit het leerprogramma Amsterdammers, maak je stad!* Geraadpleegd op 4 januari, 2024, via <https://openresearch.amsterdam/nl/page/66882/buurtbudgetten-2019-2020>

Buurtwijjs (2024). Platform voor buurtontwikkeling. Geraadpleegd op 15 april, 2024, via <https://www.buurtwijjs.nl/>

CBS, Integraal Inkomens- en Vermogensonderzoek 2022/ bewerking OBI (2024).

Chwalisz, C. (2015). *The Populist Signal: Why Politics and Democracy Need to Change*. Lanham: Rowman & Littlefield International

De Bruijn, D., Dermaux, J. & S. Verweij. *Notitie lerende praktijk inwonerparticipatie gemeente Eindhoven: Stadhuisplein en Buurt Budget Oud Woensel. Inzichten en lessen over wat er werkt in het organiseren van inwonerparticipatie*. Utrecht: Movisie.

Does, R. van der G. Petit (2022). Picturing deliberation: How dissatisfied citizens make sense of it. *International Political Science Review*. DOI: 10.1177/01925121221139056

Drijfhout, Y. & M. Van Gils (forthcoming). *Bospolder-Tussendijken durft: bewoners krijgen het heft in handen. Als bewoners meebeslissen over de verdeling van het wijkbudget*. Rotterdam: In Bospolder-Tussendijken beslissen de bewoners mee over het wijkbudget.

Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review* 66. *Special Issue: Collaborative Public Management*, p.66-75. DOI: 10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x

Gacic, V. (2022). *CLDD in BoTu Projectplan*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Ganuza, E., Nez, H. & E. Morales (2014). The Struggle for a Voice: Tensions between Associations and Citizens in Participatory Budgeting. *International Journal of Urban and Regional Research* 38 (6), p. 22742291.

Geissel, B. (2019). *Democratic innovations in Europe*. In: Elstub, S. & O. Escobar, Handbook of democratic innovation and governance (p.402-420). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.

Gemeente Rotterdam (2021). *Implementatieplan Wijk aan Zet Versie 1.0, september 2021*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

Gemeente Rotterdam (2023). Wijkprofiel Rotterdam 2022. Geraadpleegd op 27 juni 2023, via [2022 | Wijkprofiel Rotterdam](#)

Gemeente Rotterdam (2024). Wijkprofiel Rotterdam 2024. Geraadpleegd op 6 mei, 2024, via [2024 | Wijkprofiel Rotterdam](#)

Ghose, R. & Pettygrove, M. (2014). "Urban Community Gardens as Spaces of Citizenship". *Antipode* 46(4) p. 1092-1112.

Goldfrank, B., & Schneider, A. (2006). Competitive institution building: The PT and participatory budgeting in Rio Grande Do Sul. *Latin American Politics and Society*, 48 (3), p. 1–31. https://www.jstor.org/stable/4490476?seq=1#metadata_info_tab_contents

Gomez, J., Rios Insua, D. & C. Alfaro (2016). Interfaces with Other Disciplines A participatory budget model under uncertainty. *European Journal of Operational Research* 249 (2016), p. 351–358.

Edelenbos, J., Van Schie, N., & Gerrits, L. (2010). Organizing interfaces between government institutions and interactive governance. *Policy Science*, 43, p. 73-94. <https://doi.org/10.1007/s11077-009-9086-2>

Jennstal, J. (2018). Deliberative participation and personality: the effect of traits, situations, and motivation. *European Political Science Review* 10 (3), p. 417–440. European Consortium for Political Research. DOI: 10.1017/S1755773918000024.

Kennisplatform burgerbegrotingen (2023). Vlaams- Nederlands Kennisplatform burgerbegrotingen. Dé plek voor inspiratie en kennis rond het betrekken van burgers bij het budget. Geraadpleegd op januari, 2024, via <https://burgerbegrotingen.eu/faq>

Lerner, J.A. (2014). *Making Democracy Fun: How Game Design Can Empower Citizens and Transform Politics*. Cambridge, MA: The MIT Press. DOI: 10.7551/mitpress/9785.001.0001

Lim, S. & Y. Oh, (2016). Online Versus Offline Participation: Has the Democratic Potential of the Internet Been Realized? Analysis of a Participatory Budgeting System in Korea. *Public Performance & Management Review* 39 (3), p. 676-700. DOI: <https://doi.org/10.1080/15309576.2016.1146553>

Madej, M. (2019). Participatory Budgeting in the Major Cities in Poland – Case Study of 2018 Editions. *Politics in Central Europe* 15 (2), p.257-277. DOI: 10.2478/pce-2019-0017

Marlowe, J. & S. Portillo (2006). Citizen Engagement in Local Budgeting: Does Diversity Pay Dividends? *Public Performance & Management Review* 30 (2), p. 179-202. DOI: <https://doi.org/10.2753/PMR1530-9576300203>

Migchelbrink, K., & Van de Walle, S. (2021). Serving multiple masters? Public managers' role perceptions in participatory budgeting. *Administration & Society*, 00(00), p. 1-27. DOI: <https://doi.org/10.1177/009539972111014476>

Movisie (2020). *Keuzewijzer E-Tools 2.0. Voor gemeenten die inwoners online willen betrekken*. Utrecht: Movisie. Geraadpleegd op 7 januari 2024, via <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-07/Keuzewijzer%20E-tools-Herziene-versie-2020.pdf>

Nylen, W. (2002). Testing the Empowerment Thesis: The Participatory Budget in Belo Horizonte and Betim, Brazil. *Comparative Politics* 34 (2), p. 127-145.

Oelkers, B. (2022). *Gemeenschapsgericht leiderschap. Minder macht bij de ambtenaren en de instituties en meer bij de wijk zelf. Real change comes from within*. In gesprek met Marleen ten Vergert, gemeentelijk programmamanager Veerkrachtig BoTu 2028, Rotterdam.

O'Hagan, A., Hill-O'Connor, C., Macrae, C. & Teedon, P. (2019), *Evaluation of Participatory Budgeting Activity in Scotland 2016-2018*. Scottish Government Social Research.

Open Oproep (2025). *Voorwaarden en werkwijze van de Open Oproep*. Geraadpleegd op 23 januari, 2025, via [BoTu Open-oproep-voorwaarden-1.pdf](#)

Pinnington, E., Lerner, J. & D. Schugurensky (2009). Participatory budgeting in North America: The case of Guelph, Canada. *J. of Public Budgeting, Accounting & Financial Management* 21 (3). p.455-484.

Przeworski, A. (2019). *Crises of democracy*. Cambridge University Press.

Ríos, A. M., Benito, B., & Bastida, F. (2017). Factors Explaining Public Participation in the Central Government Budget Process. *Australian Journal of Public Administration*, 76(1). p. 48–64. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8500.12197>

Ryan, M. & G. Smith (2014). *Defining Mini-Publics*. In: *Deliberative Mini-publics. Involving Citizens in the Democratic Process*. Grönlund, K., A p.9-26.

Røiseland, A. (2022) Co-creating Democratic Legitimacy: Potentials and Pitfalls. *Administration & Society* 54(8) p. 1493-1515.

Schipper, K. & F. Van Steenbergen (2017). *Laveren in Middelland. Tussentijdse evaluatie Mooi Mooier Middelland*. Rotterdam: drift.

Smit, M. & G. Setälä (2018). *Mini-publics and deliberative democracy*. In: The Oxford Handbook of Deliberative Democracy. Bächtiger, A., Dryzek, Mansbridge, J. & M. Warren. Oxford: Oxford University Press.

Swaner, R. (2017). Trust Matters: Enhancing Government Legitimacy through Participatory Budgeting, *New Political Science*, 39 (1), p. 95-108, DOI:10.1080/07393148.2017.1278856

Tonkens, E. & M. Hurenkamp (2020). Ontwerpprincipes voor betere burgerparticipatie. *Bestuurskunde* 2020 (29) 1. DOI: 10.5553/Bk/09273387202002900100

Van der Does & Jacquet (2021). Small-Scale Deliberation and Mass Democracy: A Systematic Review of the Spillover Effects of Deliberative Minipublics. *Political Studies* 71, p.218-237 (1). DOI: 10.1177/00323217211007278

Van Meerkerk, I., Belabas, W., Van den Kieboom, T., Y. Drijfhout & A. Van Buuren (2023). *Middelland en de meerwaarde van co-creatie. Opbrengsten en Lessen van het programma Mooi Mooier Middelland*. Rotterdam: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences & GovLab010.

Veerkrachtig BoTu 2028 (2023). *In tien jaar naar het stedelijk sociaal gemiddelde. Samen maken we Botu. Concept*. Geraadpleegd op 13 april, 2023, van [Veerkrachtig BOTU 2028 \(bospoldertussendijken.nl\)](https://veerkrachtigbotu2028.bospoldertussendijken.nl)

Veldacademie (2020). *Veerkracht in Bospolder-Tussendijken. Startfoto monitor maart 2020*. Geraadpleegd op 13 april, 2023, van [20200330_Startfoto-Monitor-Veerkracht-in-BoTu_spreads.pdf \(verhalen vanbotu.nl\)](#)

Veldacademie (2024). *Monitor Veerkracht in Bospolder-Tussendijken. Vijf jaar onderzoek naar sociale veerkracht*. Geraadpleegd 21 november, 2023, van [Monitor Veerkracht in Bospolder-Tussendijken maart 2024.pdf \(veldacademie.nl\)](#)

Vogel, I., Van Rhee, M. & S. Marapengopi (2022). *Wijkraadsverkiezingen 2022 Rotterdam*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam,

Voorberg, W. Meerkerk, I. van. Cornips, L. & R. Kramer (2020). *Een Betrokken Stad voor alle Rotterdammers? Een onderzoek naar de beleving en naar de effectiviteit van het Rotterdamse participatie instrumentarium*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, Cluster dienstverlening, afdeling Kennis, Projecten en Innovatie.

Wheatley, S. (2003). Deliberative Democracy & Minorities. *European Journal of International Law* 14 (3). p.507-525, DOI: 10.1093/ejil/14.3.507

Williams, E., St. Denny, E. & D. Bristow (2017). *Participatory Budgetting: An Evidence Review*. Public Policy Institute for Wales.

Wood, T. & W. Murray (2007). Participatory Democracy in Brazil and Local Geographies: Porto Alegre and Belo Horizonte Compared. *European Review of Latin American and Caribbean Studies* 83, p.19-41.

Bijlagen

Gemeente
Rotterdam

Bijlage A

Tabel A1: Inwoners van Bospolder en Tussendijken en heel Rotterdam naar enkele kenmerken (1 januari 2022) (CBS, 2022/bewerking OBI, 2024).

	Bospolder		Tussendijken		Totaal BoTu		Rotterdam	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
<i>Leeftijd</i>								
<18 jaar	1.420	20,0%	1.410	19,2%	2.830	19,6%	120.720	18,4%
18-23 jaar	710	10,0%	680	9,2%	1.390	9,6%	58.580	8,9%
24-44 jaar	2.380	33,5%	2.640	35,9%	5.020	34,7%	215.070	32,8%
45-54 jaar	900	12,7%	880	12,0%	1.780	12,3%	81.480	12,4%
55-64 jaar	900	12,7%	830	11,3%	1.730	12,0%	77.010	11,8%
65-74 jaar	530	7,5%	550	7,5%	1.080	7,5%	56.780	8,7%
75+	270	3,8%	370	5,0%	640	4,4%	45.220	6,9%
Totaal	7.110	100,0%	7.360	100,0%	14.470	100,0%	654.860	100,0%
<i>Sekse</i>								
Mannen	3.530	49,6%	3.690	50,1%	7.220	49,9%	323.920	49,5%
Vrouwen	3.580	50,4%	3.670	49,9%	7.251	50,1%	330.940	50,5%
Totaal	7.110	100,0%	7.360	100,0%	14.471	100,0%	654.860	100,0%
<i>Migratieachtergrond</i>								
Nederland	1.580	22,2%	1.660	22,6%	3.240	22,4%	303.190	46,3%
Antillen/Aruba	230	3,2%	270	3,7%	500	3,5%	27.970	4,3%
Suriname	690	9,7%	620	8,4%	1.310	9,1%	51.980	7,9%
Kaapverdië	590	8,3%	510	6,9%	1.100	7,6%	15.030	2,3%
Turkije	1.250	17,6%	1.140	15,5%	2.390	16,5%	47.700	7,3%
Marokko	1.280	18,0%	1.320	17,9%	2.600	18,0%	46.170	7,1%
Overig westers	170	2,4%	220	3,0%	390	2,7%	21.990	3,4%

EU-MOE-landers	640	9,0%	830	11,3%	1.470	10,2%	62.640	9,6%
Overig niet-westers	680	9,6%	790	10,7%	1.470	10,2%	78.190	11,9%
Totaal	7.110	100,0%	7.360	100,0%	14.471	100,0%	654.860	100,0%

Opleidingsniveau

Basisonderwijs	2.580	37,5%	2.550	37,2%	5.130	37,3%	175.110	27,2%
Praktijkonderwijs/Vmbo- b/k/Mbo1	730	10,6%	590	8,6%	1.320	9,6%	59.730	9,3%
Vmbo-g/t/Havo-, vwo- onderbouw	390	5,7%	540	7,9%	930	6,8%	39.010	6,1%
Mbo2 en 3	800	11,6%	720	10,5%	1.520	11,1%	84.180	13,1%
Mbo4	610	8,9%	530	7,7%	1.140	8,3%	64.950	10,1%
Havo-Vwo-bovenbouw	540	7,8%	470	6,9%	1.010	7,4%	51.720	8,0%
HBO WO bachelor	680	9,9%	780	11,4%	1.460	10,6%	94.500	14,7%
HBO WO Master doctor	550	8,0%	680	9,9%	1.230	9,0%	75.430	11,7%
Totaal	6.880	100,0%	6.860	100,0%	13.741	100,0%	644.630	100,0%

Bron: CBS/bewerking OBI (2024). *) De N bij het opleidingsniveau wijkt af, omdat CBS een weging toepast bij de opleidingsgegevens vanwege incomplete gegevens.

Tabel A2: Huishoudens in Bospolder en Tussendijken en heel Rotterdam naar enkele kenmerken (1 januari 2022) (CBS, 2022/bewerking OBI, 2024).

	Bospolder		Tussendijken		Totaal BoTu		Rotterdam	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
<i>Huishoudenstype</i>								
Alleenstaand <65 jr	1.220	37,4%	1.480	41,2%	2.700	39,4%	105.290	33,8%
Alleenstaand 65+	340	10,4%	420	11,7%	760	11,1%	38.980	12,5%
Paar zonder kinderen < 65 jr	370	11,3%	440	12,3%	810	11,8%	46.180	14,8%
Paar zonder kinderen 65+	130	4,0%	130	3,6%	260	3,8%	21.620	6,9%
Eenoudergezin alleen minderjarige kinderen	180	5,5%	200	5,6%	380	5,5%	17.330	5,6%
Eenoudergezin overig	240	7,4%	230	6,4%	470	6,9%	15.870	5,1%
Paar alleen minderjarige kinderen	350	10,7%	340	9,5%	690	10,1%	37.450	12,0%
Paar overig	380	11,7%	290	8,1%	670	9,8%	24.330	7,8%
Overige meerpersoonshuishoudens	50	1,5%	60	1,7%	110	1,6%	4.590	1,5%
Totaal	3.260	100,0%	3.590	100,0%	6.850	100,0%	311.640	100,0%
<i>Inkomen ten opzichte van het sociaal minimum</i>								
tot 110% WSM	880	27,0%	1.080	30,1%	1.960	28,6%	52.700	16,9%
110-140%	310	9,5%	380	10,6%	690	10,1%	26.390	8,5%
140-200%	500	15,3%	500	13,9%	1.000	14,6%	43.740	14,0%
>=200%	1.430	43,9%	1.450	40,4%	2.880	42,0%	176.730	56,7%
Geen inkomensgegevens	140	4,3%	180	5,0%	320	4,7%	12.080	3,9%
Totaal	3.260	100,0%	3.590	100,0%	6.850	100,0%	311.640	100,0%
<i>Primaire bron van inkomen</i>								
Loon	1.620	49,7%	1.740	48,5%	3.360	49,1%	169.100	54,3%
Zelfstandige	310	9,5%	360	10,0%	670	9,8%	30.120	9,7%
Werkloosheidsuitkering	20	0,6%	20	0,6%	40	0,6%	1.740	0,6%
Bijstandsuitkering	490	15,0%	520	14,5%	1.010	14,7%	25.390	8,1%
Andere sociale voorziening	100	3,1%	110	3,1%	210	3,1%	6.400	2,1%
Ziektewet/AO-uitkering	170	5,2%	200	5,6%	370	5,4%	11.210	3,6%

AOW/Pensioen	540	16,6%	630	17,5%	1.170	17,1%	65.510	21,0%
Overig (studiefinanciering/vermogen)	10	0,3%	10	0,3%	20	0,3%	2.170	0,7%
Totaal	3.260	100,0%	3.590	100,0%	6.850	100,0%	311.640	100,0%

Soort woning

Eigen woning	610	18,7%	430	12,0%	1.040	15,2%	109.700	35,2%
Huurwoning zonder huurtoeslag	1.280	39,3%	1.590	44,3%	2.870	41,9%	114.770	36,8%
Huurwoning met huurtoeslag	1.370	42,0%	1.570	43,7%	2.940	42,9%	87.170	28,0%
Totaal	3.260	100,0%	3.590	100,0%	6.850	100,0%	311.640	100,0%

Bron: CBS/bewerking OBI (2024)

Bijlage B

In onderstaande tabel is te zien dat BoTu tussen 2017 en 2022 de Rotterdamse wijk is met over de hele periode het grootste aantal ingediende bewonersinitiatieven (Brand et al., 2023). Daarnaast hebben zich hier bij de wijkraadsverkiezingen in maart 2022 de meeste wijkbewoners verkiesbaar gesteld (33 kandidaten in Bospolder-Spangen-Tussendijken versus gemiddeld 16 kandidaten in andere Rotterdamse wijken).

Tabel B1: Aantal ingediende bewonersinitiatieven in Bospolder-Spangen-Tussendijken tussen 2017 en 2022 (Brand et al., 2023).

Jaar	Ingediende bewonersinitiatieven in Bospolder-Spangen-Tussendijken	Gemiddeld aantal ingediende bewonersinitiatieven in andere Rotterdamse wijken
2017	109	36
2018	91	37
2019	87	48
2020	68	33
2021	89	37
2022	88	47

Bijlage C

In tabel C1 worden de gefingeerde namen, en de achtergronden van de geïnterviewde BoTu Raadsleden gegeven. De tabel geeft een overzicht van de verschillende achtergrondkenmerken van de individuele respondenten vanuit de BoTu Raad in oplopende of willekeurige volgorde, zonder dat deze afzonderlijke kenmerken aan elkaar kunnen worden gekoppeld (in verband met de privacy van respondenten).

Tabel C1: Achtergronden geïnterviewde leden BoTu Raad.

Gefingeerde namen in rapport	Leeftijd
Duygu	
Guilherme	
Halima	
Ramin	20 t/m 29 jaar: 1x
Wilfred	30 t/m 39 jaar: 1x
Rens	40 t/m 49 jaar: 2x
Douwe	50 t/m 59 jaar: 2x
Salamon	60 t/m 69 jaar: 3x
Harm	
Rachida	Onbekend*: 3x
Matthijs	
Mariska	
Amara	

Dagelijkse hoofdactiviteit	Hoelang woonachtig (geweest) in wijk
Vrijwilligerswerk (3x)	
ZZP'er (2x)	Korter dan 10 jaar: 3x (1x nu niet meer woonachtig in wijk)
Betaald werk (loondienst) (5x)	
Betaald werk (overig/onbekend) (2x)	10 jaar of langer: 7x Onbekend*: 4x
Onbekend*: 2x	

*Deze data zijn niet voor alle respondenten bekend.

Tabel C2 toont de gefingeerde namen en achtergronden (ten tijde van invullen vragenlijst of van het interview) van de geïnterviewde initiatiefnemers. De tabel geeft een overzicht van de verschillende achtergrondkenmerken van de individuele respondenten zonder dat deze afzonderlijke kenmerken aan elkaar kunnen worden gekoppeld (in verband met de privacy van respondenten).

Tabel C2: Achtergronden geïnterviewde initiatiefnemers.

Gefingeerde namen in rapport	Leeftijd
Froukje	
Faysel	20 t/m 29 jaar: 0x
Sherwin	30 t/m 39 jaar: 5x
Anouk	40 t/m 49 jaar: 1x
Murat	50 t/m 59 jaar: 0x
Wessel	60 t/m 69 jaar: 2x
Mathijs	
Marlou	Onbekend*: 1x
Teun	

Dagelijkse hoofdactiviteit	Hoelang woonachtig (geweest) in wijk	Aantal keer initiatief ingediend
	Woont niet in BoTu: 3x	
Betaald werk: 8x	Korter dan 10 jaar: 3x	Eenmalig: 1x
Pensioen: 1x	Langer dan 10 jaar: 2x	Twee keer: 4x
	Onbekend*: 1x	Drie keer of vaker: 3x
Onbekend*: 1x		Onbekend*: 1x

* Deze data zijn niet voor alle respondenten bekend.

Bijlage D

Tabel D1: Overzicht van de uitgaven bij de Open Oproep BoTu in 2023 per thema (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

	Jeugd	Veiligheid	Digitalisering	Gezondheid	Werk en Activering	Armoede en Schulden
Jaarbudget	€ 30.000	€ 60.000	€ 40.000	€ 66.000,00	€ 67.000	€ 35.000
Uitgegeven	€ 29.755	€ 60.000	€ 26.300	€ 28.873,36	€ 67.000	€ 20.160
Resterend	€ 245	€ 0	€ 13.700	€ 18.403,36	€ 0	€ 14.840

Duurzaamheid	Schoon en Mooi	Totaal	Totaal EU	Totaal programmabudget
€ 57.000	€ 15.000	€ 370.000	€ 290.000	€ 80.000
€ 56.646	€ 13.700	€ 302.435	€ 238.820	€ 63.615
€ 354	€ 1.300	€ 48.842	€ 32.457	€ 16.385

Bijlage E

Tabel E1: Overzicht ingediende initiatieven bij de Open Oproep 2023. De initiatieven met een groene kleur hebben geld gekregen (het volledige of een deel van het aangevraagde bedrag) (bron: interne projectadministratie Open Oproep BoTu).

Ronde 1 (april)	Ronde 2 (juni)	Ronde 3 (november)
Busclub	Beter eten	Delfshaven Connect – verder na de toeslagenaffaire
Natuur en Gezondheid BoTu - park 1943	Oog voor de toekomst	Samen in gesprek door brood te bakken
Vaar je eigen en schonere BoTu koers	Buurtbezorgd	Songs of Flax (ver)weven met West
Etsen uit Delfshaven	Buurttuinondersteuner	Test me in this: van schuld naar overvloed
De Kunstklas	Circulaire en duurzame activiteiten op menskracht voor BoTu	Ecostyle
Vervolg stichting Team Toekomst in BoTu	Schans: mooier, groener en gezelliger	Actuele data voor BoTu online netwerkkaart
Stichting Team Toekomst in BoTu aan de slag met werk	Senior Fit programma	Veilig op het web
Succes b(l)ij de les	Energieboost BoTu	Bezem van de straat
Het Gezonde huis	Diep Impact	De Duurzame Wereldkeuken
Het Fort	Ons Rotterdam - Jong en Oud	Milieucoachtraining
Banen in BoTu	Mobiele Dansplein	Pilot Schooltuin Lucasschool
Jij bent scherper!	Op de Lucasschool	"Oud" is de nieuwe jong
Kweekprogramma voor de buurt	Zorgverzekeringsdate in BoTu	Seniorenmaatjes
Roze Brigade	Wear it	Zorgverzekeringsdate Botu
Allemaal digitaal BoTu		GeeGee Gaming Eindejaarsprogramma
De Vuurtoren - een plek voor gezondheidsgerelateerde vragen		The Holiday Room
Activiteiten stichting Dakpark		Pleinprogrammering

Young Finance Program (verlenging)		Ambassade van de Verbeelding
Diep impact		Take Notes: each one, teach one
Disruption Office for the City (D.O.C.)		Prepare for work Botu
		Stop the violence

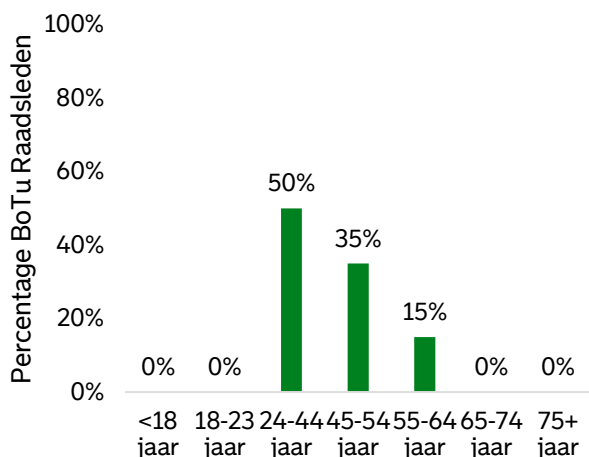
Bijlage F

De cijfers in dit hoofdstuk zijn afkomstig van de vragenlijsten die wij tijdens het onderzoek hebben afgenomen onder BoTu Raadsleden en initiatiefnemers. Zie voor verdere toelichting paragraaf 2.2.2: kwantitatieve methoden.

Leeftijd BoTu Raad

De gemiddelde leeftijd van de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld is 45 jaar. Het jongste BoTu Raadslid is in de twintig, de oudste in de zestig jaar.

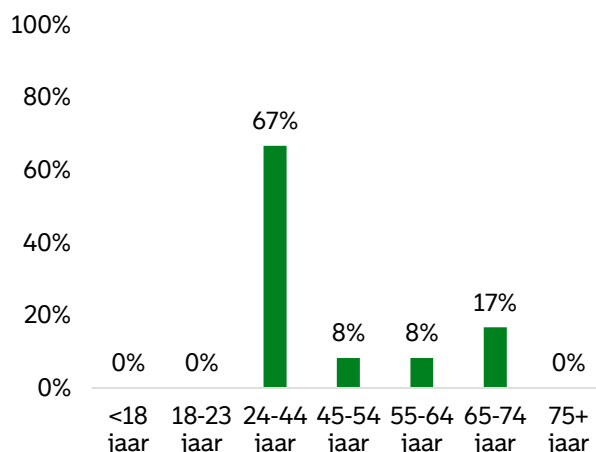
Grafiek F1. Hoe oud zijn de BoTu Raadsleden?

Leeftijd initiatiefnemers

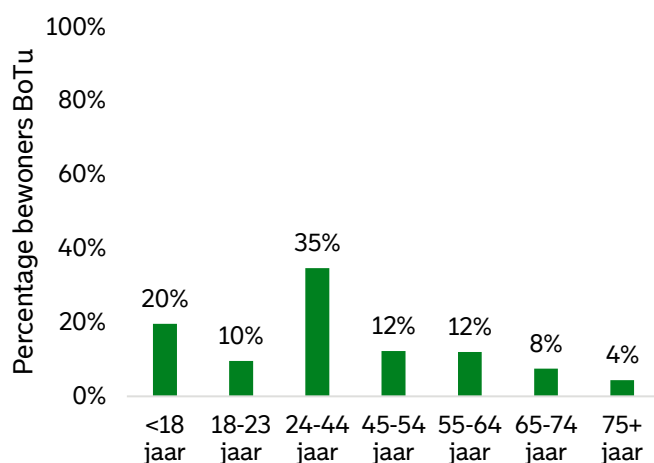
De gemiddelde leeftijd van de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld is 43 jaar. De jongste initiatiefnemer is in de twintig, de oudste in de zeventig jaar.

Grafiek F2. Hoe oud zijn de initiatiefnemers?

Cijfers Bospolder-Tussendijken

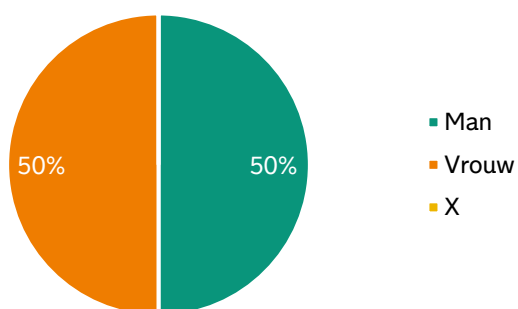
Grafiek F3. Hoe oud zijn de bewoners van BoTu?

Gender BoTu Raad

Onder de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld was de helft man en de helft vrouw.

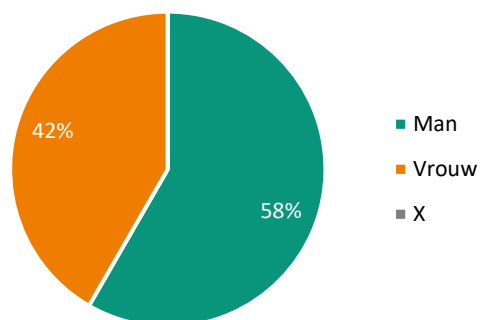
Grafiek F4. Verdeling gender in de BoTu Raad.

Gender initiatiefnemers

Onder de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld was 58% man en 42% vrouw.

Grafiek F5. Verdeling gender initiatiefnemers.

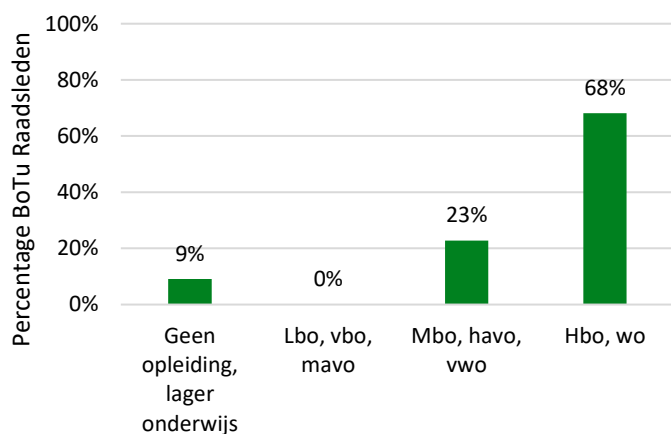
Cijfers Bospolder-Tussendijken

In Bospolder-Tussendijken is 50% man, en 50% vrouw (CBS, 2022).

Opleidingsniveau BoTu Raad

Onder de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld heeft ongeveer twee derde (68%) een hbo- of wo-opleiding als hoogst voltooide opleiding. Ongeveer een kwart van de BoTu Raadsleden (23%) heeft mbo, havo of vwo als hoogst voltooide opleiding, en bij slechts 9% van de BoTu Raadsleden is dit geen opleiding, of lager onderwijs. Er zijn geen BoTu Raadsleden met en lbo- of mavo-opleiding als hoogst voltooide opleiding.

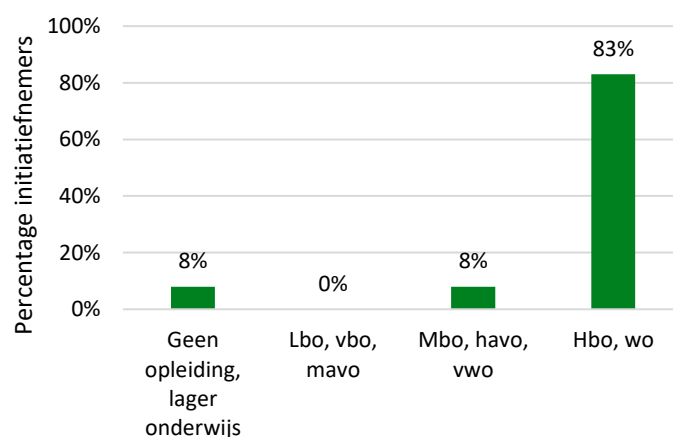
Grafiek F6. Verdeling hoogst voltooide opleiding in de BoTu Raad.

Opleidingsniveau initiatiefnemers

Onder de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld heeft het overgrote deel (83%) een hbo- of wo-opleiding als hoogst voltooide opleiding.

Grafiek F7. Verdeling hoogst voltooide opleiding initiatiefnemers.

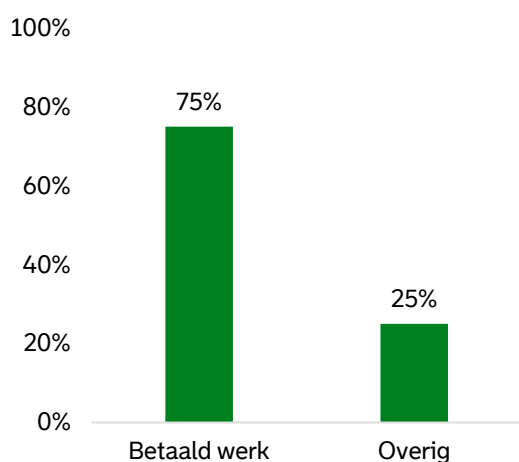
Cijfers Bospolder-Tussendijken (CBS, 2022)

In Bospolder-Tussendijken heeft 20% van de bewoners een hbo- of wo bachelor, master of doctor als hoogst voltooide opleiding. 37% van de bewoners heeft basisonderwijs als hoogst voltooide opleiding.

Werksituatie BoTu Raad

Onder de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld heeft driekwart betaald werk.

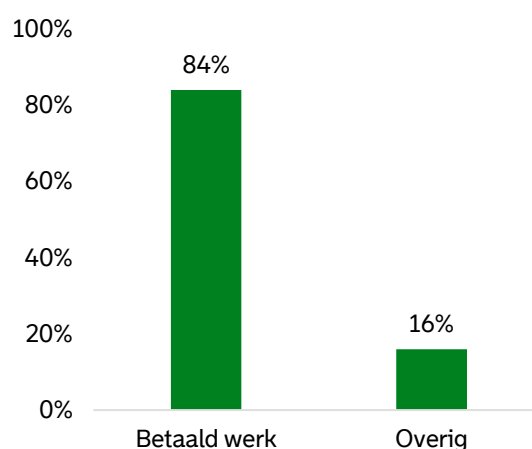
Grafiek F8. Verdeling werksituatie in de BoTu Raad.

Werksituatie initiatiefnemers

Onder de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld heeft het grootste deel (84%) betaald werk. Opvallend is dat er onder de initiatiefnemers minder diversiteit is wat betreft werksituatie: onder de BoTu Raadsleden zijn er bijvoorbeeld ook respondenten met een uitkering.

Grafiek F9. Verdeling werksituatie initiatiefnemers.

Cijfers Bospolder-Tussendijken (CBS, 2022; Gemeente Rotterdam, 2024)

In Bospolder-Tussendijken heeft 59% van de bewoners betaald werk, waarvan 49% in loondienst werkt, en 10% als zelfstandige.

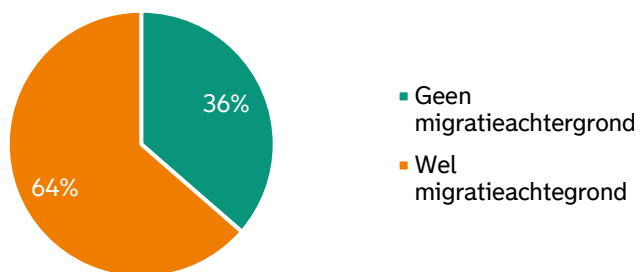
Migratieachtergrond BoTu Raad

Onder de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld heeft het grootste deel (64%) een migratieachtergrond.

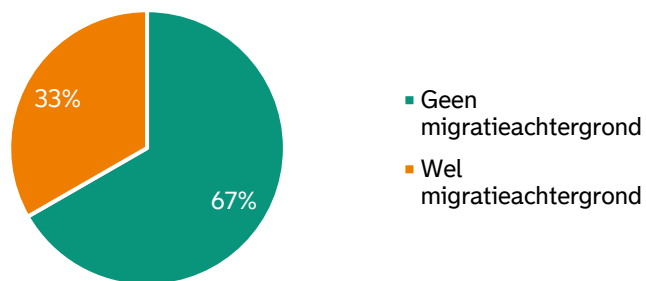
Migratieachtergrond initiatiefnemers

Onder de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld heeft het grootste deel (67%) geen migratieachtergrond.

Grafiek F10. Aantal BoTu Raadsleden zonder en met migratieachtergrond.

Grafiek F11. Aantal initiatiefnemers zonder en met migratieachtergrond.

Cijfers Bospolder-Tussendijken (CBS, 2022)

In Bospolder-Tussendijken heeft 22% van de bewoners geen migratieachtergrond, en 78% van de bewoners wel een migratieachtergrond.

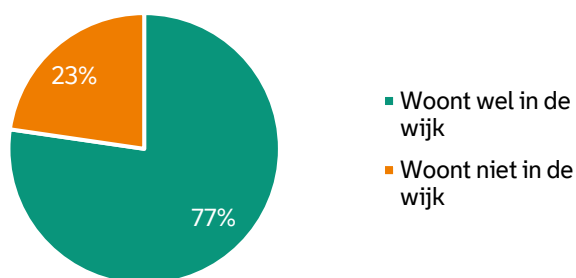
Wijk/ woonplaats BoTu Raad

Van de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld woont ruim driekwart (77%) in de wijk Bospolder-Tussendijken. Enkelen wonen in aangrenzende wijken, of verderop in of rond Rotterdam. Zij hebben echter vaak wel eerder in de wijk gewoond of zijn hier al jarenlang actief. De meeste BoTu Raadsleden die in de wijk wonen (59%), wonen hier al 10 jaar of langer. De meesten (twee derde) BoTu Raadsleden die in Rotterdam wonen, wonen hier al langer dan 20 jaar.

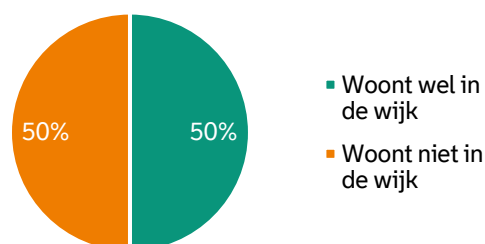
Wijk/ woonplaats initiatiefnemers

Van de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld woont de helft in Bospolder-Tussendijken, de ander helft woont in een andere Rotterdamse wijk. Enkelen van hen wonen hier al tien jaar of langer. Iets meer dan de helft (58%) van de initiatiefnemers die in Rotterdam woont, woont hier al langer dan 20 jaar.

Grafiek F12. Hoeveel BoTu Raadsleden wonen in Bospolder-Tussendijken?

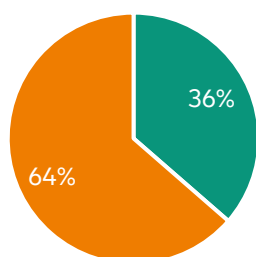
Grafiek F13. Hoeveel initiatiefnemers wonen in Bospolder-Tussendijken?

Werkzaam bij de gemeente BoTu Raad

Van de BoTu Raadsleden die de enquête hebben ingevuld is een deel (ongeveer een derde) werkzaam bij/voor de gemeente (geweest), maar het grootste deel (ongeveer twee derde) niet.

Grafiek F14. Aantal BoTu Raadsleden dat wel en niet voor de gemeente werkt(e).

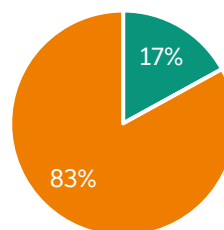

- Werkt nu (of werkte vroeger) voor een gemeente
- Heeft nooit voor een gemeente gewerkt

Werkzaam bij de gemeente initiatiefnemers

Van de initiatiefnemers die de enquête hebben ingevuld heeft het grootste deel (83%) nooit voor een gemeente gewerkt.

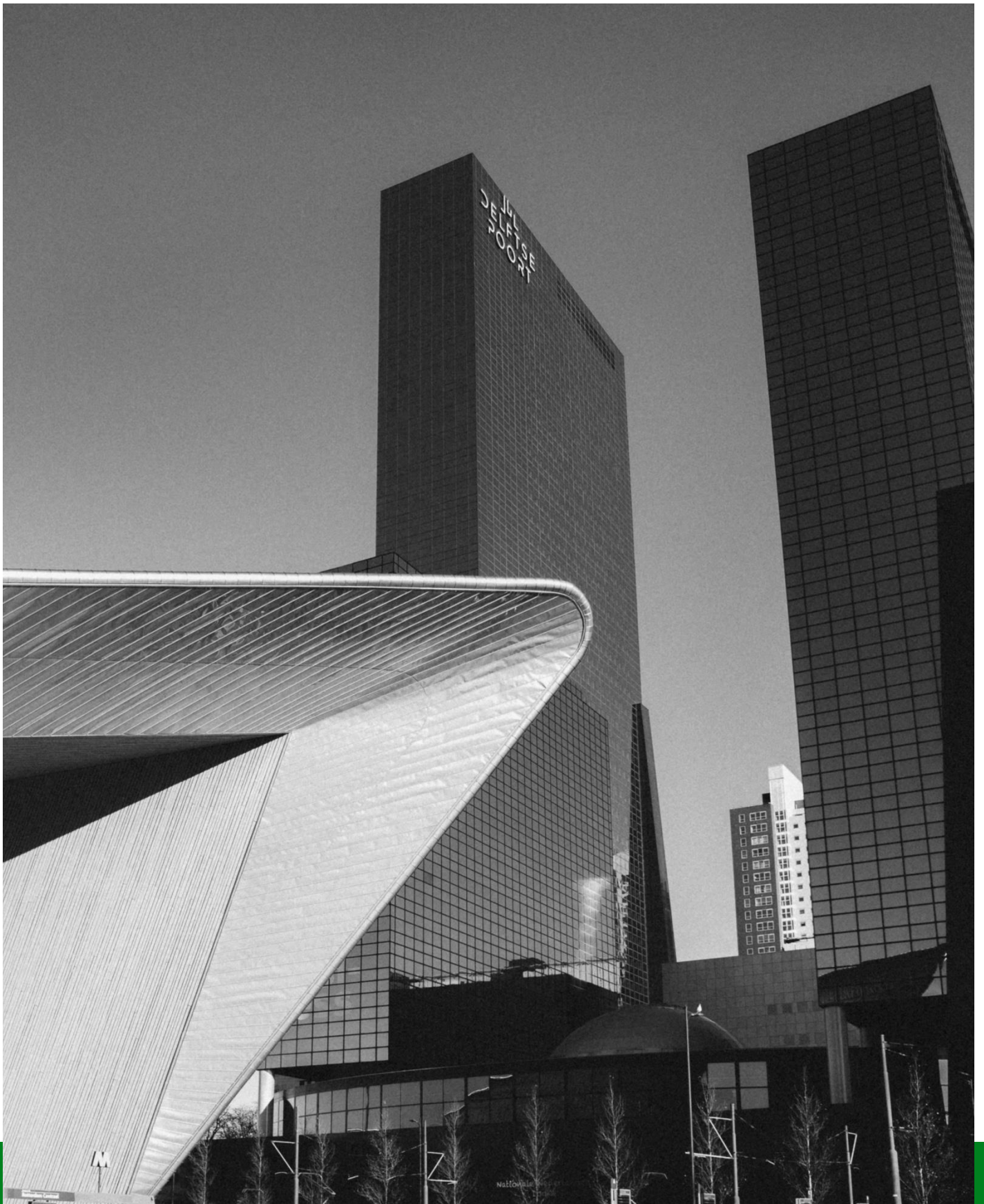
Grafiek F15. Aantal initiatiefnemers dat wel en niet voor de gemeente werkt(e).

- Werkt nu (of werkte vroeger) voor een gemeente
- Heeft nooit voor een gemeente gewerkt

Ervaring met initiatieven BoTu Raad

Van de BoTu Raadsleden die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft het grootste deel (ongeveer twee derde) nog nooit zelf een initiatief ingediend: niet bij de Open Oproep, en niet ergens anders. Anderen hebben wél zelf eens of meerdere keren een initiatief ingediend (bij de Open Oproep, bij de reguliere bewonersinitiatieven in BoTu of in een andere wijk).

Gemeente
Rotterdam